

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑ ΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ Κ | ΑΘΗΝΑΙ, ΙΩΑΝ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 | 15 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1971 | ΑΡΙΘ. 4

ΣΥΜΠΟΣΙΟΝ ΠΑΤΕΡΩΝ

Κ Ε Ι Μ Ε Ν Ο Ν

ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ Α'

XXXIV. Ὁ ἀγαθὸς ἐργάτης μετὰ παρρησίας λαμβάνει τὸν ἄρτον τοῦ ἔργου αὐτοῦ, ὁ νοθρὸς καὶ παρειμένος οὐκ ἀντοφθαλμεῖ τῷ ἐργοπαρέκτῃ αὐτοῦ. 2. δέον οὖν ἔστιν προθύμους ἡμᾶς εἶναι εἰς ἀγαθοποιῖαν· ἐξ αὐτοῦ γάρ ἐστιν
5 τὰ πάντα. 3. προλέγει γάρ ἡμῖν· Ἰδοὺ ὁ κύριος, καὶ ὁ μισθὸς αὐτοῦ πρὸ προσώπου αὐτοῦ, ἀποδοῦναι ἐκάστῳ κατὰ τὸ ἔργον αὐτοῦ. 4. προτρέπεται οὖν ἡμᾶς πιστεύοντας ἐξ ὅλης τῆς καρδίας ἐπ' αὐτῷ, μὴ ἀργοὺς μηδὲ παρειμένους εἶναι ἐπὶ πᾶν ἔργον ἀγαθόν. 5. τὸ καύχημα ἡμῶν καὶ ἡ
10 παρρησία ἔστω ἐν αὐτῷ· ὑποτασσώμεθα τῷ θελήματι αὐτοῦ· κατανοήσωμεν τὸ πᾶν πλῆθος τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ, πῶς τῷ θελήματι αὐτοῦ λειτουργοῦσιν παρεστῶτες. 6. λέγει γάρ ἡ γραφή· Μύριαι μυριάδες παρειστήκεισαν αὐτῷ, καὶ χίλιαι χιλιάδες ἐλειτούργουν αὐτῷ, καὶ ἐκέκραγον· Ἄγιος,

2 Σοφ. Σειρ. 4, 29. 4 Ρωμ. 11, 36. Α' Κορ. 8, 6. 5 Ἦσ. 40, 10. 62, 11. Παροιμ. 24, 12. Ψαλμ. 61, 13. Ματθ. 16, 27. Ἄποκ. 22, 12. Πβλ. Ψαλμ. 27, 4. Ἱερ. 17, 10. Ρωμ. 2, 6. Ἄποκ. 2, 23. 9 Β' Κορ. 9, 8. Β' Τιμ. 2, 21. 3, 17. Τίτ. 1, 16. 3, 1. Κολ. 1, 10. Α' Τιμ. 5, 10. 9/10 Πβλ. Ρωμ. 2, 17. 4, 2. 5, 11. Α' Κορ. 1, 31. Β' Κορ. 10, 17. Ἱερ. 9, 23 ἐ. Α'. Βασ. 2, 10. 11/13 Δαν. 7, 10. Ἦσ. 6, 3. Ἄποκ. 5, 11. 4, 8. Πβλ. Πράξ. 1, 15. 2, 1. 16 Α' Κορ. 11, 20. 14, 23. 20 Α' Κορ. 2, 9. Ἦσ. 64, 3. Πβλ. Ἱερ. 3, 16.

5 ὁ: λ. Ι | 6 τὸ ἔργον ΑΙΣ: τὰ ἔργα ΛΚ | 7 πιστεύοντας: λ. Α | 8 μηδὲ ΙΣ: μήτε Α

- 15 ἅγιος, ἅγιος κύριος σαβαώθ, πλήρης πᾶσα ἡ κτίσις τῆς δόξης αὐτοῦ. 7. καὶ ἡμεῖς οὖν ἐν ὁμοιοίᾳ ἐπὶ τὸ αὐτὸ συναχθέντες τῇ συνειδήσει, ὡς ἐξ ἑνὸς στόματος βοήσωμεν πρὸς αὐτὸν ἐκτενωῶς εἰς τὸ μετόχους ἡμᾶς γενέσθαι τῶν μεγάλων καὶ ἐνδόξων ἐπαγγελιῶν αὐτοῦ. 8. λέγει γάρ·
- 20 Ὁφθαλμὸς οὐκ εἶδεν καὶ οὐκ ἤκουσεν καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ὅσα ἠτοίμασεν τοῖς ὑπομένουσιν αὐτόν.

15 κτίσις ΑΛΣ: γῆ Ι | 20 ὀφθαλμὸς Α: ἄ ὀφθαλμὸς ΙΑΣ | 21 ὅσα ΑΙ | Α:λ.Σ. | ἠτοίμασεν Α: + κύριος ΙΑΣ | ὑπομένουσιν ΑΛ: ἀγαπῶσιν ΙΣ.

ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ ΡΩΜΗΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ Α΄ ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ.

(Ἀπόδοσις εἰς ἀπλὴν νεοελληνικὴν γλῶσσαν).

XXXIV. 1. Ὁ καλὸς ἐργάτης μὲ παρρησία (μὲ ὄλον τὸ θάρρος) παίρνει τὸ ψωμὶ (τὴν ἀνταμοιβὴν) τῆς ἐργασίας του, ἀλλ' ὁ νωθρὸς (ὁ ὀκνὸς καὶ φυγόπνονος) καὶ ὁ ἀμελής (καὶ ἀπρόθυμος) δὲν τολμᾷ νὰ κοιτάξῃ κατάμματα τὸν ἐργοδότη του. 2. Πρέπει λοιπὸν νὰ εἴμεθα πρόθυμοι εἰς ἀγαθοποιεῖαν (εἰς τὸ νὰ πράττωμεν τὸ ἀγαθόν): διότι ἀπὸ τὸν Θεὸν προέρχονται ὅλα. 3. Προλέγει λοιπὸν εἰς ἡμᾶς: «Ἴδου ὁ Κύριος, καὶ ὁ μισθὸς Αὐτοῦ κεῖται ἐνώπιόν του, διὰ νὰ ἀποδώσῃ εἰς ἕνα ἕκαστον σύμφωνα μὲ τὰ ἔργα του». 4. Προτρέπει λοιπὸν ἡμᾶς πού πιστεύομεν μὲ ὄλην μας τὴν καρδίαν εἰς Αὐτόν, νὰ μὴ εἴμεθα ἀργοὶ οὔτε ἀμελεῖς (καὶ ἀπρόθυμοι) «σὲ κάθε ἀγαθὸν ἔργον». 5. Ἡ καύχησίς μας καὶ ἡ παρρησία ἄς εἶναι εἰς Αὐτόν (ἄς ἀπευθύνωνται καὶ ἄς στηρίζωνται εἰς τὸν Θεόν), ἄς ὑποτασσώμεθα εἰς τὸ ἅγιον θέλημα Αὐτοῦ· ἄς κατανόησωμεν (γνωρίζοντες καὶ ἐμβαθύνοντες εἰς τὸ νόημα τῶν

Ἁγίων Γραφῶν), τὸ ἄπειρον πλῆθος τῶν ἁγίων ἀγγέλων Αὐτοῦ, πῶς, παριστάμενοι ἐνώπιόν Του, ὑπηρετοῦν ὑπακούοντες εἰς τὸ ἅγιον θέλημα Αὐτοῦ. 6. Διότι λέγει ἡ Ἁγία Γραφή: «Μύριαι μυριάδες (ἀναριθμητον πλῆθος ἀγγέλων) ἐστέκοντο ἐνώπιόν Του, καὶ χίλια χιλιάδες ὑπηρετοῦν Αὐτόν, καὶ ἐκραύγαζον (ψάλλοντες): Ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος Κύριος Σαβαώθ, πλήρης (γεμάτη) εἶναι ὅλη ἡ κτίσις (ἡ δημιουργία, τὸ Σύμπαν) μετὰ τὴν δόξαν Αὐτοῦ». 7. Καὶ ἡμεῖς λοιπὸν μετὰ ὁμόνοιαν συναθροισθέντες ἐπὶ τὸ αὐτὸ μετὰ πλήρη συνείδησιν τοῦ καθήκοντός μας, ἅς βοήσωμεν, ὡς νὰ εἴμεθα ἓνα στόμα, πρὸς Αὐτόν μετὰ ἐπιμονὴν διὰ νὰ ἐπιτύχωμεν, ὥστε νὰ γίνωμεν καὶ ἡμεῖς μέτοχοι τῶν μεγάλων καὶ ἐνδόξων ὑποσχέσεων Του. 8. Διότι λέγει (ἡ Ἁγία Γραφή): «Ὁφθαλμὸς δὲν τὰ εἶδε καὶ αὐτὶ δὲν τὰ ἤκουσε καὶ εἰς τὴν καρδίαν τοῦ ἀνθρώπου ποτὲ δὲν ἔφθασεν ἡ ἐπιθυμία, δι' ὅσα ἠτοίμασεν (ὁ Θεὸς) δι' ὅσους ὑπομένουν Αὐτόν» (ἐκτελοῦντες τὰς ἐντολάς Του).

(Συνεχίζεται)

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Γ. ΜΠΟΝΗΣ

Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Α Ν Α Κ Ο Ι Ν Ω Σ Ι Σ

Ἀποφάσει τῆς Ἐποπτικῆς Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς (Πρακτικὸν τῆς 23/1/69), ἅπαντες οἱ Ἱ. Ναοὶ τῆς Χώρας εἰς τοὺς ὁποίους ἀπεστέλλετο ἡ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» δὲν θὰ λαμβάνωσιν εἰς τὸ ἐξῆς φύλλον καθ' ὑποχρέωσιν. Οἱ Πρόεδροι τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Συμβουλιῶν ἐκάστου Ἱ. Ναοῦ, ἐφ' ὅσον ἐπιθυμοῦν νὰ συνεχισθῇ ἡ ἀποστολὴ διὰ νὰ ἔχωσι τὴν σειρὰν τῶν τόμων τοῦ Περιδικοῦ εἰς τὰς Βιβλιοθήκας τῶν Ἱ. Ναῶν, παρακαλοῦνται νὰ δηλώσωσι τοῦτο ἐγγράφως, συναποστέλλοντες καὶ τὴν ἐξ 100 δραχμῶν ἐτησίαν συνδρομὴν, ὁδὸς Ἰωάννου Γενναδίου 14, Ἀθῆναι (140), Περιδικὸν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ».

ΕΠΙΚΑΙΡΑ

Ἡ Τεσσαρακοστή.

Ἡ πρὸ τοῦ Πάσχα Ἀγία καὶ Μεγάλη Τεσσαρακοστή εἶναι περίοδος κατανύξεως καὶ συντριβῆς διὰ τοὺς πιστοὺς. Μὲ τὸ λειτουργικόν της περιεχόμενον καὶ μὲ τὴν θεοφιλῆ νηστείαν, τοὺς προετοιμάζει νὰ συμμετάσχουν ἀξίως τῶν Παθῶν καὶ τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου. Ἡ Ἐκκλησία, κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν, ἐμπνέει εἰς τὰ τέκνα της σφοδρότερον τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν Κύριον, ἐπιδιώκουσα τὴν ἀνάνηψίν των καὶ τὴν ἡρωϊκώτεραν προχώρησιν εἰς τὰς τρίβους τοῦ ἁγίου Του θελήματος. Ἰδιαιτέρως δέ, διὰ τῆς προσελεύσεώς των εἰς τὸ Μυστήριον τῆς Ἰ. Ἐξομολογήσεως, τὰ καθιστᾷ ἄξια καὶ τῆς συμμετοχῆς των εἰς τὸ Μυστήριον τῆς Θείας Εὐχαριστίας, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ οἶονεὶ τὴν κορύφωσιν τῆς πνευματικῆς των τελειώσεως. Δι' ὄλους αὐτοὺς τοὺς λόγους, ὁ ποιμὴν πρέπει νὰ ἐντείη τὰς προσπάθειάς του κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν, ὥστε τὰ πνευματικά του τέκνα νὰ ἀξιοποιήσουν τὴν Ἀγίαν Τεσσαρακοστὴν δι' ἑαυτὰ καὶ νὰ ἀποκομίσουν ὕψιστον ὄφελος.

Ἀληθῆς βεβήλωσις.

Ἀπὸ ἀφώτιστον συνείδησιν, οἱ μόνον κατ' ὄνομα χριστιανοὶ συνηθίζουσι νὰ μετέχουν εἰς χοροὺς καὶ διασκεδάσεις, ποὺ ὀργανοῦνται κατὰ τὴν περίοδον τῆς Τεσσαρακοστῆς. Τοῦτο ἀποτελεῖ ἀληθῆ βεβήλωσιν, ὀφειλομένην συχνὰ εἰς ἐπιπολαιότητα καὶ ἀνιδεότητα. Πρέπει λοιπὸν οἱ ποιμένες τῆς Ἐκκλησίας νὰ ἐφιστοῦν ἐπ' αὐτοῦ τὴν προσοχὴν τῶν πνευματικῶν τέκνων των, διὰ καταλλήλου νοουθεσίας, εἴτε ἀπ' ἄμβωνος εἴτε καὶ κατ' ἴδιαν. Ἐὰν γίνῃ συστηματικὴ καὶ πλήρης διαφώτισις ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου, εἶναι βέβαιον ὅτι ὄχι ὀλίγοι θ' ἀποφύγουν νὰ ὑποπέσουν εἰς τοιοῦτον ὀλίθημα, τόσον ὀλέθριον διὰ τὴν ψυχὴν των καὶ τόσον σκανδαλιστικὸν γενικώτερον. Ἄς μὴ ἀμεληθῆ λοιπὸν ἐφέτος τὸ ποιμαντικὸν τοῦτο καθήκον, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ ἐπιτελεσθῆ μὲ ἀποφασιστικότητα καὶ διάκρισιν. Οἱ πλῆστοι ἐκ τῶν ὑποπιπτόν-

των εἰς τὸ ὀλίσθημα τοῦτο εἶναι καλοπροαίρετοι ψυχαί, εἰς τὰς ὁποίας χρειάζεται ἀπλῶς ἢ ἔγκαιρος προειδοποίησις τῆς Ἐκκλησίας διὰ νὰ ἀντιληφθοῦν μίαν κακὴν πράξιν ποῦ δὲν θὰ ἤθελαν νὰ κάμουν.

Ἄκατάλληλα καὶ κατάλληλα.

Χρειάζεται ἀσφαλῶς μεγαλυτέρα προσοχὴ ἐκ μέρους τῶν ἀρμοδίων ὀργάνων τῆς Πολιτείας ὡς πρὸς τὸν χαρακτηρισμὸν τῶν ἐκάστοτε προβαλλομένων κινηματογραφικῶν ταινιῶν ὡς καταλλήλων ἢ ἀκατάλληλων δι' ἀνηλίκους. Τὰ χρησιμοποιούμενα κριτήρια πρέπει νὰ εἶναι ἠθικὰ καὶ αἰσθητικά. Δυστυχῶς, δὲν λαμβάνονται πάντοτε ὑπ' ὄψιν ἐν τῷ συνόλῳ των καὶ ἐπὶ ὑγιῶν βάσεων. Τοιουτοτρόπως, οἱ χαρακτηρισμοὶ εἶναι ἐνίοτε προφανῶς ἄστοχοι, μὲ ἀποτέλεσμα τὴν φθοροποιὸν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς νεολαίας. Ὁ κινηματογράφος θὰ ἦτο δυνατόν νὰ εἶναι συντελεστικός εἰς τὴν ἠθικὴν καὶ αἰσθητικὴν διάπλασιν τῆς νεότητος, ἂν προωρίζετο δι' αὐτὴν μόνον ὅ,τι καλὸν ἔχει νὰ προσφέρῃ καὶ ἀπεκλείετο ὅ,τι σαθρὸν καὶ ἐπιζήμιον διὰ τὴν ψυχὴν καὶ τὴν διάνοιαν. Ἰδιαιτέρως ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τῆς Ἐθνικῆς Κυβερνήσεως, ἢ ὁποία θέλει νὰ στηρίξῃ τὸ ἔργον της ἐπὶ χριστιανικῶν βάσεων, εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀναμορφωθῇ ἐπείγοντως τὸ ἰσχύον σύστημα προληπτικῆς λογοκρισίας τῶν κινηματογραφικῶν ταινιῶν καὶ νὰ δώσῃ οὕτω ἀγαθοὺς καρπούς.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ

Οἱ συνδρομηταὶ τῶν Περιδικῶν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», «ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ» καὶ «ΘΕΟΛΟΓΙΑ» παρακαλοῦνται, ὅπως πᾶσαν ἀλλαγὴν διευθύνσεως των γνωστοποιεῖν ἀμέσως εἰς τὰ Γραφεῖα τῶν ὡς εἴρηται Περιδικῶν, Ἰωάννου Γενναδίου 14, Ἀθῆναι Τ. 140, δι' ἐπιστολῆς των, σημειουμένης ἀπαραιτήτως τῆς παλαιᾶς διευθύνσεως, ἵνα καταστῇ δυνατὴ ἡ κανονικὴ ἀποστολὴ τῶν φύλλων.

Η ΑΙΣΘΗΤΙΚΗ ΤΩΝ ΤΡΙΩΝ ΙΕΡΑΡΧΩΝ*

Β'

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν βίωσιν τῶν αἰσθητικῶν ἀξιῶν, ὁ ἄνθρωπος ἐξ ἐμφύτου προδιαθέσεως «αὐτομάτω τινὶ καὶ φυσικῇ ὀλκῇ», ὡς θὰ ἔλεγεν ὁ Μ. Βασίλειος, ἔχει τὴν ἰκανότητα νὰ ἐλκύηται ὑπὸ τοῦ ὠραίου, ἐκτὸς ἐάν, ὅπως θὰ προσέθετεν ὁ Χρυσόστομος, εἶναι «τῶν ἐξῶθεν» ἢ «τῶν ἐνδοθεν ὀφθαλμῶν ἀπεστερημένος» καὶ ἐάν αἰσθητικῶς «ἀμβλυωπῆ». Διὰ νὰ ὑπάρξῃ γνήσιον αἰσθητικὸν βίωμα, πρέπει ἡ αἰσθητικὴ λειτουργία τῆς ψυχῆς νὰ μὴ νοθεύηται ὑπὸ χρησιμοθηρικῶν ἢ ἡδονιστικῶν ἐπιδιώξεων. Ὡς δὲ τονίζει ὁ ἅγιος τῆς Καισαρείας, τὸ ἀληθινὸν καὶ ἐρασιμώτατον κάλλος εἶναι ὄρατὸν μόνον εἰς ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἔχει «κεκαθαρμένον νοῦν». Τὸ κορυφωμα τῆς αἰσθητικῆς συγκινήσεως εἶναι τὸ νὰ αἰσθανώμεθα μίαν πνευματικὴν εὐφορίαν, ἢ ὁποία, κατὰ τὸν Βασίλειον, ἀπορρέει ἐκ τῆς «ἁρμονίας τῶν τῆς ψυχῆς θεωρημάτων», τοῦθ' ὅπερ μετὰ πολλοὺς αἰῶνας ἐπανελήφθη ὑπὸ τοῦ Κάντ, τονίσαντος, ὅτι εἰς τὸ αἰσθητικὸν βίωμα «ἐναρμονίζονται αἱ γνωστικαὶ δυνάμεις τῆς ψυχῆς».

Ἄλλ' ὁ Μέγας Βασίλειος, ἀντιμετωπίζων ρεαλιστικῶς τὴν ἀνθρωπίνην πραγματικότητα καὶ χωρῶν πολὺ πέραν τῆς Αἰσθητικῆς τῶν Ἀριστοτελικῶν, εἰς τὴν ὁποίαν συνειδητῶς ἀντιτάσσει τὴν Χριστιανικὴν Αἰσθητικὴν, εἶχε προσθέσει, ὅτι πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ ἐναρμονισμοῦ αὐτοῦ τῶν τῆς ψυχῆς θεωρημάτων «θείας Χάριτος χρῆζομεν». Μόνον διὰ τῆς Χάριτος αὐτῆς ἐρχόμεθα εἰς ἐπαφὴν πρὸς τὸ ἀληθινὸν καὶ ἐρασιμώτατον πανυπερτέλειον κάλλος τοῦ Θεοῦ, «οὐ ὁ ἐνατενίσας ταῖς μαρμαρυγαῖς καὶ ταῖς χάρισι, μεταλαμβάνει τι ἀπ' αὐτοῦ, ὥσπερ ἀπὸ τινος βαφῆς, αἴγλην τινὰ ἀνθηρὰν εἰς τὴν οἰκείαν ὄψιν ἀναχρῶν-νύμενος».

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 57 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 3 τεύχους.

Ἄφορμὴν πρὸς βίωσιν τῶν αἰσθητικῶν ἀξιών ἐντὸς τῆς αἰσθητῆς πραγματικότητος δίδει ἡ ἐπαφή τὸσον μετὰ τοῦ Ὠραίου τῆς Φύσεως, ὅσον καὶ μετὰ τοῦ Ὠραίου τῆς Τέχνης. Ἦδη τὰ λεχθέντα ἀποδεικνύουν, ὅτι οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι ἀπελάμβανον τὴν φύσιν μὲ γνησίαν καλλιτεχνικὴν διάθεσιν. Τὴν περιέγραφον καὶ τὴν ἐξωγράφιζον μὲ τὸν ἄφθαστον χρωστῆρά των καὶ μὲ χρώματα ὀλοζώντανα εἰς πίνακας κλασσικούς. Πολὺ πρὶν ἢ ὁ ἐκ τῶν πρωτεργατῶν τῆς νεωτέρας Αἰσθητικῆς John Ruskin ἀφιέρωσιν τὸν ἰθ' αἰῶνα τρεῖς ὀλοκλήρους τόμους, διὰ νὰ ἐξυμνήσῃ ὡς βιβλικὸς ψαλμῶδὸς τὰς ὠραιότητας τῆς φύσεως, οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι εἶχον αἰσθανθῆ ἑκείνο, τὸ ὁποῖον ἠσθάνετο καὶ ὁ μέγας θαυμαστῆς των Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης, ὅταν εἰς τὸ «μανιφέστο», τὸ ὁποῖον προτάσσει εἰς τὸν «Λαμπριάτικον ψάλτην», διακηρύττῃ: «ἐν ὄσῳ ζῶ καὶ ἀναπνέω καὶ σωφρονῶ, δὲν θὰ παύσω πάντοτε νὰ ὑμνῶ μετὰ λατρείας τὸν Χριστὸν μου, νὰ περιγράψω μετ' ἔρωτος τὴν φύσιν...». Δι' αὐτὸ ἀκριβῶς ὁ Ἀριστοτέλης Κουρτίδης ἔλεγεν, ὅτι «ἐν μέσῳ τῆς στυγνῆς περιφρονήσεως τῆς φύσεως πρόδρομοι τῆς πρὸς τὴν φύσιν θυμικῆς διαθέσεως τῶν νεωτέρων χρόνων προφαίνονται οἱ Ἕλληνες Πατέρες». Καὶ προσθέτει ὁ Κουρτίδης: «Δὲν εἶναι ἀληθές, ὅτι πρόδρομοι τῆς (αἰσθητικῆς) ἀξιολογήσεως τῆς φύσεως ὑπῆρξαν ὁ Πετράρχης, ὁ Ρουσσώ, ὁ Λεμαίτρ κ.ἄ. Ὑπῆρξαν οἱ Πατέρες». Ἰδίως οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι μὲ καταπληκτικὴν γνῶσιν τῶν φυσικῶν Ἐπιστημῶν τῆς ἐποχῆς των κατανοοῦν, ὡς θὰ ἐλέγομεν σήμερον, τὸν τελολογικὸν χαρακτῆρα τοῦ σύμπαντος καὶ εἰς θαυμασίας περιγραφὰς διακηρύττουν, ὅτι ἡ ἐν τῷ κόσμῳ δρῶσα θεία δύναμις ὡς καλλιτέχνης σχεδιάζει τὰ φύλλα τῶν δένδρων, χρωματίζει τὰ ἄνθη καὶ τὰ περὰ τῆς χρυσαλλίδος, ὡς μουσικὸς διδάσκει τὰ πτηνὰ νὰ σκορπίζουν τὰς θείας μελωδίας των· ὡς γλύπτης κυριαρχεῖ ἐπὶ τῆς ἀμόρφου ὕλης, τὴν ὁποῖαν ἀναγκάζει νὰ προσλαμβάνῃ ἐξαισίας μορφάς· ὡς ἀρχιτέκτων δημιουργεῖ τοὺς πλέον θαυμαστοὺς ἀρχιτεκτονικοὺς ρυθμοὺς, τὰ ἐρειστικά συστήματα τῶν ζώων καὶ τῶν φυτῶν, τὴν ἀεροδυναμικὴν γραμμὴν τῶν πτηνῶν, τὴν θαυμασίαν τεχνικὴν τῶν μηχανισμῶν τῆς κινήσεως, τῆς κολυμβήσεως καὶ τῆς πτήσεως.

Ἐπειτα οἱ Τρεῖς ἅγιοι ὁμιλοῦν καὶ περὶ τῆς ὠραιότητος τοῦ ἀνθρώπου. Δὲν ἀναφέρονται μόνον εἰς τὴν ψυχικὴν ὠραιότητα, ἀλλὰ περιγράφουν καὶ τὸ σωματικὸν κάλλος, ἔστω καὶ ἐὰν τοῦτο εἶναι φθαρτὸν ὡς ἄνθος ἐαρινόν. Ὁ Γρηγόριος εἰς ἓν ποίημα του λέγει διὰ τὴν ὠραιότητα τοῦ νέου: «Εὐχρους, ἀβροχίτων, ροδοδάκτυλος, ὑψικάρηνος». Κατὰ τὸν Χρυσορρήμονα, ἡ λάμψις καὶ ἡ εὐκίνησις τῶν διαζωγραφούντων τὰ κινήματα τῆς ψυχῆς ὀφθαλμῶν, τὸ γαληνὸν ὄμμα, ἡ ἐρυθραينوμένη παρειά, τὰ φοινκίζοντα χεῖλη, ὁ ἀνεστηκὸς τράχηλος, ἡ κραδαινομένη κόμη, οἱ εὐμήκεις δάκτυλοι, ἡ ἐπανθοῦσα λευκότης—«ταῦτά ἐστι τὸ κάλλος τὸ σωματικόν». Μάλιστα ὁ Χρυσόστομος προσθέτει, ὅτι ἡ σωματικὴ ὠραιότης δύναται νὰ συντελεῖ καὶ εἰς τὴν εὐτυχίαν τοῦ γάμου, διότι, ὡς λέγει, «ἀγάπης ἐστὶν ὑπέκκαυμα τῆς τὰ πάντα συνεχούσης». Καὶ τὸ σωματικὸν κάλλος εἶναι ἀναλαμπὴ τοῦ αἰωνίου κάλλους καὶ ἀποβλέπει εἰς τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ. Δι' αὐτὸ λέγει πάλιν ὁ Χρυσορρήμων, ἀπευθυνόμενος εἰς τὴν ὠραίαν γυναῖκα. «Καλὴν σε ὁ Θεὸς ἐποίησεν, ἵνα θαυμάζηται καὶ ἐπὶ τούτου καὶ οὐχὶ ἵνα ὑβρίζηται». Κατὰ τὸν αὐτὸν πατέρα δὲν εἶναι ἀνεκτόν, ἵνα αἱ εὐειδεῖς καὶ ὠραῖαι γυναῖκες κρύπτουν τὸ κάλλος των ὑπὸ ἓν προσωπεῖον. Ἐπίσης πρέπει νὰ ἀποφεύγουν τὴν προσποιητὴν χάριν, ἥτις ἐπιδιώκεται διὰ τοῦ «κατακλᾶσθαι καὶ θρῦπτεσθαι καὶ ρυθμῶ βαδίζειν».

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

(Συνεχίζεται)

Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Παρακαλοῦνται οἱ ἀποστέλλοντες ταχυδρομικὰς ἐπιταγὰς πρὸς τὰ περιοδικὰ «Ἐκκλησία», «Θεολογία» καὶ «Ἐφημέριος», ὅπως σημειῶσιν ἐπ' αὐτῶν τὴν αἰτίαν τῆς ἀποστολῆς.

Ο ΗΛΙΟΣ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ

«Μικρόν ἀπὸ τοῦ ἡλίου μετάσθησι»
(Διογένης)

1. Ἡ ἀντίληψις τοῦ Διογένους περὶ τῆς μεταιότητος τῶν ἐγκοσμίων.

Ὁ κυνικὸς φιλόσοφος Διογένης, ὁ ἐκ Σινώπης τοῦ Εὐξείνου Πόντου καταγόμενος (404 π.Χ.) ἐδέχθη, δοῦλος ὢν τοῦ Κορινθίου Ξενιάδου, τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ὅστις συναντήσας αὐτὸν ἐν τῷ Κρανείῳ καὶ ἐντὸς πίθου, ὁ ὁποῖος ἦτο ἡ μόνιμος κατοικία του, τὸν ἠρώτησε τί ἐπιθυμεῖ παρ' αὐτοῦ. Ὁ φιλόσοφος τότε ἀπήντησεν, ὡς λέγεται, μετὰ τὴν παροιμιώδη καταστάσαν παράκλησιν: «Μικρόν ἀπὸ τοῦ ἡλίου μετάσθησι». Ὁ Μακεδὼν Βασιλεὺς, θαυμάσας τὸν ἄνδρα, φέρεται εἰπῶν: «Ἐὰν δὲν ἦμην Ἀλέξανδρος, ἤθελον νὰ εἶμαι Διογένης».

Ὁ Διογένης δὲν ἐσαγηνεύθη οὔτε ἀπὸ τὴν ἐπιβλητικὴν λαμπρότητα, οὔτε ἀπὸ τὴν φήμην τοῦ νεαροῦ βασιλέως, εἰς τὴν σκέψιν τοῦ ὁποῖου ἐκυφορίθη ἡ ἰδέα μιᾶς πανελληνίου σταυροφορίας πρὸς τιμωρίαν τῶν ἐχθρῶν τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ διάδοσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ. Δοῦλος ὢν τοῦ Ξενιάδου, δὲν ἐσύρθη εἰς τοὺς πόδας τοῦ Ἀλεξάνδρου ὡς ταπεινὸς κύων, διὰ νὰ τοὺς κατασπασθῇ καὶ νὰ ἐπιδαψιλεύσῃ εἰς αὐτὸν φιλοφρονήσεις καὶ κολακευτικὰ λόγους, διὰ νὰ ἐπιτύχῃ ὡς ἀντάλλαγμα τὴν ἀπελευθέρωσιν του. Μικρὰ φρονῶν περὶ τῆς ἀξίας τῆς παρουσίας ζωῆς καὶ τῶν ἰσχυρῶν τοῦ κόσμου τούτου, ἔμεινεν ἀτάραχος καὶ ἀσάλευτος ἐνώπιον τοῦ ἀγερώχου ἀνακτος, τὸν ὁποῖον τὸ πανελλήνιον ἐπευφήμησε καὶ ὡς ἀρχηγὸν ἐστεφάνωσε. Τὸ μόνον τὸ ὁποῖον ἠσθάνθη ἐκ τῆς παρουσίας τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ἦτο ὅτι οὗτος, παρεμβληθεὶς μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ ἡλίου, παρημποδίζε τὰς ἡλιακὰς ἀκτῖνας νὰ θερμάνουν τὸ σῶμά του. Διὰ τοῦτο καὶ ἐπεξήγησεν εἰς τὸν ἐκθαμβὸν Μονάρχη τὴν βαρύτητα τοῦ αἰτήματός του, εἰπῶν: «Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον δὲν δύνασαι νὰ μοῦ προσφέρῃς, μὴ μοῦ τὸ ἀφαιρῆς». Καὶ πράγματι. Ὁ ἥλιος εἶναι θεῖον δῶρον καὶ ὁ Ἀλέξανδρος, ὡς θνητός, δὲν ἠδύνατο νὰ προσφέρῃ εἰς τὸν Διογένην τοιοῦτόν τι.

Ἦτο ὅμως ἡ μοναδικὴ ἐπιθυμία, τὸ μοναδικὸν ὄνειρον τὸ ὁποῖον ἔτρεφε καὶ τοῦ ὁποῖου τὴν ἐκπλήρωσιν ἠδύνατο νὰ πεθῇ εἰς πένης, εἰς ἀξιοθρήνητος φιλόσοφος εἰς αὐτὴν τὴν ζωὴν; Ἡ μεγαλύτερα ἐπιτυχία τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὴν ζωὴν εἶναι νὰ κατορ-

θώση νὰ κατανικήση τὰς ἐπιθυμίας του καὶ περιορίση εἰς τὸ ἐλάχιστον τὰς ἀνάγκας του. Ἐὰν ἐπιτύχη εἰς τὴν προσπάθειάν του ταύτην, τότε ἐπραγματοποίησε τὸ πρῶτον θετικὸν βῆμα πρὸς τὴν τελειότητα. Πρὸς τὴν ἄνοδον. Πρὸς τὸ καθ' ὁμοίωσιν. Τοῦτο εἶχεν ἐπιτύχει ὁ φιλόσοφος Διογένης. Καὶ δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι, ὡς πρὸς τὰς ἀσκητικὰς τάσεις του καὶ τὴν πλήρη ἀδιαφορίαν του πρὸς τὰ ἀγαθὰ τοῦ κόσμου τούτου, ὑπῆρξεν εἰς πρὸ Χριστοῦ χριστιανὸς φιλόσοφος.

Ὁ Διογένης ἐθεώρει ὡς μέγιστον ἀγαθὸν ὀλίγας θερμὰς ἀκτῖνας ἡλίου καὶ περιεφρόνει τὰ ὅσα ἀγαθὰ ἐφέρετο πρόθυμος νὰ τοῦ προσφέρῃ ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος. Ἡ συμπεριφορὰ τοῦ Διογένης ἔχει βαθυτέραν σημασίαν καὶ ἀξίαν δι' ἡμᾶς τοὺς χριστιανούς. Ὁ Ἕλλην φιλόσοφος ἀπέδειξε διὰ τῆς πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον στάσεώς του, ὅτι εἶχε πεισθῆ περὶ τῆς ματαιότητος ὅλων τῶν ἐγκοσμίων καὶ ἤτο περιττὸν καὶ ἄσκοπον νὰ διατυπώσῃ ὑλικῆς φύσεως αἰτήματα, καθ' ὅσον ὅλα τὰ ἀγαθὰ δὲν εἶχον τὴν ἀξίαν τὴν ὁποίαν εἶχε μία δέσμη ἡλιακῶν ἀκτῖνων, τὰς ὁποίας ἀνεπιγνώστως ὁ Ἕλλην βασιλεὺς ἀφήρει ἀπὸ τὸν κυνικὸν φιλόσοφον. Ἡ διογένειος ἀντίληψις περὶ τῆς ἀξίας τοῦ κόσμου τούτου εὐρίσκειται εἰς τὴν αὐτὴν παράλληλον μὲ τὴν οὐσίαν τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἥτις ἐγκρατεῖται εἰς τὴν ἄρνησιν τοῦ αἰῶνος τούτου τοῦ καταργουμένου. Καλὸς χριστιανὸς εἶναι ἐκεῖνος, ὅστις διὰ τῆς ἐν Χριστῷ ἀθλήσεώς του θέλει ἀναδειχθῆ νικητῆς τοῦ κόσμου τούτου.

Ἡ νίκη τοῦ κόσμου ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς ἐξουδετερώσεως τῆς κυριαρχίας τῆς σαρκὸς ἐπὶ τοῦ πνεύματος. Διὰ τοῦτο ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπου, κατανικήσας ἐπὶ τοῦ σταυροῦ τὴν ἀνθρωπίνην σάρκα καὶ αὐτὸν τὸν θάνατον. Ἡ σὰρξ ἀνίσταται εἰς τὸ πνευματικὸν περιεχόμενον τῆς θρησκείας τοῦ Χριστοῦ. Ὁ ἀληθὴς χριστιανὸς πρέπει νὰ ἐναρμονίσῃ τὸν βίον του πρὸς τὴν διδασχὴν καὶ τὸ παράδειγμα τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν, ὅστις τόσον ἐμερίμνα περὶ ἑαυτοῦ καὶ τῶν τοῦ κόσμου ὥστε νὰ μὴ ἔχη «ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνη» (Ματθ. γ' 20). Ἐκ τῆς ἀρχῆς ταύτης οὐδὲ κατὰ κεραίαν παρεξέκλινε μέχρι τῆς ἐκ τοῦ κόσμου τούτου ἐξόδου του. Εἰς τοὺς ἀποστελλομένους διὰ τὸ ἀποστολικὸν ἔργον μαθητὰς του θὰ δώσῃ τὴν ρητὴν ἐντολήν· «Μὴ κτήσησθε χρυσὸν μηδὲ ἄργυρον μηδὲ χαλκὸν εἰς τὰς ζώνας ὑμῶν, μὴ πήραν εἰς ὄδον μηδὲ δύο χιτῶνας μηδὲ ὑποδήματα μηδὲ ράβδον» (Ματθ. ι' 9-10). Καὶ θὰ διακηρύξῃ· «Μὴ μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ ὑμῶν τί φάγητε καὶ τί πίητε, μηδὲ τῷ σώματι ὑμῶν τί ἐνδύσησθε· οὐχὶ ἡ ψυχὴ πλεῖον ἐστὶ τῆς τροφῆς καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἐνδύματος;» (Ματθ. στ' 25). Ὑπὸ τὸ πνεῦμα τοῦτο ὁ Θεάνθρω-

πος θὰ ὑποδείξῃ εἰς τὸν πλούσιον νεανίαν νὰ ἐκποιήσῃ τὰ ὑπάρχοντά του, νὰ διαμοιράσῃ τὸ προῖόν τῆς ἐκποιήσεως εἰς τοὺς πτωχοὺς καὶ νὰ ἀκολουθήσῃ τὸν Διδάσκαλον.

2. Ὁ Χριστός, ὡς ἥλιος τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἀγάπης.

Πέραν ὅμως τῆς ἀρνήσεως τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν καὶ τῆς δόξης καὶ τῶν ἀπολαύσεων τοῦ κόσμου τούτου, ὁ Κύριος ἡμῶν ἐπροχώρησεν ἀξιῶν τὴν ἀρνησιν ἑαυτῶν. Θ' ἀρνηθῶμεν τὰ ὅσα ἐκτρέφουν τὴν σάρκα. Θ' ἀρνηθῶμεν τοὺς συγγενεῖς καὶ αὐτοὺς ἀκόμη τοὺς γεννήτορας. Τέλος θ' ἀρνηθῶμεν ἑαυτοὺς καὶ θ' ἀκολουθήσωμεν τὸν Χριστόν, αἶροντες τὸν ζυγὸν αὐτοῦ. Ὁ Χριστιανὸς λογίζεται ἑαυτὸν ὡς δούλον Θεοῦ καὶ ὑπηρετὴν Χριστοῦ. Ὁ κορυφαῖος τῶν ἀποστόλων Παῦλος, ὁ πρῶτος μετὰ τὸν Ἐνα, θεωρεῖ ἑαυτὸν ἔσχατον τῶν ἀποστόλων, οἶονεῖ ἐκτρωμα. Περιφρονεῖ τὸν κόσμον καὶ τὰ τοῦ κόσμου, διότι, ὡς γράφει πρὸς τοὺς Κορινθίους, οἱ Χριστιανοὶ δὲν ἐνδιαφέρονται διὰ τὴν ἐπίγειον ζωὴν, ἀλλὰ προσδοκοῦν τὴν ἐν τοῖς οὐρανοῖς αἰώνιον καὶ ἀχειροποίητον κατοικίαν· «Οἶδαμεν γὰρ ὅτι ἐὰν ἡ ἐπίγειος ἡμῶν οἰκία τοῦ σκῆνους καταλυθῇ, οἰκοδομηὴ ἐκ Θεοῦ ἔχομεν, οἰκίαν ἀχειροποίητον αἰώνιον ἐν οὐρανοῖς» (Β' Κορ. ε' 1).

Πόσον δυστυχησμένοι πρέπει νὰ εἶναι ὅσοι εὐρίσκονται μακρὰν ἀπὸ τὰς ζωογόνους ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου τῆς δικαιοσύνης, ὅστις πρὸ δύο περιπτου χιλιετηρίδων ἀνέτειλεν ἐν Βηθλεὲμ καὶ θερμαίνει ἕκτοτε τὰς ψυχὰς ἑκατομμυρίων ἀθρώπων καὶ φωτίζει τὰς συνειδήσεις των. Ἐξ αὐτοῦ ἐξεπορεύθη τὸ φῶς τὸ τῆς γνώσεως, τὸ ὁποῖον διέλυσε τὸ σκότος τῆς ἀμαθείας καὶ τῆς πλάνης. Καὶ ἂν ὁ Διογένης ἤξιώσεν ἀπὸ τὸν Μέγαν Ἀλέξανδρον νὰ μὴ τοῦ ἀφαιρῇ τὰς ζωογόνους ἡλιακὰς ἀκτῖνας, τὰς ὁποίας δὲν ἠδύνατο νὰ τοῦ προσφέρῃ, ἡμεῖς οἱ τὸν ἥλιον τῆς δικαιοσύνης θεασάμενοι καὶ τὸ ἀνέσπερον φῶς ἐξ αὐτοῦ λαβόντες καὶ πνεῦμα ἐπουράνιον δεξάμενοι, τί ὀφείλομεν νὰ εἴπωμεν πρὸς ἐκεῖνους οἵτινες, παρεμβαλλόμενοι μεταξὺ ἡμῶν καὶ τῆς τρισηλίου Θεότητος, ἀποστεροῦν ἡμᾶς τῆς θεσπεσίας λαμπρότητος καὶ τῆς μετὰ τοῦ Θεοῦ κοινωνίας;

Εἶναι ὄντως ἄξιοι οἴκτου καὶ ἐλεεινότεροι πάντων τῶν ἀνθρώπων, ὅσοι δὲν ἠθέλησαν νὰ γνωρίσουν τὸ φῶς τοῦ Χριστοῦ. Διότι οὐδέποτε ἠσθάνθησαν τὴν ψυχικὴν ἐκείνην εὐφορίαν, τὴν ὁποίαν χαρίζει εἰς τοὺς πραγματικῶς πιστευόντας ἢ δύναμις τῆς ἐλπίδος τῆς ἐκπορευομένης ἐκ καρδίας εὐσεβοῦς καὶ εἰς τὸν

Χριστὸν ἀφιερωμένης. Ζοῦν εἰς τὸ σκότος. Τὰ αἰσθήματά των, αἰ σκέψεις των καὶ αἱ πράξεις των παρουσιάζουν τὴν καχεκτικὴν καὶ ἀτροφικὴν ὄψιν πού παρατηροῦμεν εἰς τὰ φυτά, τὰ ὁποῖα ἐστερῆθησαν τοῦ ἡλιακοῦ φωτός. Ὁ ἥλιος ἔχει τὴν δύναμιν νὰ ζωογονῇ τὴν φύσιν. Ὁ Χριστός, ὡς ἥλιος τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἀγάπης, ζωογονεῖ πάντα ἄνθρωπον ἀναζητοῦντα αὐτόν. Καὶ οἱ ἅπαξ φωτισθέντες ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν θείαν ἐξ ἐκείνου χάριν λαβόντες διὰ τῆς πίστεως, ὡς δέσμην ἡλιακοῦ φωτός, ἀπεκδέχονται ταύτην ὡς πολύτιμον θησαυρὸν καὶ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν ταύτης πλέον ζοῦν καὶ κινοῦνται καὶ ὑπάρχουν. Ζοῦν ἐν Χριστῷ. Καὶ μετὴν πίστιν ἀμετακίνητον ἀνατρέπουσιν πᾶν ἐμπόδιον παρεμβαλλόμενον μεταξύ αὐτῶν καὶ τοῦ φωτός τοῦ ἐκ Χριστοῦ ἐκπεμπομένου.

Ἔτσι, ὅσοι εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθησαν καὶ ἐνεδύθησαν τὸν Χριστόν, δὲν δύνανται οὔτε πρὸς ὦραν νὰ στερηθοῦν τῆς ἀκτινοβολίας τοῦ Χριστοῦ. Ὁ καλὸς χριστιανὸς θὰ διατυπώσῃ ὡς ἐπιτακτικὴν ἀξίωσιν τὸ ρηθὲν ὑπὸ τοῦ Διογένοους· «Μικρὸν ἀπὸ τοῦ ἡλίου μετάσθηθι», πρὸς πάντας ἐκείνους οἵτινες ἐπιχειροῦν νὰ τοῦ ἀφαιρέσουν τὸ φῶς τοῦ Χριστοῦ. Οὐδεμία δύναμις εἰς τὸν κόσμον εἶναι δυνατὴ νὰ χωρίσῃ τὸν καλὸν χριστιανὸν ἀπὸ τὴν ἀγάπην Ἐκείνου, ὅστις «μὴ γνοὺς ἁμαρτίαν ὑπὲρ ἡμῶν ἁμαρτία ἐποιήθη, ἵνα ἡμεῖς γενώμεθα δικαιοσύνη Θεοῦ ἐν αὐτῷ» (Β' Κορ. ε' 21). Τὴν τοιαύτην ἀξίωσιν τοῦ χριστιανοῦ ὅπως οὐδέποτε χωρισθῇ τοῦ Χριστοῦ τὴν ἐκφράζει ἐντονώτερον ὁ θεῖος Παῦλος, δι' ὅσων γράφει πρὸς τοὺς Ῥωμαίους· «Πέπεισμαι γὰρ ὅτι οὔτε θάνατος οὔτε ζωὴ οὔτε ἄγγελοι οὔτε ἀρχαὶ οὔτε δυνάμεις οὔτε ἐνεστῶτα οὔτε μέλλοντα οὔτε ὕψωμα οὔτε βάθος οὔτε τις κτίσις ἐτέρα δυνησεται ἡμᾶς χωρίσαι ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν» (Ῥωμ. η' 38-39). Ὁ καλὸς χριστιανὸς εἶναι ἔτοιμος διὰ πᾶσαν στέρησιν, διὰ πᾶσαν θυσίαν ὑπὲρ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ. Ὑπὲρ τῆς ἀγάπης ταύτης τὰ πάντα στέργει, τὰ πάντα ὑπομένει, τὰ πάντα ὑποφέρει, ἀρκεῖ νὰ μὴ στερηθῇ τοῦ φωτός τοῦ Χριστοῦ τοῦ ἐνδυναμοῦντος αὐτόν ἐν τῇ παρουσίᾳ ζωῆς.

«Μικρὸν ἀπὸ τοῦ ἡλίου μετάσθηθι». Θὰ εἶναι ἡ αἰωνία ἀξίωσις παντὸς ἀγαπῶντος τὸν Χριστόν, πρὸς ἐκείνους οἵτινες ἀντὶ τῆς ἀκτινοβολίας τοῦ ἡλίου τῆς δικαιοσύνης ἔρχονται νὰ μᾶς προσφέρουν τὴν ἐφήμερον χαρὰν τοῦ κόσμου τούτου. Πρὸς ἐκείνους οἱ ὁποῖοι διὰ τῆς κοσμικῆς σοφίας των ἔρχονται νὰ συσκοτίσουν τὴν ἀλήθειαν τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ, πλανῶντες καὶ πλανώμενοι. Διότι οἱ ἐν Χριστῷ βαπτισθέντες ἐξῆλθον ἐκ τοῦ σκότους καὶ ἐγένοντο φῶς, δεχθέντες τὸ ἀνέσπερον φῶς ἐκ τοῦ ἡλίου τῆς δι-

καιοσύνης, τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Οἱ μακρὰν τοῦ ἡλίου τῆς δικαιοσύνης εὐρισκόμενοι, ἐξακολουθοῦν νὰ παραμένουν εἰς τὸ σκοτός καὶ νὰ ὑπηρετοῦν τὰ σκοτεινὰ σχέδια τοῦ Βελίαρ.

3. Τὸ καθῆκον τῶν χριστιανῶν ἔναντι τῶν συσκοτιζόντων τὸ φῶς τοῦ Χριστοῦ.

Οἱ χριστιανοὶ ὡς τέκνα φωτός, καίτοι περιπατοῦν ἐν σαρκὶ κατὰ τὴν βραχεῖαν διάρκειαν τοῦ παρόντος βίου, ἐν τούτοις ἔπασσαν νὰ στρατεύωνται κατὰ σάρκα, διεξάγοντες κατὰ τῶν ἐπιθυμιῶν αὐτῆς διαρκῆ ἀγῶνα μὲ τὰ ὄπλα τὰ πνευματικά, τὰ ὁποῖα εἶναι δυνατὰ τῷ Θεῷ πρὸς καθαίρεσιν ὀχυρωμάτων (Β' Κορ. ι' 4), καὶ κατακρημνίζουσι ὅλα ἐκεῖνα τὰ τεχνητὰ ἐμπόδια καὶ ὀχυρώματα τὰ ὁποῖα ὑψώνει ἡ ἁμαρτία κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ· «Λογισμοὺς καθαιροῦντες καὶ πᾶν ὕψωμα ἐπαιρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ, καὶ αἰχμαλωτίζοντες πᾶν νόημα εἰς τὴν ὑπακοὴν τοῦ Χριστοῦ» (Β' Κορ. ι' 5). Θεοφόρε Παῦλε! Μὲ πόσῃν δυνάμειν, μὲ πόσῃν καθαρότητι, μὲ πόσῃν ζέσῃ ἐκφράζεις τὰ νοήματα τῶν εἰς Χριστὸν πιστευόντων! Καὶ πόσῃν ἀνησυχίαν ἐκδηλώνει ἡ ἀγιότης σου, μήπως τὰ νοήματα ταῦτα διαφθαροῦν καὶ χάσουν τὴν εὐλικρίνειαν, τὴν ἀγνότητα καὶ τὴν ἀπλότητά των! «Φοβοῦμαι δὲ μήπως, ὡς ὄφει Εὐὰν ἐξηπάτησεν ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτοῦ, οὕτω φθαρῇ τὰ νοήματα ὑμῶν ἀπὸ τῆς ἀπλότητος τῆς εἰς τὸν Χριστὸν» (Β' Κορ. ια' 3). Σοφέ, ἅγιε Παῦλε! Τὰ πάντα ὁ Κύριος ἐν σοφίᾳ εἰργάσατο, ὅστις σοι ἔδωκε σκόλοπα τῇ σαρκὶ ἵνα σὲ βασανίσῃ ἵνα μὴ υπεραίρησαι, ὅχι μόνον διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῶν ἀποκαλύψεων, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς σοφίας σου, ἥτις πράγματι «οὐκ ἔστι κατὰ ἄνθρωπον» (Γαλ. α' 11).

Ἐν τῷ Χριστιανισμῷ οὐδεμία ὑλικὴ ἀπόλαυσις εἶναι ἱκανὴ καὶ παρέχει ἀντιστάθμισμα ἔναντι τῆς πνευματικῆς χαρᾶς τὴν ὁποῖαν μᾶς προσφέρει ἡ οἰκείωσις τοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ μετ' αὐτοῦ ἔνωσις. Ἡ τελικὴ δόξα καὶ δικαίωσις τοῦ ἀνθρώπου ἐξασφαλίζεται οὐχὶ διὰ τῶν κοσμικῶν προσκαίρων ἡδονῶν, ἀς παρέχει ἡ παροῦσα ζωὴ, ἀλλὰ διὰ τῶν θλίψεων καὶ ὑπὲρ Χριστοῦ παθημάτων τοῦ παρόντος καιροῦ. Τὰ παθήματα ταῦτα ἐξασφαλίζουν τεράστια κέρδη εἰς τοὺς πιστεύοντας· «Λογίζομαι γὰρ ὅτι οὐκ ἄξια τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς» (Ρωμ. η' 18). Δυστυχῶς ὁ ἄνθρωπος ρέπει πρὸς τὰ ἐφήμερα καὶ τὰ φθαρτὰ μολονότι ἔχει διαπιστώσει τὴν ματαιότητά τούτων. Τὰ ἐγκόσμια κατήντησαν τὸ ἐπίκεντρον τῆς ἐν τῷ βίῳ τούτῳ δράσεως τοῦ ἀνθρώπου. Ἐὰν ἐπέζη σήμερον ὁ

κυνικός Διογένης και περιήρχετο τὰς κοσμοβριθεῖς ὁδοὺς τῶν Ἀθηνῶν, θὰ ἐδυσκολεύετο ἀκόμη περισσότερο νὰ εὕρη «ἄνθρωπον» παρ' ὅσον ἐδυσκολεύθη κατὰ τὴν ἱστορικὴν ἐμφάνισίν του μὲ ἀνημμένον φανὸν ἐν μέσῃ ἡμέρᾳ. Καὶ ἂν ὁ Θεῖος Παῦλος ἐπανήρχιζε σήμερον τὰς περιοδείας του καὶ διήρχετο ἐξ Ἀθηνῶν, δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ὀνομάσῃ τοὺς Ἀθηναίους «δεισιδαιμονεστέρους», διότι δὲν θὰ ἐθεώρει τὴν πόλιν «κατείδωλον». Οὐδὲ θὰ ἀπηύθυνε πλέον πρὸς τὰς ἀπανταχοῦ ὑπ' αὐτοῦ ἰδρυθείσας Ἐκκλησίας τὰς θερμὰς ἐκείνας ἐπιστολάς, ἀλλὰ ἐπιστολάς δακρύων μετὰ πολλῆς θλίψεως καὶ συνοχῆς καρδίας. Οἱ λόγοι τοῦ Κυρίου εἶναι ὡς ἂν ἔπεσαν εἰς τὸ κενόν. Τὸ αἶμα του ὡς ἂν ἐχύθη εἰς μάτην. Διότι ἡ ἀμαρτία ἐπιζῆ καὶ κυριαρχεῖ ἀπανταχοῦ τοῦ κόσμου. Ἡ πλάνη τοῦ νῦν καιροῦ ἔχει αἰχμαλωτίσει τὰς σκέψεις μας καὶ ἐξαχρειώσῃ τὰς συνειδήσεις μας. Δὲν ὑπάρχει πλέον ὁ κυνικός Διογένης, ὅστις θὰ ἠρνεῖτο νὰ εὐεργετηθῆ ἀπὸ τοὺς ἰσχυροὺς τῆς γῆς. Ἀντιθέτως, οἱ σοφοὶ τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνος — ἐὰν ὑπάρχουν σοφοὶ — ἐκλιπαροῦν τὴν εὐνοίαν τῶν ἰσχυρῶν, κολακεύοντες τὰς ἀδυναμίας των ἵνα ἐπιτύχουν τὴν ἐνεστῶσαν χαρὰν. Οἱ πάντες ἔχομεν ἀγνωσίαν Θεοῦ, περιφρονοῦντες τὴν μακροθυμίαν καὶ καταχρῶμενοι τοῦ ἐλέους αὐτοῦ. Διανύομεν τὸν ἔσχατον καιρὸν ἀπὸ ἀπόψεως ἐξαχρειώσεως τῶν ἡθῶν καὶ καταπτώσεως τοῦ ἀνθρώπου. Οἱ καιροὶ μᾶς ἐνθυμίζουσι τοὺς λόγους τοῦ θεοφόρου Ἰγνατίου· «Ἐσχατοὶ καιροὶ λοιπὸν εἰσιν· αἰσχυνοῦμεν, φοβηθῶμεν τὴν μακροθυμίαν τοῦ Θεοῦ· μὴ τοῦ πλοῦτου τῆς χρηστότητος αὐτοῦ καὶ τῆς ἀνοχῆς καταφρονήσωμεν· ἢ γὰρ τὴν μέλλουσαν ὀργὴν φοβηθῶμεν, ἢ τὴν ἐνεστῶσαν χαρὰν ἀγαπήσωμεν ἐν τῷ νῦν βίῳ· ἔστι δὲ ἡ ἐνεστῶσα χαρὰ καὶ ἡ ἀληθινή, τὸ μόνον ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ εὐρεθῆναι εἰς τὸ ἀληθῶς ζῆν», ἐὰν εἰς τὴν προβαλλομένην πρὸ τοῦ φωτὸς τοῦ Χριστοῦ ἀνομίαν ἐγείρωμεν διαρκῶς τὴν ἀξίωσιν τοῦ Διογένους· «Μικρὸν ἀπὸ τοῦ ἡλίου μετὰστηθι».

† Ὁ Δράμας ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ

Θ Ε Ο Φ Α Ν Ε Ι Α :

Η ΑΠΑΝΤΗΣΙΣ ΣΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΟΥ ΘΕΟΥ*

Ὁ ἄνθρωπος στέκεται πάντοτε μὲ δέος ἐμπρὸς στὸ προαιώνιο πρόβλημα τοῦ Θεοῦ. Ἐκεῖνο, τὸ ὅποῖον τὸν συνέχει κυρίως εἶναι ἡ συναίσθησις, ὅτι ἔχασε τὸν Θεὸν καὶ στερήθηκε τὴν ἄμεσον καὶ φιλικὴν ἐπαφὴν μαζὺ του. Συχνὰ τὸν συγκλονίζει ὁ φόβος του. Πάντοτε ὅμως τὸν γλυκαίνει ἡ ἀκούραστη ἐλπίδα, ὅτι θ' ἀντικρύση κάποτε τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ καὶ θὰ τὸν δῇ νὰ τοῦ χαμογελά. Ἡ θέα τοῦ Θεοῦ εἶναι ὁ βαθὺς καὶ ἄσβεστος πόθος κάθε ἀνθρώπου. Νὰ ἰδωθῆ μὲ τὸν Θεόν του «ὄφθαλμοὶ πρὸς ὄφθalmοὺς» (Ἡσ. νβ' 8).

Στὴν ἀναζήτησιν ὅμως αὐτῆ τοῦ Θεοῦ ὁ ἄνθρωπος ἐμποδίζεται ἀπὸ μιὰ μεγάλη πραγματικότητα. «Ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι κρυμμένος καὶ κανεὶς ἄνθρωπος δὲν μπορεῖ νὰ διαπεράσῃ τὸ μυστήριον, πού τὸν καλύπτει. Καὶ αὐτοὶ ἀκόμη οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, πού κατ' ἀρχὴν ἐνόμισαν, ὅτι, μὲ τὴν ἀνθρωποποίησιν τῶν θεῶν, εἶχαν λύσει τὸ πρόβλημα, «μετὰ τὸν Σωκράτη καὶ τοὺς Ὀρφικοὺς καὶ ἰδίως οἱ Στωϊκοί, ἔβλεπαν σαφέστερα, ὅτι οἱ γνωστοὶ θεοὶ τοῦ λαοῦ ἦταν μόνο ἐπενδύσεις, ἐκφράσεις γιὰ τὸν ἕνα μέγαν Ἄγνωστο, τὸν Ἄνώνυμο Θεόν»¹. Στὴν πραγματικότητα ὁ Θεὸς παρέμενε Ἄγνωστος. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ ἀρχαῖος κόσμος εἶχε ἀρχίσει νὰ γειμίζῃ μὲ βωμοὺς, ἀφιερωμένους «τοῖς ἀγνώστοις θεοῖς», ὡσὰν κι' αὐτὸν πού εὗρε ὁ ἀπόστολος Παῦλος στὴν Ἀθήνα (Πραξ. ιζ' 23). Καὶ ὅπως ἐρμηνεύει ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, «ἐπειδὴ οὐκ ἦν δῆλος (φανερὸς) ὁ Θεὸς ἐπεγέγραπτο (ὁ βωμὸς) ἀγνώστῳ Θεῷ» (P.G. 60, 518).

Τὸ πρόβλημα αὐτὸ τοῦ ἀγνώστου καὶ κρυμμένου Θεοῦ, μὲ τὸ πέρασμα τῶν καιρῶν γίνεται ὀξύτατο. Τὸ ἀνθρώπινο πνεῦμα, ἐμπρὸς στὴν ἀδυναμία νὰ ἐξιχνιάσῃ τὸ μυστήριον τοῦ Θεοῦ, καταλαμβάνεται ἀπὸ βαθειὰ ἀνησυχία. Αὐτὴ ἡ ἀνησυχία βλέπομε νὰ χαρακτηρίζῃ καὶ μεγάλες ἀκόμη μορφές τῆς χριστιανικῆς ἐποχῆς: «Ποῖός μπορεῖ νὰ τὸν ὀνομάσῃ; Ποῖός νὰ τὸν ὁμολογήσῃ;» ρωτοῦσε ὁ Γκαϊτε², πλημμυρισμένος ἀπὸ βαθειὰ μεταφυσικὴ ἀγωνία, ἡ ὁποία καὶ τὸν ἔκανε σὲ στιγμὲς περισυλλογῆς νὰ λέγῃ: «Ἄς μπορούσα, ὦ Αἰώνιε, νὰ γειμίσω τὴν ψυχὴν μου σὲ Σένα»^{2α}.

* Ὁμιλία ἀπὸ Ραδιοφώνου, γενομένη τὴν 6.1.71.

1. J. Holzner, «ΠΑΥΛΟΣ», Μετάφρ. Ἱερωνύμου Κοτσώνη, Ἀθῆναι 1948., σελ. 219.

2. Ἐνθ' ἀνωτέρω.

2α. J. Hessen, Τὸ νόημα τῆς ζωῆς, Μετάφρ. Ε. Θεοδώρου, σελ. 86.

ὑπὸ τὴν πίεσιν αὐτὴν ἀκριβῶς προσεπάθησαν πολλοὶ διανοούμενοι καὶ φιλόσοφοι νὰ δώσουν μίαν ἀπάντησιν εἰς τὸ πρόβλημα τοῦ Θεοῦ. Τὸ ἀποτέλεσμα ἦταν, ὅτι περιέπλεξαν περισσότερον τὸ ζήτημα. Μερικοὶ μάλιστα ὡδηγήθησαν εἰς ἐσφαλμένα συμπεράσματα, τὰ ὁποῖα ἐπροκάλεσαν μεγάλην βλάβην εἰς τοὺς ἀπλοὺς ἀνθρώπους. Τὸ κῦμα τῆς ἀθεΐας, τὸ ὁποῖον μαστίζει τοὺς τελευταίους αἰῶνας τὴν ἀνθρωπότητα ὀφείλεται κυρίως εἰς τὴν ἀντίδρασιν, τὴν ὁποίαν ἐδημιούργησαν αἱ ἄστοχοι καὶ ἀντιφατικαὶ ἀπαντήσεις εἰς τὸ πρόβλημα τοῦ Θεοῦ. Ἔτσι ἀπὸ τὴν βαθειὰ ἀνησυχία ὁ ἀνθρωπος ἐφθασε στὴν ἀγωνία καὶ τὴν ἀπόγνωσιν, τὴν ὁποία στὸ ἀποκορύφωμά της συναντοῦμε εἰς τὸν Νίτσε:

«Ἀκαθόριστε! Κρυμμένε! Τρομερέ!
Ἄγνωστε σύ, Θεέ, Μακρὰ!
Τότε, ἔφυγε αὐτός
ὁ τελευταῖος, ὁ μοναδικός μου σύντροφος,
ὁ μέγας μου ἐχθρός, ὁ ἄγνωστός μου,
ὁ δήμιός μου ὁ Θεός!»³

Ἡ κραυγὴ αὐτὴ τῆς ἀπογνώσεως τοῦ Νίτσε ἀποδίδει πολὺ χαρακτηριστικὰ τὸ δρᾶμα, τὸ ὁποῖον συγκλονίζει καὶ πολλοὺς συγχρόνους ἀνθρώπους. Δὲν εἶναι ἄλλωστε πολὺς καιρός, πού ἓνας ἀντιπροσωπευτικὸς ἀνθρωπος τῆς ἐποχῆς μας, ὁ ρώσος ἀστροναύτης Γκαγκάριν, ὅταν ἐπέστρεψε ἀπὸ τὴν πτήσιν του στὸ διάστημα εἶπε, ὅτι «δὲν βρῆκε πουθενὰ τὸν Θεόν». Ὁ ἰσχυρισμὸς ἀκριβῶς αὐτός, παρὰ τὴν ἐλαφρότητα καὶ φαιδρότητα του, ἀποκαλύπτει τὴν τραγωδίαν, ἣ ὁποῖα παίζεται εἰς τὸ βάθος πολλῶν συγχρόνων ἀνθρώπων καὶ ἣ ὁποῖα περιμένει ἓνα «ἀπὸ μηχανῆς Θεόν» (Deus ex machina), διὰ νὰ ὡδηγηθῆ εἰς τὴν κάθαρσίν της.

Ὅλη αὐτὴ ἡ περιπέτεια τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, ἐμπρὸς εἰς τὸ πρόβλημα τοῦ Θεοῦ, φανερῶνει τοῦτο: ὅχι ὅτι δὲν ὑπάρχει ἀπάντησις εἰς τὸ πρόβλημα, ἀλλὰ ὅτι ὁ ἀνθρωπος δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ τὴν ἀνακαλύψῃ μόνος του.

Τὴν ἀπάντησιν λοιπόν, τὴν ὁποίαν δὲν κατώρθωσε ὁ ἀνθρωπος μόνος του νὰ δώσῃ εἰς τὸ περὶ Θεοῦ ἐρώτημα, ἔρχεται νὰ τοῦ τὴν προσφέρῃ ὁ ἴδιος ὁ Θεός. Στὴν ἀποτυχημένη προσπάθεια τοῦ ἀνθρώπου «εἰ ἄραγε ψηλαφήσειαν τὸν Θεὸν καὶ εὔροιεν» (Πράξ. ιζ' 27), ὁ Θεὸς ἀπαντᾷ μὲ μίαν κατακόρυφον κίνησιν: τὰ Θεοφά-

3. Ἐνθ' ἀνωτέρω, σελ. 53.

νεια. Ὁ κρυμμένος Θεὸς αὐτοαποκαλύπτεται. Ὁ ἀφανὴς Θεὸς — Deus absconditus γίνεται φανερός — «ὁ ἐπιφανὴς Θεός». Εἰς τὸν πτόθον τοῦ ἀνθρώπου νὰ τὸν δῆ, ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς κλιμακώνει τὰ Θεοφάνειά του καὶ καλεῖ τὸν ἄνθρωπον νὰ βιώσῃ εἰς αὐτὰ τὸ μυστήριον τῆς παρουσίας του.

Τὰ πρῶτα, τὰ στοιχειώδη Θεοφάνεια ἀναφέρονται στὴν Π. Διαθήκῃ. Ὁ προφήτης Μωϋσῆς, ὁ ὁποῖος εἶχε τὸ προνόμιον νὰ συζητῇ μὲ τὸν Θεὸν «ἐνώπιος ἐνωπίω, ὡς εἶ τις λαλήσει πρὸς τὸν ἑαυτοῦ φίλον» (Ἐξοδ. λγ' Π), ὑπέβαλε στὸν Κρυμμένον συνομιλητὴν του τὸ ἐξῆς αἴτημα: «ἐμφάνισόν μοι σεαυτὸν γνωστῶς, ἵνα ἴδω σε» (στ. 13). Καὶ ὁ Θεὸς τοῦ ἀπαντᾷ: «Οὐ δυνήσῃ ἰδεῖν τὸ πρόσωπόν μου. Οὐ γὰρ μὴ ἴδῃ ἄνθρωπος τὸ πρόσωπόν μου καὶ ζήσεται» (στ. 20). Ἰκανοποιεῖ ὅμως ἐν μέρει τὸ αἴτημά του, φανερώνοντας μόνο τὰ νῶτα του, πρᾶγμα ποῦ θέλει νὰ δείξῃ ὅτι τὰ θεοφάνεια αὐτὰ τοῦ Θεοῦ ἦταν στοιχειώδη καὶ μερικά καὶ ὄχι ὠλοκληρωμένα καὶ ἀπόλυτα⁴.

Ἐπειτα ἀκολουθοῦν τὰ Θεοφάνεια τῶν Προφητῶν. Οἱ Προφῆται διὰ τῶν ἀποκαλύψεων τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ φθάνουν εἰς τὸ κορυφωμα τῆς ἀποστολῆς των. Ἡ ἀποκάλυψις τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ εἶναι δι' αὐτοὺς καὶ μία ἐμπειρία τῆς θεάς τοῦ Θεοῦ.

Τὰ κατ' ἐξοχὴν ὅμως Θεοφάνεια, ὅπου ἔχομεν πραγματικὴν θέσιν τοῦ Θεοῦ εἶναι τὰ χριστιανικὰ Θεοφάνεια. Ὁ Θεὸς τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐφανερῶθη εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ ἐνσαρκωθέντος καὶ ἐνανθρωπήσαντος Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ.⁵ Κατὰ τὴν στιγμὴν εἰδικώτερα τῆς Βαπτίσεως τοῦ Ἰησοῦ εἰς τὸν ποταμὸν Ἰορδάνην ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ «ἡ τῆς Τριάδος ἐφανερῶθη προσκύνησις». Ἐφανερῶθη ὄχι ἀπλῶς ὁ Θεός, ἀλλὰ αὐτὴ ἡ τρισυπόστατος παρουσία του: Ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ἐβαπτίζετο σωματικῶς εἰς τὸν Ἰορδάνην. Τὸ Ἅγιον Πνεῦμα κατῆλθε ἐπ' αὐτὸν «ἐν εἶδει περιστε-

4. Εὐθymiou Ἐπισκόπου Ἀχελφού, «Δευτερόλεπτα τῆς Ψυχῆς», Ἀθῆναι 1970, σελ. 81-82.

5. Τὴν φανέρωσιν τοῦ Θεοῦ στὸ πρόσωπο τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ περιγράφει θαυμάσια τὸ ἀκόλουθο τροπάριον:

«Θεὸν ἀνθρώποις ἰδεῖν ἀδύνατον, ᾧ οὐ τολμᾷ Ἀγγέλων ἀτενίσει τὰ τάγματα, διὰ σοῦ δὲ Πάναγνε, ὠράθη βροτοῖς Λόγοις σεσαρκωμένος, δν μεγαλύνοντες, σὺν ταῖς οὐρανίαις στρατιαῖς σὲ μακαρίζομεν».

ρᾶς) καὶ ὁ Θεὸς Πατὴρ «προσεμαρτύρει τὸν Υἱὸν τοῦ τὸν ἀγαπητόν». Καὶ ἡ ἑορτὴ τῶν Θεοφανείων, ποῦ ἑορτάζομε σήμερα, εἶναι ἀκριβῶς ἡ ἐπέτειος τῆς αὐτοαποκαλύψεως, τῆς φανερώσεως τοῦ Θεοῦ εἰς τοὺς ἀνθρώπους.

Αὐτὴ ἡ αὐτοφανέρωσις τοῦ Θεοῦ συνεχιζεται εἰς τὴν ζωὴν καὶ ἰδίως εἰς τὴν λατρείαν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. Ἐδῶ πλέον ἔχομεν τὰ συνεχιζόμενα Θεοφάνεια, διότι ἡ Ἐκκλησία, ὅπως εἶπεν ὁ Αὐγουστῖνος, εἶναι «ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς συνεχιζόμενος εἰς τοὺς αἰῶνας». Εἰς τὴν λατρείαν λοιπὸν τῆς Ὁρθοδοξίας «ὁ χρόνος παύει νὰ ὑφίσταται ὑπὸ τὴν μορφήν τοῦ παρελθόντος, τοῦ παρόντος καὶ τοῦ μέλλοντος καὶ μετουσιούται εἰς ἓνα μυστικὸν βίωμα... ὡς ἓνα διαρκὲς παρόν... ὁ Χριστὸς ἔρχεται σήμερον διὰ τῆς λατρείας πρὸς ἡμᾶς, ὅπως ἦλθε καὶ πρὸς τοὺς συγχρόνους του»⁶. Διὰ τοῦτο ὁ ἄνθρωπος εἰς τὴν ὀρθόδοξον λατρείαν καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ «ἐκκλησιαστικοῦ ἑορτολογίου» ζῆ τὸ ἄμεσον αὐτὸ παρόν καὶ μετέχει μυστικὰ εἰς τὰ συνεχιζόμενα καὶ πάντοτε παρόντα Θεοφάνεια τοῦ Θεοῦ. Ἡ βίωσις αὐτῆ τῶν συνεχιζομένων Θεοφανείων διὰ τοῦ λεγομένου λειτουργικοῦ χρόνου ὠθεῖ τὸν πιστὸν νὰ αἰσθάνεται ὅτι σ ἡ μ ε ρ ο ν ἔ δ ῶ καὶ τ ῶ ρ α γίνεται αὐτόπτης μάρτυς καὶ θεατῆς τοῦ Θεοῦ. Αὐτὴ ἀκριβῶς ἡ μυστικὴ αἴσθησις καὶ βίωσις κάνει τὸν ὀρθόδοξον λάτρην νὰ ψάλλῃ: «Σ ἡ μ ε ρ ο ν τῶν ὑδάτων ἀγιάζεται ἡ φύσις καὶ ρήγνυται ὁ Ἰορδάνης» ἢ «σ ἡ μ ε ρ ο ν ὁ Χριστὸς, ἐν Ἰορδάνῃ ἦλθε βαπτισθῆναι. Σ ἡ μ ε ρ ο ν ὁ Ἰωάννης ἄπτεται, κορυφῆς τοῦ Δεσπότου». Τὸ ἴδιο ἰσχύει καὶ διὰ τὰ Θεοφάνεια τοῦ Πάθους τοῦ Ἰησοῦ. Ὁ λειτουργικὸς ἄνθρωπος αἰσθάνεται καὶ τότε, ὅτι «σ ἡ μ ε ρ ο ν κρεμαῖται ἐπὶ ξύλου, ὁ ἐν ὕδασι τὴν γῆν κρεμάσας».

Βεβαίως καὶ εἰς τὰ Θεοφάνεια αὐτὰ τῆς Ἐκκλησίας δὲν ἔχομεν μίαν αἰσθητὴν παρουσίαν τοῦ Θεοῦ. Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς, «μετὰ τὸ παθεῖν ἀνελήφθη» εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ παραμένῃ κρυμμένος, ὅπως λέγει ὁ ἀπόστολος Παῦλος (Κολ. γ' 3). Καὶ ἡ κατάστασις αὐτὴ θὰ συνεχιζεται μέχρι νὰ τελειώσουν οἱ ἔσχατοι χρόνοι, εἰς τοὺς ὁποίους ζοῦμε καὶ κατὰ τοὺς ὁποίους ἡ μόνη δυνατότης εἰς τὸν ἄνθρωπον νὰ θεᾶται τὸν Θεὸν θὰ εὑρίσκηται εἰς τὰ Θεοφάνεια τῆς Ἐκκλησίας.

Τελικῶς ὅμως ὁ Θεὸς θὰ ἱκανοποιήσῃ ἀπόλυτα τὸν πόθον τοῦ ἀνθρώπου νὰ τὸν ἰδῆ «πρόσωπον πρὸς πρόσωπον» (Α' Κορ.

6. Ε. Θεοδώρου, «Ἡ μορφωτικὴ ἀξία τοῦ Τριαδίου», Ἀθήναι 1958, σελ. 83.

ιγ' 12). "Όταν θά ἀνατείλῃ ἡ Καινούργια Ἡμέρα, ἡ Ὀγδόη Ἡμέρα τῆς Αἰωνιότητος τότε ὁ Θεὸς θά φανερώσῃ τὸ πρόσωπόν του καὶ ἐμεῖς θά τὸν ἴδοῦμε «καθὼς ἐστὶ» (Α' Ἰωάν. γ' 2). Τότε ὁ ἄνθρωπος θά βλέπῃ συνεχῶς τὸν Θεόν, χωρὶς νὰ παρεμβάλλεται μεταξὺ των κανένα ἐμπόδιον καὶ κανένα κάλυμμα. Καὶ ὅπως ἀποκαλύπτει ὁ ἀπόστολος Παῦλος, ὁ ἄνθρωπος «κατοπτριζόμενος τὴν δόξαν Κυρίου» θά μεταμορφοῦται «τὴν αὐτὴν εἰκόνα ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν» (Β' Κορ. γ' 18). Ἡ φανέρωσις αὐτῆ τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ δυνατότης τῆς παντοτεινῆς θέας τοῦ προσώπου τοῦ Θεοῦ ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου θά εἶναι καὶ ἡ αἰώνιος εὐτυχία τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ «ἀπέραντος ἡδονή» του καθὼς θά βλέπῃ συνεχῶς «τὸ ἄρρητον κάλλος τοῦ προσώπου τοῦ Θεοῦ»⁷.

Ἡ κλιμάκωσις αὐτῆ τῶν Θεοφανείων, τὴν ὁποίαν περιγράψαμε, εἶναι ἀκριβῶς ἡ ἀπάντησις τοῦ Θεοῦ εἰς τὸν ἄνθρωπον. Εἶναι ἡ κίνησις τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπον. Εἶναι ἡ κατάβασις τοῦ Θεοῦ.

Ἄλλὰ καὶ ἡ κίνησις αὐτῆ τοῦ Θεοῦ, ἡ κατάβασις, δὲν εἶναι ἀρκετὴ διὰ νὰ δῆ ὁ ἄνθρωπος τὸν Θεόν, ἀν καὶ ὁ ἴδιος ὁ ἄνθρωπος δὲν κἀνῆ μίαν ἀντίστοιχον κίνησιν, τὴν ἀνάβασιν. Ὁ Θεὸς θά παραμείνῃ τελικὰ καὶ ὀριστικὰ ἄγνωστος καὶ κρυμμένος διὰ τοὺς ἀνθρώπους, πού δὲν θά κάμουν τὴν ἀνάβασιν αὐτῆν. Τὴν ἀνάβασιν τῆς πίστεως καὶ τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν Θεόν. Τὴν ἀπάντησιν εἰς τὸ πρόβλημα τοῦ Θεοῦ ὁ ἄνθρωπος θά τὴν εὕρῃ ἀνεβαίνοντας πρὸς τὸν Θεόν. Ἐπομένως ἡ οὐσιαστικὴ λύσις τοῦ προβλήματος τοῦ Θεοῦ εὐρίσκεται εἰς τὴν χριστιανικὴν ζωὴν, τὴν ζωὴν τῆς ἠθικῆς τελειώσεως, τῆς θεώσεως. Δηλαδή εἰς τὰ προσωπικὰ Θεοφάνεια. Ἡ συνάντησις τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ ἀνθρώπου γίνεται κάπου ἐκεῖ, εἰς ἓνα σημεῖον τῆς κλίμακος τῶν προσωπικῶν Θεοφανείων καὶ συνεχίζεται πρὸς τὰ ἄνω, διὰ νὰ καταλήξῃ εἰς τὴν φωτεινὴν κορυφὴν τῆς αἰωνιότητος.

Ὁ ἄνθρωπος, πού ζῆ τὰ προσωπικὰ αὐτὰ Θεοφάνεια, ἀπηλλαγμένα ἀπὸ τὸ ἄγχος καὶ τὴν ἀγωνίαν τῆς ἀπουσίας τοῦ Θεοῦ, ψάλλει τὸν «ὑμνον πρὸς τὸν Θεόν», πού εἶναι καρπὸς τοῦ θάμβους ἐμπρὸς εἰς τὸ ἀπέραντον καὶ ἀπρόσιτον μεγαλεῖον τοῦ Θεοῦ:

«ὦ σύ, πού πάνω ἀπ' ὅλα στέκεσαι
 μὲ ποῖο ἄλλο ὄνομα εἶν' ἐπιτρεπτό νὰ σέ ψάλλω;
 Πῶς νὰ σέ ὑμνήσῃ ὁ λόγος μας;

7. Εὐχὴ Μ. Β α σ ι λ ε ἰ ο υ, Μ. Ὀρολόγιον, ἐκδ. Α. Διακονίας, σελ.18.

ΕΝΟΡΙΑΚΑ

ΤΟ ΠΡΩΤΟΝ ΕΝΟΡΙΑΚΟΝ ΚΕΝΤΡΟΝ ΝΕΟΤΗΤΟΣ
ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗΣ ΑΘΗΝΩΝ

Τὴν Κυριακὴν, 24ην Ἰανουαρίου 1971, παρουσία τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. κ. Ἱερωνύμου, τοῦ Θεοφιλεστάτου Ἐπισκόπου Ἀχελφού κ. Εὐθυμίου, τοῦ Δημάρχου Ἀγίας Παρασκευῆς Ἀττικῆς, τοῦ ἱεροῦ Κλήρου τῆς περιοχῆς, τῶν λοιπῶν τοπικῶν Ἀρχῶν καὶ πλήθους κόσμου, ἐτελέσθησαν τὰ ἐπίσημα ἐγκαίνια τοῦ πρώτου Ἐνοριακοῦ Κέντρου Νεότητος τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν.

Μετὰ τὸν Ἀγιασμόν, ὁ Δήμαρχος κ. Παπαγιάννης προσεφώνησε τὸν Μακαριώτατον ὡς ἑξῆς:

«Μακαριώτατε,

Θεωρῶ ἐξαιρετικῆς σημασίας τὴν σημερινὴν ἐκδήλωσιν, τὰ ἐγκαίνια τοῦ Κέντρου Νεότητος Ἀγίας Παρασκευῆς.

Ἐσένα κανένας λόγος δὲν μπορεῖ νὰ σὲ φτάσῃ...

Ὅλα, ὅσα μιλοῦν κι' ὅσα δὲν μιλοῦν,

σὲ σένα μὲ λιγερὴ φωνὴ ψάλλουν.

Καὶ τὰ λογικὰ καὶ τὰ ἄλογα,

ἐσένα δοξάζουν.

Κοινοὶ οἱ πόθοι

κι' ὄλων μιὰ ἡλαχτάρια στρέφεται γύρω ἀπὸ σένα.

Τὰ πάντα σὲ σένα προσεύχονται.

Σὲ σένα δὲ ὅλα,

ἐννοοῶντας τὴν Τριαδικὴν σύνθεσί σου,

ψάλλουν βουβὸ ὕμνο...

Ἦ σύ, πού πάνω ἀπ' ὅλα στέκεσαι.

Πῶς ἄλλοιῶς εἶνα' ἐπιτρεπτό νὰ σὲ ψάλλω;»⁸.

† Ὁ Ἀχελφού ΕΥΘΥΜΙΟΣ

---

8. Νικ ο δ ή μ ο υ, Μητροπολίτου Ἀττικῆς, «Ἡ Ἰεσσία ἐνὸς Ἀγίου», Ἀθήναι 1970, σελ. 246.

»Μία ώραία ἐστία διὰ τοὺς νέους μας ὑπάρχει ἀπὸ σήμερα. Ἐστία διὰ τοὺς καλοὺς νέους μας. Καὶ ὅλοι οἱ νέοι μας, εὐτυχῶς διὰ τὴν πόλιν μας καὶ τοὺς δημότας μας καὶ τοὺς γονεῖς των, εἶναι καλοὶ καὶ ὅλοι θρησκευόνται. Ζητοῦν ὁμως στοργήν. Ζητοῦν ἀπὸ ἡμᾶς τοὺς μεγάλους νὰ καταπιασθοῦμε μὲ τὰ προβλήματα των. Νὰ τοὺς γίνουμε φίλοι καὶ συνεργάται καὶ παιδαγωγοί. Διότι ζητοῦν φίλους καὶ βρίσκουν συνήθως (σήμερα μάλιστα χειρότερα ἀπὸ κάθε φορὰ) κακοὺς φίλους.

»Τὸ Κέντρον Νεότητος αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν ὕψηλὴν ἀποστολὴν ἔχει. Νὰ δώσῃ χαρὰν εἰς τοὺς νέους μας, νὰ τοὺς ἀπασχολήσῃ στὶς ἐλάχιστες ἴσως ὥρες τῆςσχόλης των, ὄχι μόνον μὲ εὐχάριστα καὶ τεροπνὰ πράγματα, ἀλλὰ πρὸ παντὸς χρήσιμα καὶ ἐποικοδομητικά, πὸν νὰ ἐξοπλίζουν πνευματικὰ τοὺς νέους καὶ τίς νέες μας, νὰ σφυρηλατοῦν χαρακτῆρας.

»Αὐτὸ τὸ Κέντρον καὶ ἡ λειτουργία του ἐγκαινιάζονται σήμερα μὲ τὴν κορυφαίαν παρουσίαν καὶ τὰς εὐλογίας τῆς Ἑμετέρας Μακαριότητος καὶ τὴν συμμετοχὴν καὶ συμπαραστάσιν ὅλης τῆς ἐκλεκτῆς καὶ εὐσεβοῦς Κοινωνίας τῆς Πόλεώς μας καὶ τῶν Δημοτῶν αὐτῆς.

»Θὰ εἶναι κοινὸς τόπος νὰ προσθέσω ἐκ μέρους τοῦ Δήμου, ὅτι ἐπράξαμεν καὶ θὰ πράξωμεν τὸ καθήκον μας ἀπὸ τῆς θέσεώς μας διὰ τὴν πᾶσαν καὶ γενναίαν ἐνίσχυσιν, ἠθικὴν καὶ ὕλικήν, τῆς ώραίας αὐτῆς ἐστίας τῆς ἐνοριακῆς μας νεότητος.

»Συγχαίρω πάντας τοὺςσχόντας τὴν ιδέαν καὶ τὴν πρωτοβουλίαν τῆς σπουδαίας αὐτῆς δημιουργίας διὰ τὴν Πόλιν μας.....

»Εἶναι καιρὸς ἡ ἐνορία νὰ παύσῃ νὰ εἶναι μία ἀπλὴ καθ' ἑβδομάδα λειτουργία ἢ μία ληξιαρχικὴ διεκπεραίωσις τῶν κοινωνικῶν γεγονότων. Πρέπει νὰ λύῃ ἢ νὰ ἀγωνίζεται νὰ λύσῃ τὰ ποικίλα προβλήματα τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου. Εἶναι καιρὸς, ιδιαίτατα σήμερα, πὸν τόσο πολιορκεῖται ἡ νεότης μας, ἡ Νεολαία, ἀπὸ τὸν «κόσμον» τῶν κοινωνικῶν κινδύνων καὶ τῶν ποικίλων ἐκτροπῶν, νὰ ὑπάρξῃ σὲ κάθε ἐνορία μία ζεστὴ γωνία διὰ τοὺς νέους μας, πὸν νὰ ἐνσαρκώσῃ τὴν ἀρετὴν των, ἀλλὰ καὶ νὰ τοὺς ἐμπνέῃ εἰς τὰ ἰδανικά τους.

»Σὰς εὐχομαι ὀλοφύχως τὴν πλήρη ἐπιτυχίαν τῆς ώραίας αὐτῆς μονάδος καὶ τῆς ὑποδειγματικῆς ἐργασίας της.

»Τὸ Δημοτικὸν Συμβούλιον ἀπεφάσισε νὰ ἐνισχύσῃ τὸ Κέντρον Νεότητος διὰ τὸ ἔτος 1970 διὰ τοῦ ποσοῦ τῶν 10.000 δραχ. Διὰ τὸ τρέχον ἔτος 1971 διὰ τοῦ ποσοῦ τῶν 20.000 δραχμῶν».

Ἐν συνεχείᾳ τὸν λόγον ἔλαβεν ὁ αἰδ. κ. Ἀντώνιος Ἀλεβιζόπουλος, Πρόεδρος τῆς «Ἐπιτροπῆς Διακονίας Νεότητος Ἐνορίας Ἁγίας Παρασκευῆς Ἀττικῆς», ἥτις ἀποτελεῖ καὶ τὸν φορέα τοῦ ἐγκαινιασθέντος Κέντρου Νεότητος, εἰπὼν τὰ ἀκόλουθα:

«Μακαριώτατε,
Θεοφιλέστατε,
κ. Δήμαρχε,
κ. Διευθυντά,
ἀγαπητοὶ ἀδελφοί,

»Τὸ Κέντρον Νεότητος Ἁγίας Παρασκευῆς Ἀττικῆς εἶναι εἰς ἕκ τῶν πολλῶν καρπῶν τῆς νέας καταστάσεως, ἡ ὁποία ἤρχισε διὰ τὴν Ἐκκλησίαν μας τὴν 17ην Φεβρουαρίου 1969, ἡμέραν τῆς δημοσιεύσεως τοῦ νέου Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

»Τὸ Νομοθετικὸν διάταγμα 126/1969 ἀπεδέσμευσε τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἤνοιξε τὸ δρόμον πρὸς ἄσκησιν τοῦ ποιμαντικοῦ Ἀυτῆς ἔργου κατὰ τρόπον περισσότερον συστηματικόν, περισσότερον σύμφωνον πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας μας. Διὰ τοῦ ἄρθρου 27 ἐδόθη εἰς τὴν ἐνορίαν ἡ δυνατότης τῆς ἰδρύσεως διαφόρων Εἰδικῶν Ἐνοριακῶν Ἐπιτροπῶν, μὲ σκοπὸν «τὴν ψυχοπνευματικὴν καὶ ὄλικήν προαγωγὴν τῆς ἐνορίας καὶ τῶν μελῶν αὐτῆς». Ἐπομένως, ἐδημιουργήθη κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἡ δυνατότης ἀναθέσεως εὐθύνης εἰς περισσότερα μέλη τῆς ἐνορίας, τῆς ἀξιοποιήσεως δηλαδὴ ὄλων τῶν χαρισματικῶν δυνάμεων ἐν αὐτῇ, ὄλων τῶν ζώντων μελῶν τῆς Ἐκκλησίας.¹

»Δὲν παρίσταται πλέον ἀνάγκη νὰ καταφύγωμεν εἰς τὴν περὶ σωματείων νομοθεσίαν διὰ νὰ δημιουργήσωμεν τοὺς ἀπαραιτήτους φορεῖς τοῦ ποιμαντικοῦ μας ἔργου, διὰ νὰ δώσωμεν εὐθύνην εἰς τὰ μέλη τῆς ἐνορίας μας.²

1. Περὶ τούτου ἴδε καὶ Ἀ. Ἀλεβιζοπούλου, Ἡ παρουσία τῶν νέων ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, «Σκέψεις περὶ Ἀναδιοργανώσεως τῆς Ἐνοριακῆς Διακονίας», τεύχος Β', σελ. 11 ἐξ.).

2. Εἶναι ἐνδιαφέρον νὰ σημειωθῇ, ὅτι μέχρι τῆς 17ης Φεβρουαρίου 1969 ἡ ἴδρυσις φορέως μὲ οἰκονομικὴν διαχείρισιν διὰ τὴν συστηματικὴν ἄσκησιν ἐνὸς τμήματος ἢ καὶ τοῦ ὅλου ποιμαντικοῦ ἔργου, μόνον βάσει τῆς περὶ σωματείων νομοθεσίας ἦτο δυνατόν. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον πολλοὶ κληρικοί, οἱ ὅποιοι ἐνδιεφέρθησαν διὰ μίαν περισσότερον συστηματικὴν ἐργασίαν, ἐδημιούργησαν συλλόγους ἢ ἰδρύματα καὶ ἀνεξήτησαν νομικὴν κατοχύρωσιν ὄχι μὲσαφ τῆς ἐνορίας, ἀλλ' ἐκτὸς αὐτῆς.

ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΜΕ ΤΟΝ ΟΡΘΟΔΟΞΟ ΜΟΝΑΧΙΣΜΟ

XIII

Η Υ Π Α Κ Ο Η

Ἡ πρώτη υπόσχεσι πού κάθε μοναχὸς καλεῖται νὰ δώσῃ ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων κατὰ τὴν ἐπίσημο στιγμὴ τῆς ἐντάξεώς του σὲ μία Ἀδελφότητα εἶναι ἡ ὑ π α κ ο ῆ στὸν Προεστῶτα, δηλ. τὸν πνευματικὸν Πατέρα τῆς Μονῆς, τὸν Ἠγούμενο. Στὴν ἐρώτησι: «Σώζεις τὴν ὑπακοὴν τῷ Προεστῶτι καὶ πάσῃ τῇ ἐν Χριστῷ Ἀδελφότητι;» πού μπροστὰ στὸ φρικτὸ Θυσιαστήριον θὰ τοῦ ἀπευθυνθῇ, θὰ πρέπει μὲ εὐλικρίνεια καὶ τιμότητα ν' ἀπαντήσῃ: «Ναί, τοῦ Θεοῦ συνεργούντος τίμιε Πάτερ», ἐπισφραγίζοντας ἔτσι πανεπίσημα τὴν ἰσόβια ἱερὴ σχέσι πού ἀπὸ ἐκείνη τῇ στιγμῇ ἀρχίζει νὰ διέπῃ τὸν δρόμον τῆς σωτηρίας του.

Ἡ ὑπακοὴ εἶναι ἡ βάση τοῦ Μοναχισμοῦ. Χωρὶς αὐτὴν δὲν στέκεται μοναστικὴ, οὔτε πνευματικὴ ζωὴ. Γιατὶ ἡ ὑπακοὴ εἶναι ἡ ταπεινοφροσύνη στὴν πρᾶξι. Ἐννοοῦντες ταπεινοφροσύνη τίποτε δὲν μπορούμε νὰ ἐπιτύχωμε, ἀφοῦ ὁ Κύριος «ταπεινοῖς δίδωσι χάριν». Τὴ μεγάλη αὐτὴ ἀλήθεια οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας κατενόησαν σ' ὅλο της τὸ πλάτος καὶ βάθος, γι' αὐτὸ καὶ ἔδωσαν τεράστια σημασία στὴν τήρησι τῆς ἀρετῆς αὐτῆς μὲ πολλὴ σχολαστικότητα.

»Δὲν παρίσταται πλέον κίνδυνος τῆς ἀποκοπῆς τοῦ ἐνὸς ἢ τοῦ ἄλλου τμήματος τοῦ ποιμαντικοῦ ἔργου τῆς Ἐκκλησίας μας, ἀπὸ τὴν ὅλην πνευματικὴν ζωὴν καὶ δραστηριότητα τῆς ἐνορίας μας³.

»Τὰ πάντα δύναται νὰ ἀποτελέσουν ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς, μαρτυρίας τῆς ζωτικότητος τῆς ἐνορίας.

»Τώρα δυνάμεθα νὰ βαδίσωμεν ἐντὸς μιᾶς λεωφόρου, νὰ προχωρήσωμεν εἰς τὴν οἰκοδομὴν τῆς Ἐκκλησίας μας, εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν δηλαδὴ τοῦ κεντρικοῦ σκοποῦ τῆς ζωῆς μας.

(Συνεχίζεται)

Πρωτοπρ. Δρ. Α. ΑΛΕΒΙΖΟΠΟΥΛΟΣ

3. Περὶ τῆς ἐνότητος τοῦ ποιμαντικοῦ ἔργου ἰδὲ Ἄ. Ἀλεβιζοπούλου, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 14 ἐξ. Τοῦ αὐτοῦ, Φιλόπτωχα Ταμεῖα, «Σκέψεις περὶ Ἀναδιοργανώσεως τῆς Ἐνοριακῆς Διακονίας», τεύχος Α', Ἀθῆναι 1970, σ. 25.

Στὰ μάτια τῶν ἀμύητων ἡ ὑπακοή φαίνεται σάν ἄρνησις τῆς ἐλευθερίας, πού εἶναι δῶρο τοῦ Θεοῦ στὸν ἄνθρωπο, καὶ σάν ἐκούσια δέσμευσι τοῦ νοῦ καὶ τῆς θελήσεως σὲ ἀπαράδεκτο σημεῖο. Ὅμως ἡ βαθειὰ θεολογικὴ καὶ πατερικὴ θεώρησι τοῦ πράγματος ὀδηγεῖ ὅπωςδῆποτε στὴν ἐρμηνεῖα αὐτοῦ τοῦ βιω-
ματικοῦ μοναχικοῦ στοιχείου καὶ στὴ δικαιολόγησί του μέσα στὸ γενικώτερο κλίμα ὅπου κινεῖται ἡ ζωὴ τῆς κατὰ Χριστὸν ἀφιέρωσης.

Ἡ ζωὴ τοῦ μοναχοῦ εἶναι μιὰ συνεχῆς ἀπάρνησις, καὶ μιὰ διαρκῆς θυσία. Μὲ τὴν ἀπόφασί του αὐτὴ ὁ μοναχὸς ξεφεύγει ἀπὸ τὸν γενικὸ κανόνα ζωῆς πού ἰσχύει γιὰ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους. Γιὰ τὸν μοναχὸ τὰ πάντα προσλαμβάνουν μιὰ πνευματικὴ ὄψι καὶ ὑπὸ τὸ πρῖσμα αὐτὸ πρέπει νὰ δῆ κανεὶς κάθε ἐκδήλωσι αὐτῆς τῆς ζωῆς του. Ἀνάμεσα στ' ἄλλα τοῦ μοναχοῦ καθήκοντα, ἡ ὑπακοή παρουσιάζεται σάν ἓνα μυστήριον τῆς Ἐκκλησίας πού ρυθμίζει τὶς σχέσεις του μὲ τὸν Θεὸ καὶ μὲ τὸν ἐκπρόσωπό Του, τὸν Γέροντα. Γιὰ τὸν μοναχὸ ὑπακοή σημαίνει ἐκπαίδευσί του στὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ πού χειραγωγεῖ τὸν ἄνθρωπο πρὸς τὶς σφαῖρες τῆς ἀληθινῆς ἐλευθερίας, τῆς ἐν Χριστῷ ἐλευθερίας. Ἡ ἀληθινὴ ἐλευθερία εὐρίσκεται «οὐ τὸ πνεῦμα Κυρίου» (Β' Κορ. γ'. 17), γι' αὐτὸ καὶ σκοπὸς τῆς ὑπακοῆς εἶναι ἡ ἀπόκτησις αὐτοῦ τοῦ θεϊκοῦ Πνεύματος πού καταργεῖ τὴν διάσπασι, τὴν διαίρεσι τοῦ ἐσωτερικοῦ μας κόσμου, ὅπου τὸν ἔφερε ἡ ἁμαρτία, καὶ χαλκεύει τὴν ὀριστικὴ νίκη ἐπὶ τῆς κάθε ἀμαρτωλῆς ἐμπειρίας.

Σύμφωνα μὲ τὰ μοναχικὰ θέσμια ὁ κάθε μοναχὸς ὀφείλει τυφλὴ ὑπακοή στὸν Γέροντα τῆς Ἀδελφότητος, τὸν Ἠγούμενό του. Αὐτὸ σημαίνει πὼς πρέπει νὰ καταβάλλῃ προσπάθεια συνεχῆ καὶ ἀδιάκοπη γιὰ ν' ἀπαγκιστρωθῆ ἀπὸ τὸ δικό του θέλημα, ἀκολουθώντας σὲ ὅλα τὰ ζητήματα τὸ θέλημα ἐκείνου πού μέσα στὸ μοναστήρι κρατᾷ τὴν ψηλότερη θέσι σάν ἐκπρόσωπος τοῦ Κυρίου. Μὲ ἄλλα λόγια ὁ μοναχὸς καλεῖται νὰ ζήσει τελείως ξένος πρὸς τὸν ἑαυτό του, τὴν γνώμη του, τὶς ἐπιθυμίες του. Μιὰ τέτοια ὅμως ἄσκησις προϋποθέτει τὴν τελεία νέκρωσι τοῦ ἑαυτοῦ, πού ἐν τούτοις ἀπαιτεῖ μιὰ ἐνσυνείδητη προσφορὰ στὸ βωμὸ τῆς ἠθικῆς τελειώσεως. Ὁ μοναχὸς πού θὰ ἀσκήσῃ τὴν ὑπακοή, χωρὶς νὰ χάνῃ τὴν συνείδησι τοῦ ἑαυτοῦ του, χωρὶς νὰ παύῃ νὰ εἶναι μιὰ προσωπικότητα δοσμένη ἐξ ὀλοκλήρου στὸ Θεό, χωρὶς νὰ ἀπαλλοτριούται ἀπὸ κάθε τι πού προσδίδει στὴν ὑπαρξί του πνευματικὴ ὄντοτητα, παραδίδεται μὲ ἐμπιστοσύνη ὡς πρὸς ὅλες τὶς ἐκδηλώσεις τοῦ βίου στὰ ἔμπειρα χέρια

του Προεστῶτος του, με τὴν πεποίθησι πὼς ἔτσι θὰ φθάσῃ γρηγορώτερα στὶς κορυφές τῆς τελειώσεως καὶ θεώσεως. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ ἅγιος Ἰωάννης τῆς Κλίμακος πολὺ χαρακτηριστικὰ σημειώνει πὼς «ὕπακοή ἐστὶ νέκρωσις μελῶν ἐν ζώσῃ διανοίᾳ. Ὑπακοή ἐστὶν ἀνεξέταστος κίνησις, ἐκούσιος θάνατος, ἀπεριεργος ζώῃ, ἀμέριμνος κίνδυνος, ἀμελέτητος Θεοῦ ἀπολογία, ἀφοβία θανάτου, ἀκίνδυνος πλοῦς, ὑπνοῦσα ὁδοιοπορία. Ὑπακοή ἐστὶ μνήμα θελήσεως καὶ ἔγερσις ταπεινώσεως... Ὑπακοή ἐστὶ ἀπόθεσις διακρίσεως ἐν πλούτῳ διακρίσεως» (P.G. 88, 680). Οἱ ἀντιθέσεις καὶ τὰ ὀξύμωρα ποῦ ἀπὸ σκοποῦ χρησιμοποιοεῖ στὸν ὠραιότατο τοῦτο ὄρισμὸ τῆς ὑπακοῆς ὁ ἅγιος, θέλουν νὰ δείξουν ὄχι τυχὸν ὑπάρχουσα ἀντινομία ἀλλὰ ἀντιθέτως τὴν δυνατότητα τῆς καταλήξεως σὲ συμφωνία θαυμαστῆ ὑψηλῆς πνευματικῆς στάθμης. Μὲ τὴν ὑπακοή ὁ μοναχὸς ἀποκτᾷ πνευματικὲς δυνατότητες ἀπεριόριστες, διότι «τυφλὸς ὢν, ἀκόπως πρὸς Χριστὸν ἀνέβλεψεν» (ἐνθ' ἄνωτ., σ. 728).

Δὲν εἶναι χωρὶς σημασία τὸ γεγονὸς ὅτι οἱ Πατέρες ποῦ διέταξαν τὴν ὑπακοή, μᾶς ἐδίδαξαν πολλὰ γιὰ τὴν ὑπεροχικὴ θέσι τοῦ Ἠγουμένου μέσα στὴν Ἀδελφότητα. Ὁ Ἠγούμενος, κατὰ τὸν Μ. Βασίλειον, πρέπει νὰ εἶναι «ἀγαθῶν ἔργων διδάσκαλος» (P.G. 31, 633). Σταλμένος ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Θεὸ στὴ θέσι αὐτή, τὴν τόσο ὑπεύθυνο, καὶ ἐπέχοντα τῆ θέσι Αὐτοῦ, δέχεται τὴν ὑπακοή σὰν νὰ προσφέρεται στὸν ἴδιο τὸν Θεὸ. Γι' αὐτὸ καὶ «ὁ ἀντιτασσόμενος τῇ ἐξουσίᾳ (τοῦ Ἠγουμένου), τῇ τοῦ Θεοῦ διαταγῇ ἀνθέστηκεν». Ὁ Ἠγούμενος γιὰ ὅ,τι πράττει δύναται νὰ ἐλέγχεται κατὰ κάποιον τρόπον «ὑπὸ τῶν ἐγγυτέρων (πρὸς αὐτὸν μοναχῶν) καὶ βαθμῶ καὶ συνέσει» (Μ. Βασίλειος, Ὅροι κατὰ πλάτος P.G. 31, 1037). Ὁ ἄπλοῦς μοναχὸς καλεῖται νὰ μὴ «πολυπραγμονῆ» τὰ ὑπὸ τοῦ Ἠγουμένου γινόμενα, δηλ. νὰ μὴ κρίνῃ τίς πράξεις καὶ ἐνέργειές του, ἀλλὰ μὲ ἐμπιστοσύνη νὰ δέχεται ὅ,τι ἐκεῖνος ἀποφασίζει, με τὴν πεποίθησι ὅτι κάθε πρόσταγμα τοῦ Γέροντα ἔχει τὴ σφραγίδα τοῦ Θεοῦ, κι' ἀποτελεῖ πραγματικὰ θεϊκὴ φωνή. Γιὰ ὅ,τι ἀποφασίζει ὁ Ἠγούμενος εἶναι ὁ ἴδιος ὑπόλογος ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Αὐτὸς ἔχει ἀναλάβει «τὴν τῶν ψυχῶν οἰκονομίαν» κατὰ τὸν Μ. Βασίλειον καὶ ἐπομένως αὐτὸς ἔχει καὶ τὴν εὐθύνη γιὰ ὅσα διατάζει. Ὁ μοναχὸς σώζεται με τὴν ὑπακοή καὶ καθιστᾷ τὸν Θεὸ φίλο του, ἀφοῦ, ὅπως λέει ὁ ἄββᾶς Μίνως, «ἡ ὑπακοή ἀντὶ ὑπακοῆς ἐστὶ. Εἴ τις ὑπακούει τῷ Θεῷ, ὁ Θεὸς ὑπακούει αὐτόν».

Οἱ πατέρες ἀπαιτοῦν, ὅπως εἶπαμε, τυφλὴν ὑπακοή στὸν Γέροντα. Αὐτὸ σημαίνει ἀγόγγυστη συμμόρφωσι πρὸς τίς ἐν-

τολές του. Μὲ μιὰ μόνο διαφορά. Ὅταν ἡ ἐντολὴ ὀδηγεῖ σὲ ἁμαρτία, δὲν εἶναι δηλ. σύμφωνη μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, τότε ὁ μοναχὸς ὄχι μόνο δικαιούται, ἀλλὰ καὶ ὑποχρεοῦται νὰ μὴ τὴν ἐκτελέσῃ. Στὸ σημεῖο αὐτὸ ὁ Μ. Βασίλειος εἶναι κατηγορηματικός. «Εἰ δέ τι παρ' ἐντολὴν ἔστω ἢ τὴν ἐντολὴν παραβλάπτει κἂν ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ ἢ τίς τῶν Ἀποστόλων ἐπιτάσσει, κἂν ζωῆς ἐπαγγελίαν ἔχη, κἂν θανάτου ἀπειλήν, οὐδαμῶς ἀνέχεσθαι χρή, τοῦ Ἀποστόλου εἰπόντος: κἂν ἡμεῖς αὐτοὶ ἢ ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ εὐαγγελίζηται ὑμῖν παρ' ὃ εὐηγγελισάμεθα ὑμῖν ἀνάθεμα ἔστω». Πόσο μεγάλῃ εἶναι ἡ διάκρισι τῶν πατέρων! Ἀπαιτοῦν τυφλὴν ὑπακοή. Ναί, ἀλλὰ σὲ ὃ,τι προάγει τὴν ψυχὴ καὶ καταρτίζει τὸν ἔσω τῆς καρδίας ἄνθρωπον. Στὴν περίπτωσι αὐτῇ ὁ μοναχὸς ὀφείλει νὰ ὑπακούσῃ τυφλά. «Εἰ μὲν τι ἔστι κατ' ἐντολὴν τοῦ Κυρίου κατευθυνόμενον, κἂν θανάτου ἀπειλήν ἔχη, ὑπακούειν χρή» τονίζει ὁ Μ. Βασίλειος. Μέχρις ἐκεῖ φθάνει ἡ ἀπαίτησι τῆς Ἐκκλησίας γιὰ τὴν ὑπακοὴ στὸν Προεστῶτα.

Γιὰ νὰ φθάσῃ ὁμως κανεὶς νὰ ὑπακούῃ τόσο ἀδιάκριτα καὶ πειθαρχικὰ στὰ κελεύσματα τοῦ Γέροντος, θὰ πρέπει ν' ἀποκτήσῃ τὴν διάθεσι ἐκείνη πού ἔχει τὸ μικρὸ παιδί, πού χωρὶς μεγάλη δυσκολία ὑπακούει στοὺς γονεῖς του μὲ ἀπλότητα καὶ ἀφελότητα, ἢ σὰν τὸ νήπιο πού πεινᾷ καὶ ὑπακούει ἁμέσως στὸ μητρικὸ κάλεσμα. Μὲ τέτοια διάθεσι πρέπει νὰ γίνεται ἡ ὑπακοὴ γιὰ νὰ φέρῃ ἀποτέλεσμα. Τὸ λέγει ὁ Μ. Βασίλειος, ὁ μεγάλος τῆς ὑπακοῆς ὑπέρμαχος: «Μεθ' οἷας διαθέσεως τὸ παιδίον ὑπὸ πείνης κρατούμενον ὑπακούει τῇ τροφῇ καλούσῃ ἐπὶ τὴν μετάληψιν, καὶ πᾶς ἄνθρωπος, ἀντιποιούμενος τὸ ζῆν μᾶλλον δὲ καὶ πολλῶ πλεον ὄσω καὶ προτιμωτέρα τῆς παρουσίας ἢ αἰώνιος ζωῇ» (ριστ' ὄρος κατ' ἐπιτομήν).

Παράδειγμα τέτοιας ὑποταγῆς τελείας καὶ πλήρους εἶναι ὁ Κύριος, πού ἔγινε «ὑπήκοος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ». Ἐπομένως ἡ ὑπακοὴ τοῦ μοναχοῦ εἶναι μίμησις Χριστοῦ καὶ ψυχικὴ ἀναγέννησις. Κατὰ τὸν Νικήτα Στηθαῖον «τὸ μὴ ὑποταγῆναι πατρὶ πνευματικῶ, κατὰ μίμησιν τοῦ μέχρι θανάτου καὶ σταυροῦ ὑποταγέντος Υἱοῦ τῷ Πατρὶ, τὸ μὴ γεννηθῆναι ἄνωθὲν ἔστιν» (Φιλοκαλία Γ' σ. 311). Καὶ ἐδῶ ἀκριβῶς κρύβεται τῶρα ὅλη ἡ πνευματικὴ ἀξία τῆς ὑπακοῆς. Δὲν εἶναι μιὰ ἄσκοπη θυσία. Ἡ ὑπακοὴ «φάρμακον ἔστι ζωτικὸν πολυσύνθετον ἀρετῶν τοῖς πίνουσι καὶ μάχαιρα τὰς οὐλὰς τῶν τραυμάτων ἀφ' ἑνὸς ἐκκαθαίρουσα» κατὰ τὸν Γρηγόριο τὸν Σιναῖτη (P.G. 150, 1276). Σὰν πνευματικὸ μέσο τελειώσεως ἡ ὑπακοὴ «ἀθετεῖ

γὰρ τέως τὴν οἴησιν, τίκτει δὲ ἡμῖν τὴν ταπεινοφροσύνην. Ὁ-
θεν εἴσοδος καὶ θύρα γίνεται τοῖς αὐτῆς ἀνεχομένοις ἡδέως, τῆς
εἰς Χριστὸν ἀγάπης» κατὰ τὸν Διάδοχον Φωτικῆς (Φιλοκαλία
Α' σ. 246). Ὁ ἅγιος Ἰωάννης τῆς Κλίμακος παραβάλλει τὴν
ὑπακοὴν μὲ τις βαθεῖες πνευματικὲς ρίζες ποὺ κρατοῦν ἀσάλευ-
τη τὴν ψυχὴ ἀπ' τὶς δυνατὲς τῆς ἁμαρτίας προσβολές: «Ὡσπερ
τὰ δένδρα ὑπὸ τῶν ἀνέμων σειόμενα, βαθείας ρίζας καταβάλ-
λουσιν, οὕτω καὶ οἱ ἐν ὑπακοῇ διατρίβοντες ἰσχυράς καὶ ἀσα-
λεύτους ψυχὰς κέκτηνται» (P.G. 88, 728). Ὁ Θεόδωρος Ἐδέσσης
τονίζει πῶς «ὁ τὴν ὑπακοὴν ἐγκολπωσάμενος, τὸ ἴδιον θέλημα
μαχαίρα ταπεινοφροσύνης ἀποσφάζας, ἐξεπλήρωσε τό τε εἰς
αὐτὸν ἦκον, ὅπερ ἐπὶ πολλῶν μαρτύρων Χριστῷ ἐπηγγείλατο»
(Φιλοκαλία Α' σ. 310). Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Συμεὼν ὁ νέος Θεολόγος
διδάσκει πῶς «τῷ ἑαυτοῦ πατρὶ ἀντιλέγοντι συγχαίρουσι δαί-
μονες, τῷ δὲ μέχρι ταπεινουμένῳ θανάτου θαυμάζουσιν ἄγγελοι»
(Τρίκκης Διονυσίου: Ἀνατολικὸς Ὁρθόδοξος Μοναχισμὸς, σ.
159-160).

Οἱ πατέρες ζητοῦν ὑπακοὴν ἀδιάκριτο. Αὐτὸ σημαίνει πῶς ὁ
μοναχὸς καλεῖται νὰ ὑπακούῃ ὄχι μόνο σὲ ὅσα συμβαδίζουν μὲ
τὴ θέλησί του, σὲ ὅσα δηλ. συμφωνεῖ, σὲ ὅσα τοῦ ἀρέσουν,
ἀλλὰ καὶ σὲ ὅσα δὲν τοῦ ἀρέσουν, καὶ σὲ ὅσα διαφωνεῖ. Ὅχι
μόνο σὲ ὅσα εὐχαριστεῖται ἀλλὰ καὶ σὲ ὅσα δυσανεστεῖται.
Αὐτὸ εἶναι τὸ ἀληθινὸ νόημα τῆς ὑπακοῆς. Ἄλλοιως ἐκφυλί-
ζεται σὲ συγκαλυμμένη διακονία καὶ ὑπηρεσία τοῦ ἴδιου θελή-
ματος καὶ μένει χωρὶς ἀμοιβὴ ἀπ' τὸν οὐρανό. Καὶ ὁμολογου-
μένως χρειάζεται μεγάλη ψυχικὴ ἀντοχὴ καὶ προπαίδεια γιὰ νὰ
κατορθῶση κανεὶς νὰ παραμερίσῃ τὶς προσωπικὲς του προτι-
μήσεις γιὰ ὄρισμένα πράγματα καὶ ν' ἀσπασθῇ τὴ γνώμη τοῦ
ἄλλου, χωρὶς δυσανεσκειαν καὶ γογγυσμό. Εἶναι πολὺ δύσκολο
νὰ κάμωμε κάτι ποὺ δὲν μᾶς ἀρέσει, κάτι μὲ τὸ ὁποῖο δὲν συμ-
φωνοῦμεν. Γιατὶ νοιῶθουμε μὴν ἀυθόρμητη ἐσωτερικὴ ἀντί-
δρασι, ἓνα φοβερὸ πόλεμο ποὺ προέρχεται ἀπ' τὸν ἴδιο τὸν
ἑαυτὸ μας. Καὶ πρέπει νὰ πασχίσουμε νὰ κατασιγάσουμε τὴν
ἀντίδρασι, νὰ μετριάσουμε τὸν πόνο, νὰ φθάσουμε σὲ μιὰ κατὰ-
στασι ἀπαθείας. Αὐτὴ εἶναι ἡ τέλεια μορφή τῆς ὑπακοῆς.

Ἄκόμα ὅμως ὑπακοὴ σημαίνει νὰ μὴ κρίνωμε τὴν ἐντολήν,
ἀλλὰ νὰ σκύβωμε τὸ κεφάλι ἔστω κι' ἂν ἡ ἐντολή αὐτὴ φαίνεται
πῶς εἶναι παράλογη. Ὁ Θεὸς βραβεύει αὐτὴν τὴν ὑπακοήν.
Εἶναι γεμᾶτα τὰ ἀσκητικὰ βιβλία ἀπὸ παραδείγματα ὑπακοῆς
σὲ τέτοιες Γεροντικὲς ἐντολές. Ὑπακοῆς ὅμως ποὺ εὐλογή-
θηκε ἀπ' τὸν Θεὸ μὲ σημεῖα θαυμαστά. Στὸν ὑποτακτικὸ του

ΣΧΕΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΟΜΙΛΙΑΣ ΔΙΑ ΜΑΘΗΤΑΣ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΠΑΡΑΚΙΝΗΣΙΣ ΠΡΟΣ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΙΝ
ΤΩΝ ΚΑΤΗΧΗΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

Εἶναι μεγάλη ἡ χαρὰ μου ποῦ σᾶς βλέπω πάλι σήμερα. Ξεκούραστοι μετὰ τὴν ἀνάπαυσι τοῦ καλοκαιριοῦ ξαναρχίσατε τὸν ἀγῶνα γιὰ τὴν κατάκτησι τῆς γνώσεως.

Καὶ εἶσθε στ' ἀλήθεια ἀξιέπαινοι. Κάνετε κόπο καὶ θυσίαι καὶ ὑποβάλλεσθε σὲ χίλιαι δυὸ στερήσεις καὶ σεῖς καὶ οἱ γονεῖς σας γιὰ νὰ ἐξασφαλίσετε στὸν ἑαυτὸ σας τὸ μεγάλο ἐφόδιο ποῦ λέγεται μὀρφωσις γραμματικῆ.

Ὡραῖο στ' ἀλήθεια ἐφόδιο!

Ἡλεκτρίζει στὸ ἄκουσμά του. Ὁμορφαίνει, στολίζει, στηρίζει, δυναμώνει τὴ ζωῆ. Ἀξίζει κάθε κόπος καὶ θυσία γι' αὐτό. Κι' αὐτὸς ποῦ ἐκτιμᾷ πραγματικὰ τὴν ἀξία τῆς γραμματικῆς μορφώσεως βλέπει τὸ θρανίο μὲ χαρὰ καὶ μὲ ἐνθουσιασμὸ τὴν πάλῃ καὶ τὸν ἀγῶνα. Σκύβει, κουράζεται, προσέχει, τεντώνει τ' αὐτιά του, ἀκούει μὲ προσοχὴ τὰ λόγια τῶν καθηγητῶν του. Γιατὶ ξέρει καλὰ πὼς («τῆς παιδείας αἱ μὲν ρίζαι πικραί, οἱ δὲ καρποὶ γλυκεῖς»).

*

Ὅμως ὁ ἄνθρωπος παιδιὰ μου δὲν εἶναι μόνο νοῦς. Ἐχει καὶ καρδιά. Κι' ἂν τοῦ εἶναι πολὺ ἀπαραίτητο νὰ καλλιεργῇ τὸ

ἔδωσε ἐντολὴ ὁ Γέροντας τῆς παλαιᾶς ἐποχῆς νὰ ποτίζη τὸ ροζισμένον ραβδί του ἀφοῦ τὸ φυτέψει προηγουμένως. Καὶ τὸ ἔκαμε ὁ ὑπάκουος μοναχός, ὅσο κι' ἂν αὐτὸ φαινόταν μιὰ καθαρὴ ματαιοπονία. Καὶ ὁ Θεὸς εὐλόγησε. Τὸ ξερὸ ραβδί ἔβγαλε ρίζες, κλαδιά, φύλλα, καρπούς. Ἐπῆρε τοὺς καρπούς στὸ χέρι ὁ ὑποτακτικὸς, τοὺς πῆγε στὸν Γέροντα. Κι' ἐκεῖνος τοὺς ἐπέδειξε σὲ ὄλους λέγοντας· «Λάβετε φάγετε καρπὸν ὑπακοῆς».

(Συνεχίζεται) Ἄρχιμ. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΪΔΗΣ

νοῦ του, τοῦ εἶναι περισσότερο ἀναγκαῖο νὰ καλλιεργῇ καὶ τὴν καρδιά του. Τί θὰ λέγατε γιὰ κάποιον ποὺ ξέρει ἀρκετὰ γράμματα, εἶναι ὅμως ἐγκληματίας, καταχραστής, ἀπατεὼν; Σᾶς πάει ποτὲ στὸ στόμα ἓνα τέτοιον ἄνθρωπο νὰ τὸν πῆτε μορφωμένο; Ἀσφαλῶς ὄχι.

Ἡ μόρφωσις παιδιὰ μου εἶναι κάτι τὸ ἀνώτερο, τὸ βαθύτερο, τὸ εὐρύτερο ἀπὸ τὴν μονομερῆ ἀνάπτυξι τῆς διανοίας. Εἶναι ἡ καλλιέργεια τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ πνεύματος. Καὶ μονάχα αὐτὸς ποὺ παράλληλα πρὸς τὴν καλλιέργεια τοῦ νοῦ του καλλιεργεῖ καὶ τὴν ψυχὴ του, διαπλάθει καὶ διαμορφώνει ἐντὸς του χαρακτῆρα ἠθικό, ἐνάρετο, τίμιο, δικαιούται νὰ ὀνομάζεται μορφωμένος. Ἄλλως, ἂν ἔχη ἀπλῶς ἀνεπτυγμένο τὸ νοῦ καὶ ὑπανάπτυκτο τὴν καρδιά, εἶναι μόνο ἐγγράμματος, καὶ οὔτε μορφωμένος ἄνθρωπος μπορεῖ νὰ ὀνομασθῇ, οὔτε ὀλοκληρωμένος.

*

Πῶς ὅμως μορφώνεται ἡ ψυχὴ καὶ διαπλάθεται ὁ χαρακτήρας;

Μόνο μὲ τὴν διδασκαλία τοῦ Χριστοῦ μας, μὲ τὴν γνῶσι τῶν ἀληθειῶν τῆς πίστεώς μας.

Καὶ στὸ μεγάλο αὐτὸ ἔργο ἔρχεται νὰ σᾶς βοηθήσῃ ἡ Ἐκκλησία μας.

Ἐχει στὴ διάθεσί σας μιὰ ζεστὴ φωλιά, μιὰ εὐκαιρία μοναδική. Εἶναι τὰ Κατηχητικά μας. Ἐκεῖ θὰ συμπληρωθῇ ἡ μόρφωσι ποὺ παίρνετε ἀπὸ τὸ Γυμνάσιό σας. Θὰ λύσετε τίς κοσμοθεωριακὰς ἀπορίες σας. Θὰ μάθετε νὰ ξεχωρίζετε καὶ νὰ ἀποφεύγετε τὰ λοξοδρόμια τῆς ζωῆς. Θὰ μορφωθῆτε ψυχικά. Θὰ γίνετε ὀλοκληρωμένες προσωπικότητες. Φωτεινὰ μέλη τῆς Ἐκκλησίας μας. Θὰ διανοίξετε τοὺς πνευματικούς σας ὀρίζοντες πρὸς εὐρύτερα πεδία κατακτήσεων. Θὰ μάθετε τὰ μυστικά τῆς ἐπιτυχίας στὴ ζωῆ. Θὰ ἐφοδιασθῆτε μὲ τὰ δυνατὰ ὄπλα τοῦ πνεύματος.

Ὅσοι πῆγαιναν ἕως τώρα στὸ Κατηχητικὸ ἔχουν πείρα αὐτῶν ποὺ λέγω, καὶ πιστεύω πὼς καὶ πάλι ἐφέτος θὰ τρέξουν νὰ παρακολουθήσουν τακτικὰ τὰ μαθήματα τοῦ Κατηχητικοῦ ποὺ ἀρχίζουν αὐτὴ τὴν ἐβδομάδα στὴν ἐνορία μας. Ὅσοι ἕως τώρα δὲν μπόρεσαν νὰ φοιτήσουν, θὰ τοὺς κάμω μιὰ παράκλησι. Νὰ πᾶνε καὶ νὰ παρακολουθήσουν μερικὰ μαθήματα δοκιμαστικῶς. Πιστεύω πὼς θὰ ἐνθουσιαστοῦν καὶ θὰ μὲ δικαιώσουν. Ἐγὼ σᾶς

περιμένω: τοὺς τῶν τριῶν πρώτων τάξεων τὴν τ ἄ δ ε ἡμέρα καὶ ὥρα, τοὺς τῶν τριῶν τελευταίων τάξεων τὴν τ ἄ δ ε ἡμέρα καὶ ὥρα.

Ξέρω τὴν εὐγένεια τῆς ψυχῆς σας, τοὺς ὠραίους ὄραματισμούς σας, τὴν δίψα σας γιὰ ὅ,τι ὠραῖο καὶ ὑψηλό. Καὶ γι' αὐτὸ σᾶς βεβαιῶ μὲ ὄλη τὴν ἀγάπη μου πὼς στὸ Κατηχητικὸ θὰ βρῆτε αὐτὸ ποὺ ζητᾶτε. Τὸ σμίλευμα τοῦ χαρακτῆρος σας. Τὴ χρηστὴ διαμόρφωσι τῆς προσωπικότητός σας. Τὰ ἐφόδια ποὺ σᾶς χρειάζονται γιὰ νὰ νικήσετε στὸν ἀγῶνα τῆς ζωῆς.

*

Παιδιά μου,

Λέγουν πὼς κάποτε ὁ Μιχαὴλ Ἄγγελος βρῆκε στὸ δρόμο μιὰ μεγάλη πέτρα ἀκατέργαστη, ἄμορφη. Διέταξε τοὺς μαθητάς του νὰ τὴν φέρουν στὸ ἐργαστήρι του.

— Τί θὰ τὸν κάνῃς τοῦτον τὸν ὄγκο, δάσκαλε; Τοῦ εἶπαν.

— Μέσα ἐδῶ κρύβεται ἓνας ἄγγελος, εἶπε, καὶ πρέπει νὰ τὸν ἐλευθερώσω.

Πῆρε τὴ σμίλη του καὶ ἄρχισε νὰ κτυπᾷ καὶ νὰ ἐπεξεργάζεται τὸν ὄγκο. Σὲ λίγο εἶχε δημιουργήσει ἓναν ὑπέροχο ἄγγελο.

Καὶ σεῖς κρύβετε μέσα σας πολλοὺς ἀγγέλους. Πρέπει νὰ τοὺς ἐμφανίσετε. Ἐλᾶτε στὸ μεγάλο γλύπτη, τὸ Χριστὸ μας. Θὰ τὸν ἀκούσετε νὰ σᾶς ὁμιλῇ μέσα στὸ Κατηχητικὸ. Μὴ τὸν περιφρονήσετε. Παραδοθῆτε μὲ ἐμπιστοσύνη στὰ χέρια του. Καὶ πολὺ γρήγορα θὰ θαυμάσετε τὸν ἀγγελικὸ χαρακτῆρα σας, τὴ διαπλασμένη θέλησί σας, τὸν ὁμορφο ψυχικὸ σας κόσμο.

Ἡ Ἐκκλησία, ποὺ ἱδρυσε ὁ Χριστὸς μας, σᾶς περιμένει μὲ στοργὴ στὰ Κατηχητικά της. Εἶναι τὸ ἐργαστήρι τοῦ Θεοῦ.

Προσέξτε μὴ χάσετε τὴν εὐκαιρία. Θὰ κάμετε τὸ μεγαλύτερο ἀδίκημα κατὰ τοῦ ἑαυτοῦ σας.

Ἄρχιμ ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΣ ΚΑΡΟΥΣΟΣ

Η ΚΤΗΣΙΣ ΤΗΣ ΙΔΙΟΤΗΤΟΣ ΤΟΥ ΚΛΗΡΙΚΟΥ*

III. ΠΡΟΣΟΝΤΑ ΧΕΙΡΟΤΟΝΟΥΝΤΟΣ

1. Ἀποστολική διαδοχή.

Οἱ ἐπίσκοποι, κατὰ τὴν ἀκλόνητον τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας πίστιν, ἔχουν ἀποστολικὴν προέλευσιν, ἥτοι εἶναι διάδοχοι τῶν ἀποστόλων. Ἡ ἀποστολικὴ διαδοχὴ εἶναι οὐσιώδους σημασίας διὰ τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν ἀποστολικότητα τῆς Ἐκκλησίας, διότι τοιοῦτοτρόπως μετεδόθη καὶ ἡ διδασκαλία τῶν Ἀποστόλων ἀκεραία καὶ ἀλώβητος καὶ διτηρήθη ἡ ἐνότης τῆς Ἐκκλησίας ἐν τῇ πίστει καὶ τῇ πράξει αὐτῆς ἀπὸ τῶν Ἀποστόλων μέχρι σήμερον.

Ἐνεκα τῆς τοιαύτης σπουδαιότητος τῆς ἀποστολικῆς διαδοχῆς, πολλαὶ Ἐκκλησίαι διετήρησαν καὶ καταλόγους τῶν ἐπισκόπων αὐτῶν, ἐκ τῶν ὁποίων φαίνεται, ὅτι οὗτοι διεδέχθησαν κανονικῶς καὶ ἀδιακόπως ἀλλήλους, ἀπὸ τῶν Ἀποστόλων λαβόντες τὴν ἀρχήν. Οἱ αἵρετικοὶ ἀπώλεσαν τὴν ἀποστολικὴν διαδοχὴν, διότι ἀπεκόπησαν τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας διὰ τῶν ἑτεροδιδασκαλιῶν αὐτῶν¹⁴.

Ἐάν, λοιπόν, ἡ ἀποστολικὴ διαδοχὴ ἔχη διακοπὴν καθ' οἷονδήποτε τρόπον διὰ τῆς χειροτονίας παρὰ προσώπου, τὸ ὅποιον δὲν ἀπέκτησε νομίμως ἢ ἀπώλεσε ταύτην, ἔνεκα τελεσιδίκου καταδίκης, πᾶσαι αἱ παρὰ τοῦ προσώπου τούτου ἢ τῶν παρ' αὐτοῦ χειροτονηθέντων χειροτονίαι εἶναι ἀνίσχυροι. Αὗται οὐδὲ κατ' οἰκονομίαν δύνανται νὰ ἀναγνωρισθοῦν, διότι ἡ ἄσκησις ταύτης προσκρούει εἰς τὴν δογματικὴν διδασκαλίαν τῆς Ἐκκλησίας μας¹⁵.

2. Διοικητικὴ ἀρμοδιότης τοῦ χειροτονοῦντος.

Ἡ παράδοσις καὶ οἱ ἱεροὶ κανόνες τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἀπαγορεύουν πᾶσαν χειροτονίαν κληρικοῦ (διακόνου εἰς πρεσβύτερον) ἢ μοναχοῦ ἢ καὶ λαϊκοῦ ἀκόμη, ὑπαγο-

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελίδος 37 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 1-2 τεύχους.

14. Βλ. Ὁρησκ. καὶ Χρ. Ἐγκυκλ. τ. Α' (1936), σ. 1419.

15. Βλ. Ἄ. Χριστοφιλόπουλος... σελ. 140.

μένου εις ἄλλον μητροπολίτην. Μόνον οἱ τελούντες τὴν εἰς τὸν ἀνάτατον βαθμὸν χειροτονίαν μητροπολίται εἶναι ξένοι πρὸς τὴν ἑδαφικὴν περιφέρειαν, τῆς ὁποίας θὰ προΐσταται ὁ χειροτονούμενος. Εἰς πάσας τὰς ἄλλας περιπτώσεις ὁ χειροτονῶν μητροπολίτης δέον νὰ εἶναι τοπικῶς καὶ προσωπικῶς ἀρμόδιος. Δύναται, ὅμως, αὕτη νὰ ἐπιτραπῆ, ἀφοῦ προηγουμένως συναινέσῃ ὁ κατὰ τόπον ἀρμόδιος μητροπολίτης. Ὡς ἐκ τούτου, οἱ μητροπολίται ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἢ προφάσει πρέπει νὰ προβαίνουν εἰς χειροτονίαν προσώπων, προερχομένων ἐξ ἄλλης μητροπόλεως, ἄνευ τῆς προηγουμένης κανονικῆς συγκαταθέσεως τοῦ οἰκείου Ἀρχιερέως καὶ τῆς παροχῆς ἐκ μέρους τούτου ἐγγράφων πληροφοριῶν περὶ τοῦ ἡθους καὶ τῆς πολιτείας τῶν ὑποψηφίων. Ἡ ἀπαιτούμενη αὕτη κανονικὴ συγκατάθεσις τοῦ οἰκείου Ἀρχιερέως, προκειμένου περὶ χειροτονηθησομένου κληρικοῦ, ἐγγάμου ἢ ἀγάμου, ἔχει τὴν ἔννοιαν τῆς πιστοποιήσεως περὶ αὐτοῦ, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰ πνευματικὰ κωλύματα καὶ ζητήματα, περὶ τῶν ὁποίων, κατὰ τοὺς ἱεροὺς κανόνας, ὑποχρεοῦται νὰ παράσχῃ ἀναλόγους πληροφορίας ὁ Ἱεράρχης τῆς ἐπαρχίας, ἐκ τῆς ὁποίας προέρχεται ὁ εἰς ἄλλην ἐπαρχίαν μέλλων νὰ χειροτονηθῆ ὑποψήφιος κληρικός. Δὲν ἔχει, δηλαδή, τὴν ἔννοιαν τῆς ἐγκρίσεως ἢ μὴ τῆς ἀποχωρήσεως τοῦ ὑποψηφίου κληρικοῦ ἐκ τῆς μιᾶς ἐκκλησιαστικῆς ἐπαρχίας δι' ἄλλην τοιαύτην¹⁶.

Εἰς περίπτωσιν, κατὰ τὴν ὁποίαν γίνεῖ ἡ «παρ' ἐνορίαν» χειροτονία, ἄνευ προηγουμένης συναινέσεως, τὸ ἐλάττωμα τοῦτο θεραπεύεται διὰ τῆς ἐκ τῶν ὑστέρων ἐγκρίσεως τοῦ ἀρμοδίου Ἱεράρχου.

Κληρικοί, οἱ ὁποῖοι ἀνήκουν εἰς ἄλλας ὁμοδόξους αὐτοκεφάλους Ἐκκλησίας, διὰ νὰ χειροτονηθοῦν ὑπὸ Ἱεραρχῶν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, πρέπει νὰ ἔχουν τὴν ἐγκρισίν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, ἄλλως οἱ Ἱεράρχαι καθίστανται ὑπόλογοι ἐναντι τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, οἱ δὲ χειροτονούμενοι θὰ θεωρῶνται, ὅτι ἔχουν χειροτονηθῆ ἀντικανονικῶς καὶ δὲν θὰ δύνανται νὰ λειτουργοῦν¹⁷.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω καθίσταται φανερόν, ὅτι, ἐὰν ὁ ἐπίσκοπος, ὁ ἀσκῶν τὸ ἀποκλειστικὸν δικαίωμα τῆς χειροτονίας, ἐναντιω-

16. Ἐγκύκλιοι τῆς Δ. Ἱερᾶς Συνόδου: 15 Φεβρουαρίου 1955 καὶ 1 Ὀκτωβρίου 1935, Πρβλ. Καν. 35 Ἀποστ., 16 Α' Οἰκ., 13 καὶ 22 Ἀντιοχ., 15 Σάρδ., 54/63, 80/88, 90/98 Καρχ.

17. Ἐγκύκλιος ἀπὸ 31 Μαρτίου 1938 τῆς Δ. Ι. Συνόδου.

θῆ εἰς τὴν χειροτονίαν ἢ προβῆ εἰς αὐτήν, δὲν δικαιούται οὔτε ὁ μητροπολίτης, οὔτε ἡ Διαρκὴς Ἱερὰ Σύνοδος, οὔτε ἄλλη ἀνωτέρα ἐκκλησιαστικὴ ἀρχὴ νὰ ὑποχρεώσῃ τὸν ἀρμόδιον ἐπίσκοπον, ὅπως προβῆ εἰς τὴν χειροτονίαν, τὴν ὁποίαν δὲν ἐπιθυμεῖ. Δὲν δύναται ἐπίσης νὰ ἀπαγορεύσῃ εἰς τὸν ἀρμόδιον ἐπίσκοπον, ὅπως προβῆ εἰς τὴν χειροτονίαν, τὴν ὁποίαν ἐπιθυμεῖ καὶ ἐὰν ἀκόμη θεωρῆ, ὅτι ὁ ὑποψήφιος στερεεῖται τινος τῶν πρὸς τοῦτο προσόντων.

Ὁ ἐπίσκοπος ἔχει πλήρη αὐτοτέλειαν περὶ τὴν κρίσιν καὶ ἀπόφασιν ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου. Καὶ ἐὰν οὗτος σφάλῃ περὶ τὴν κρίσιν του ταύτην, ἡ Σύνοδος δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα οὔτε νὰ ὑποχρεώσῃ τὸν ἐπίσκοπον νὰ προβῆ εἰς τὴν χειροτονίαν, οὔτε νὰ ἐναντιωθῆ εἰς ταύτην, οὐδὲ νὰ ὑποκατασταθῆ ἢ ἴδια εἰς τὰ δικαιώματα τοῦ ἐπισκόπου καὶ ἀπαγγεῖλῃ ἀντ' αὐτοῦ τὴν ἐναντίωσιν πρὸς χειροτονίαν.

Ἡ κατὰ τόπον ἐξουσία τῶν ἐπισκόπων φαίνεται διεπομένη ὑπὸ ἀρχῶν αὐτοτελείας, μὴ διδομένης ἐξ οὐδεμιᾶς διατάξεως λαβῆς πρὸς ἀκύρωσιν τῶν πράξεών των¹⁸. Ἡ παράβασις τῆς ἐγκυκλίου διαταγῆς τῆς Δ.Ι.Σ., ὡς ἀνωτέρου διοικητικοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ὄργανου, δύναται νὰ συνεπάγεται ἐκκλησιαστικὴν πειθαρχικὴν εὐθύνην τοῦ ἐπισκόπου, ὅστις, παρὰ τὴν ἀπαγόρευσιν πρὸς χειροτονίαν, ἐτέλεσε ταύτην, ἀλλὰ δὲν καθιστᾷ νομικῶς ἐλαττωματικὴν τὴν χειροτονίαν. Δὲν δύναται ἐπίσης νὰ ἐφαρμοσθῆ, κατ' ἀναλογίαν, ὁ 11 κανὼν τῆς Ζ' Οἰκ. Συνόδου, κατὰ τὸν ὁποῖον ἕκαστος μητροπολίτης ἢ ὁ πατριάρχης ἐν περιπτώσει ἀμελείας, ἢ ἀδυναμίας τοῦ ἐπισκόπου ἢ τοῦ μητροπολίτου, εἶναι ὑποχρεωμένος, διαφυλάττων τοὺς θεῖους καὶ ἱεροὺς κανόνας, οὗτος νὰ διορίζῃ οἰκονόμον ἐν ἐκάστη ἐκκλησίᾳ¹⁹. Δὲν ἐφαρμόζεται, κατ' ἀναλογίαν, ὁ ἐν λόγῳ κανὼν, διότι σήμερον ὁ διορισμὸς οἰκονόμου ἀνήκει εἰς τὴν διοικητικὴν ἐκκλησιαστικὴν ἐξουσίαν, ἣτις εἶναι δυνατὸν νὰ ἀσκῆται καὶ ὑπὸ λαϊκῶν ἀκόμη.

Ἐνῶ, ἀντιθέτως ἡ χειροτονία εἶναι μυστήριον, τὸ ὅποιον τελεῖ μόνον ὁ ἐπίσκοπος, ὁ ὁποῖος ὀφείλει νὰ τελέσῃ τοῦτο ὀρθῶς κατὰ τὸ Θεῖον καὶ τὸ ἀνθρώπινον δίκαιον, ἀλλὰ καὶ κατ' οὐσίαν, διότι φέρει βαρεῖαν εὐθύνην ἐναντι τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς συνειδήσεώς του.

18. Πρβλ. Δ. Βυζᾶν ἐν «Δικαστικῇ» τ. 9 (1937), σελ. 76 ἐπ. καὶ Ἄ. Χριστοφιλόπουλον... σελ. 141.

19. Πρβλ. Ἄ. Χριστοφιλόπουλον... σελ. 141.

Ἐξ ἐτέρου σαφῶς καὶ ῥητῶς ἀπαγορεύουν τὴν τέλεσιν τῆς «παρ' ἐνορίαν», χειροτονίας οἱ ἱεροὶ κανόνες καὶ καθιστοῦν ταύτην ἄκυρον²⁰. Ὑπάρχει, τέλος, καὶ μία περίπτωση, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ χειροτονία δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀνίσχυρος, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς διατάξεως τοῦ Α.Ν. 2200/1940, ἄρθρ. 49 § 3, ὡς ἐτροποποιήθη, διὰ τοῦ Ν.Δ. 586/1941, ἄρθρ. 17. Αὕτη ἀφορᾷ εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου, πρὸ τῆς ἐκποῆς τῆς ὑπὸ τοῦ ἀνωτέρω Α.Ν. ἀναφερομένης δεκαήμερου προθεσμίας, ἀπὸ τῆς τελευταίας ἡμέρας τῆς θυροκολλήσεως, τέλεσιν τῆς χειροτονίας τοῦ ἐκλεγέντος ὡς ἐφημερίου, πρὸ τῆς παρόδου τῆς προθεσμίας πρὸς ἄσκησιν προσφυγῆς, ἣτις ἐκδικάζεται ὑπὸ τριμελοῦς Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς (σήμερον ὑπὸ τῆς ἐπὶ τῶν Κανονικῶν ζητημάτων Μ.Σ.Ε.) ἢ καὶ τῆς μὴ συμμορφώσεως τούτου πρὸς τὴν ἀπόφασιν αὐτῆς²¹.

3. Ἀπολελυμένη χειροτονία.

Οὐδεὶς κληρικὸς χειροτονεῖται «ἀπολελυμένος», μῆτε πρεσβύτερος, μῆτε διάκονος, μῆτε ἄλλος τις «τῶν ἐν τῷ ἐκκλησιαστικῷ τάγματι»²². Ἐκαστος χειροτονεῖται διὰ νὰ καταλάβῃ ὀρισμένην κενὴν θέσιν ἐν ἐκκλησίᾳ πόλεως ἢ κόμης ἢ ἐν μοναστηρίῳ. Τοὺς δὲ «ἀπολελυμένους» ἤτοι ἀορίστως, ἄνευ ὀρισμένης θέσεως, χειροτονουμένους «ἄκυρον ἔχειν τὴν τοιοῦτην χειροθεσίαν, καὶ μηδαμοῦ δύνασθαι ἐνεργεῖν, ἐφ' ὅβρει τοῦ χειροτονήσαντος, ὥρισεν ἡ Ἁγία Σύνοδος»²³. Ἐκαστος κληρικὸς ὀφείλει νὰ ἀνήκῃ εἰς ὀρισμένην Μητρόπολιν καὶ δὴ εἰς ὀρισμένην θέσιν, εἴτε ἐν μοναστηρίῳ, ὅταν εἶναι ἄγαμος, εἴτε εἰς ὀργανικὴν θέσιν ἐνορίας τινός, ὅταν εἶναι ἐγγαμος. Ὁ ἐπίσκοπος, ὅταν ἐκλεγῇ ὑπὸ τοῦ ἀρμοδίου ἐκκλησιαστικοῦ ὀργάνου, διὰ χηρεύουσαν μητρόπολιν, μεταβαίνει ἐκεῖ καὶ ἀναλαμβάνει τὴν διοικητικὴν ἐξουσίαν τῆς περιοχῆς αὐτῆς. Ἐὰν οὗτος δὲν καταδεχθῇ νὰ μεταβῇ εἰς τὴν μητρόπολιν ἢ ἐπισκοπὴν, δι' ἣν ἐξελέγη, «τοῦτον εἶναι ἀκοινωνητον, ἕως ἂν ἀναγκασθῆις καταδέξοιτο, ἢ ὀρίσοι τι περὶ αὐτοῦ» ἡ Σύνοδος²⁴. Τοῦτο μὲν, ὅτε, «ἐκ τῆς ἑαυτοῦ αἰτίας» δὲν μεταβαίνει.

20. Καν. 16 Α' Οἰκ., 13 καὶ 22 Ἀντιοχ., 15 Σάρδ., 35 Ἀποστ., 54/63, 80/88, 90/98 Καρχ.

21. Κανονισμὸς ὑπ' ἀριθ. 2, Περιοδικὸν «Ἐκκλησία» 20 Ἰουλίου 1969, ἄρθρ. 37 § 3.

22. Καν. 6 Δ' Οἰκ.

23. Ὅμοίως ὡς ἄνω.

24. Καν. 17 Ἀντιοχ.

“Όταν, όμως, δεδικαιολογημένως αδυνατή νά μεταβῆ και παραμείνη εἰς τὴν ἔδραν του, διατηρεῖ μὲν τὸν βαθμὸν, ὃν κέκτηται, και μετέχει τῆς τιμῆς και τῆς λειτουργίας, ἀλλὰ δὲν δύναται νά ἀσκῆ τὰ ἐξ αὐτοῦ ἀπορρέοντα καθήκοντα και δικαίωματα ἐκτὸς τῆς περιοχῆς, δι’ ἣν ἐχειροτονήθη, ἵνα μὴ παρενοχλῆ τὰ πράγματα τῆς ἐκκλησίας, ἐν ἣ διαμένει²⁵.

Ἡ Ἐκκλησία, ἤδη ἀπὸ τοῦ Ζ’ αἰῶνος (καν. 37 Πενθ.), ἠναγκάσθη νά λάβῃ πρόνοιαν διὰ τοὺς ἐπισκόπους, τῶν ὁποίων αἱ ἐπαρχίαι κατελήφθησαν ὑπὸ βαρβάρων λαῶν. Οὗτοι δὲν ἀπέβαλλον τὰ ἐκ τοῦ βαθμοῦ των δικαίωματα, ἔνεκα τῆς ἐξ ἀνωτέρας βίας μακρὰν τῶν ἐδρῶν των διατριβῆς. Ἀπεναντίας, μάλιστα, ἡ πολιτεία, ἀπὸ τοῦ ΙΑ’ αἰῶνος μέχρι και σήμερα, διηκόλυνε τὴν ἀνάδειξιν ἐπισκόπων εἰς περιοχάς, αἵτινες κατέστησαν ἄ β α τ ο ι, λόγω καταλήψεως ὑπὸ βαρβάρων ἐχθρῶν. Ἀπὸ τῆς περιόδου μάλιστα τῆς Τουρκοκρατίας ἐπεκράτησεν ἡ συνήθεια τῆς χειροτονίας ἐπισκόπων ὑπὸ τὸ ὄνομα πάλαι ποτὲ διαλαμψάσης ἐπισκοπῆς, ἄνευ ἰδίας διοικητικῆς ἐξουσίας και μόνον πρὸς ἐπικουρίαν τοῦ πατριάρχου ἢ τοῦ μητροπολίτου, ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ ὁποίου ἐτάσσοντο (τιτουλάριοι ἢ βοηθοὶ ἐπίσκοποι). Τοιοῦτος τιτουλάριος μητροπολίτης ὑπῆρξε προσφάτως ἐν τῇ Ἱερᾷ Ἀρχιεπισκοπῇ τῶν Ἀθηνῶν ὁ Πατάρων Μελέτιος, ὅστις διετέλεσε και Ἀρχιεπισκοπικὸς Ἐπίτροπος ἐν Ν. Ἰωνία. Βοηθοὺς ἐπισκόπους ἐν τῇ Ἑλλαδικῇ Ἐκκλησίᾳ ἔχει πάντοτε ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν, ἐνίοτε δὲ και οἱ μητροπολίται Θεσσαλονίκης και Ἰωαννίνων.

4. Σιμωνιακὴ χειροτονία.

Σιμωνία καλεῖται ἡ ἐμπορία τῆς Θείας Χάριτος, κυρίως δὲ ἢ ἐπ’ ἀνταλλάγματι μετάδοσις τῆς ἱερωσύνης εἰς τοὺς ἱερατικοὺς βαθμοὺς (ἐπισκόπου, πρεσβυτέρου και διακόνου) ἢ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀξιομάτων (ἀρχιμανδρίτου, πρωτοπρεσβυτέρου, οἰκονόμου κ.λ.π.). Ἐκλήθη τοιουτοτρόπως ἐκ τοῦ Σίμωνος τοῦ Μάγου, ὅστις, ἰδὼν, ὅτι διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τῶν Ἀποστόλων ἐδίδετο τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, «προσήνεγκεν αὐτοῖς χρήματα», ἵνα δυνηθῆ και αὐτὸς νά μεταδώσῃ διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τὸ Ἅγιον Πνεῦμα. Ἐπιτιμῆσας, ὅμως, αὐτὸν δριμύτατα ὁ Πέτρος, εἶπεν, ὅτι ἡ δωρεὰ τοῦ Θεοῦ δὲν ἀποκτᾶται διὰ χρημάτων²⁶. Ἐκεῖνοι, οἵτινες ὑποπίπτουν εἰς τὸ βαρύτατον

25. Καν. 18 Ἀντιοχ.

26. Πράξ. η', 18-20.

παράπτωμα τῆς σιμωνίας λησμονοῦν τὰς ῥήσεις τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ματθαίου «δωρεὰν ἐλάβετε δωρεὰν δότε»²⁷, ἢ «μὴ κτήσασθαι χρυσὸν μηδὲ ἄργυρον, μηδὲ χαλκὸν εἰς τὰς ζῶνας ὑμῶν»²⁸, ἢ «οὐ δύνασθε Θεῷ δουλεύειν καὶ μαμμωνᾷ»²⁹. Πρόκειται ἐπομένως περὶ ἀσεβοῦς καὶ βδελυρᾶς συνηθείας, ἢ ὁποία καταδικάζεται καὶ τιμωρεῖται ὑπ' αὐτῆς ταύτης τῆς ἀρχαιοτάτης Ἐκκλησίας. Ὁ Θεοδώρητος ὀνομάζει αὐτὴν «χριστεμπορίαν», ὁ δὲ Ζωναρᾶς «κακόν, ὅπερ ἐνέμετο τὰς ἐκκλησίας ὡς γάγγραινα». Αὕτη διαπράττεται καὶ ὑπὸ τοῦ δίδοντος καὶ ὑπὸ τοῦ λαμβάνοντος. Τιμωρεῖται δὲ ὑπὸ τῶν ἱερῶν κανόνων διὰ καθαιρέσεως καὶ ἀφορισμοῦ³⁰.

Ῥωσαύτως ἐναντίον ἐκείνων, οἵτινες καυχῶνται, ὅτι εἰσηλθόντες εἰς τὴν κλῆρον, ἀφοῦ πρότερον προσέφερον χρήματα καὶ ὀνειδίζουν τοὺς δι' ἀρετὴν καὶ ἄνευ δόσεως χρημάτων κληρωθέντας, ἀπειλεῖ ὁ ε' κανὼν τῆς Ζ' Οἰκουμένης Συνόδου τὴν ποινὴν τοῦ ὑποβιβασμοῦ εἰς τὸν ἔσχατον βαθμὸν τοῦ οἰκείου τάγματος. Ποινὰς κατὰ τῶν διαπραττόντων σιμωνίας ἐπέβαλε καὶ ἡ πολιτικὴ νομοθεσία τῶν Ῥωμαίων καὶ Βυζαντινῶν.

IV. ΠΡΟΣΟΝΤΑ ΧΕΙΡΟΤΟΝΟΥΜΕΝΟΥ

Ὁ ὑποψήφιος κληρικὸς πρέπει νὰ ἔχη ὀρισμένα προσόντα, συμφώνως πρὸς τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς κανόνας καὶ νόμους, ἢ ὑπαρξίς τῶν ὁποίων εἶναι ἀπαραίτητος διὰ τὸ ἔγκυρον τῆς χειροτονίας. Ταῦτα, ἀναλόγως τῆς ἐνεργείας των, διακρίνονται εἰς θετικὰ ἢ ἀρνητικὰ. Ἐνταῦθα πρῶτον θὰ ἐξετάσωμεν τὰ θετικὰ προσόντα, ἅτινα δεόν νὰ ὑφίστανται οὐ μόνον κατὰ τὴν εἴσοδον τοῦ λαϊκοῦ εἰς τὸν ἱερὸν κλῆρον, ἀλλὰ καὶ κατὰ πᾶσαν ἄλλην ἀνωτέραν χειροτονίαν, ἐν συνεχείᾳ δὲ καὶ τὰ ἀρνητικὰ.

27. Ματθ. 1,8.

28. Ματθ. 1,9.

29. Ματθ. στ. 24.

30. Καν. 2 Δ' Οἰκ., 22 καὶ 23 Πενθ., 29 καὶ 20 Ἀποστ., ν. 6 (ἐτ. 535), κεφ. 1. Πρβλ. Ἐγκύκλιος Ἐπιστολῆ Γενναδίου Πατριάρχου Κων/λεως πρὸς ἅπαντας τοὺς ὀσιωτάτους Μητροπολίτας καὶ πρὸς Πάπαν Ῥώμης, ἐν Συντάγματι τ. Δ', σελ. 368 ἐπ. καὶ Ἐγκύκλιος Ἐπιστ. Ταρασίου Πατριάρχου Κων/λεως πρὸς Ἀδριανὸν Πάπαν Ῥώμης, ἐν Συντάγματι τ. Δ', σελ. 375 ἐπ.

Α) ΘΕΤΙΚΑ ΠΡΟΣΩΝΤΑ

1. Ἐλευθέρα Βούλησις.

Διὰ τὸ ἔγκυρον τῆς χειροτονίας ἀπαιτεῖται ἀπαραιτήτως ὁ ὑποψήφιος διὰ τὸ ἱερατικὸν ἀξίωμα νὰ ἐκδηλώσῃ τὴν πρὸς τοῦτο βούλησίν του, ἀπηλλαγμένην βίας ἢ ψυχικῆς νόσου ἢ ἄλλης διαταραχῆς τῶν πνευματικῶν του δυνάμεων, κωλυούσης τὴν συνειδήσιν τῶν πραττομένων. Οἱ περὶ ἰκανότητος πρὸς δικαιοπραξίαν ὀρισμοὶ τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος δὲν ἔχουν καθ' ἑαυτοὺς ἐφαρμογήν, διότι ἡ ἱερωσύνη εἶναι μυστήριον καὶ ὄχι δικαιοπραξία. Ἐπομένως, τὸ κύρως τῆς δὲν ἐπηρεάζεται ἐκ τῆς ἀπαγορεύσεως ἢ δικαστικῆς ἀντιλήψεως τοῦ χειροτονουμένου, ἀλλὰ μόνον ἐκ τῆς ψυχικῆς νόσου ἢ τῆς διαταραχῆς τῶν πνευματικῶν του δυνάμεων, ὑφισταμένης κατὰ τὸν χρόνον τῆς χειροτονίας³¹. Εἰς τοῦτο ἀσφαλῶς ἀπέβλεπε καὶ ὁ 79 Ἀποστ. κανὼν, λέγων: «ἐὰν τις ἔχη δαίμονα, κληρικὸς μὴ γινέσθω».

Διὰ νὰ εἶναι δὲ ἡ βούλησις τοῦ ὑποψηφίου κληρικοῦ ἐλευθέρα καὶ ἀπηλλαγμένη πάσης βίας ἢ ἐπηρεασμοῦ, ἀπαιτεῖται ποιά τις γνώσις καὶ ἐνσυνείδητος ἀποδοχὴ τῶν δογμάτων τῆς ὀρθοδόξου πίστεως. Αὕτη βοηθεῖ τὸν ὑποψήφιον νὰ ἐξετάσῃ ἑαυτὸν μετὰ προσοχῆς καὶ ἐπιμελείας, ἐὰν ὄντως εἶναι ἰκανὸς νὰ δεχθῇ εἰς τοὺς ὤμους του τὸ βαρὺ καὶ μέγα ἀξίωμα τῆς ἱερωσύνης. Ὡς ἐκ τούτου, οὐδεὶς πρέπει νὰ ἐξαναγκάζεται πρὸς χειροτονίαν. Ἐξαιρεῖται μόνον ἡ εἰς ἀνώτερον βαθμὸν χειροτονία, ἣτις εἶναι ὑποχρεωτικὴ διὰ τὸν κληρικὸν καὶ μάλιστα ἐπὶ ποινῇ ἀποβολῆς καὶ τοῦ ὄν ἤδη κέκτηται βαθμοῦ, διότι κατεφρόνησε καὶ δὲν ἐπειθάρχησεν εἰς τὸν ἐπίσκοπόν του³².

2. Νὰ εἶναι χριστιανὸς ὀρθόδοξος.

Δέον ὁ ὑποψήφιος κληρικὸς νὰ εἶναι χριστιανὸς ὀρθόδοξος, γενόμενος τοιοῦτος δι' ἐγκύρου βαπτίσματος καὶ χρίσματος. Τοῦτέστιν νὰ ἔχη τελεσθῇ τὸ μυστήριον διὰ τριττῆς καταδύσεως ἐν ὕδατι καὶ ἐπικλήσεως τῆς Ἁγίας Τριάδος. Ἐν ἀνάγκῃ ἢ Ἐκκλησία ἀποδέχεται καὶ τὸ βάπτισμα δι' ἐπιχύσεως ἢ διὰ ραντισμοῦ. Τόσον τὸ μυστήριον τοῦ βαπτίσματος, ὅσον καὶ τοῦ χρίσματος, διὰ τοῦ ὁποῦ χρίονται τὰ μέλη τοῦ νεο-

31. Βλ. Ἄ. Χριστοφιλόπουλον... σελ. 115.

32. Καν. 31/39 Καρχ. καὶ Ἄ. Χριστοφιλόπουλος... σελ. 143.

φύτου δι' ἁγίου μύρου, τελοῦνται ὑπὸ πρεσβυτέρου ἢ ἐπισκόπου. Ἐγκυρον ὡσαύτως εἶναι καὶ τὸ ἐν ἀνάγκῃ τελεσθὲν βάπτισμα ὑπὸ διακόνου ἢ κατωτέρου κληρικοῦ ἢ μοναχοῦ ἢ λαϊκοῦ, ἀμφοτέρων τῶν φύλων, ἀλλὰ ἀπαραιτήτως χριστιανοῦ.

Βασικὴ, λοιπόν, προϋπόθεσις διὰ τὸν ὑποψήφιον κληρικὸν εἶναι ἢ ἔγκυρος τέλεσις τῶν μυστηρίων τοῦ βαπτίσματος καὶ τοῦ χρίσματος, κατὰ τὴν εἰσοδὸν του εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἐκκλησίαν ἔχομεν παραδείγματα προσώπων, ἅτινα ἐξελέγησαν κληρικοὶ καὶ μάλιστα διὰ τὸν ἀνώτατον βαθμὸν τοῦ ἐπισκόπου, ἄνευ προηγουμένης τελέσεως τοῦ μυστηρίου τοῦ βαπτίσματος. Ἄλλ' ἢ χειροτονία τούτων, ὡς π.χ. τοῦ Ἀγίου Ἀμβροσίου Μεδιολάνων κ. ἄ., ἐγένετο μετὰ τὸ ἐν τῷ μεταξὺ λαβὸν χώραν βάπτισμα³³.

3. Νὰ ἀνήκη εἰς τὸ ἀνδρικὸν φύλον.

Ὁ θεσμὸς τῶν διακονισσῶν δὲν ἔχει σήμερον παρ' ἡμῖν ἱερατικὸν χαρακτήρα. Ὁ θεσμὸς οὗτος ὑφίστατο μέχρι τοῦ τέλους σχεδὸν τῶν Βυζαντινῶν χρόνων, ὅποτε εἶχεν ἤδη καταστῆ ἀπλοῦς τίτλος, ἄνευ οὐσιαστικοῦ περιεχομένου³⁴. Ἀπὸ τῆς ἀποστολικῆς ἐποχῆς ὑπάρχει γυναικεία διακονία (λ.χ. ἡ Φοίβη)³⁵. Παρουσιάζεται αὕτη ἐντὸς τῶν κόλπων τῆς Ἐκκλησίας, ὡς ὀργανωμένη διακονία, ἵνα βοηθῇ τοὺς κληρικοὺς κατὰ τὴν βάπτισιν γυναικῶν, φυλάττη τὰς θύρας καὶ ἀσκή τὴν φιλανθρωπίαν³⁶. Περὶ αὐτῆς ὁμιλεῖ καὶ ὁ 48ος κανὼν τῆς ἐν Τρούλλῳ Πενθέκτης Συνόδου, ὅστις ὀρίζει, ὅτι ἡ σύζυγος τοῦ ἐπισκόπου «εἰ καὶ ἀξία φανείη, πρὸς τὸ τῆς διακονίας ἀναβιβαζέσθω ἀξίωμα». Εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦτο ἐγένετο δεκτὴ παρθένος ἀγνή, χήρα μονόγαμος, πιστὴ καὶ τιμί³⁷, καὶ μεγαλόσχημος μοναχῆ. Ἡ ἡλικία αὐτῆς δὲν ἔπρεπε νὰ ἦτο μικροτέρα τῶν ἐξήκοντα ἐτῶν³⁸. Ὅμως, μετ' ἀκριβῆ δοκιμασίαν, ἐχειροτονοῦντο καὶ εἰς μικροτέραν ἡλικίαν, οὐχὶ ὅμως πρὸ τῶν τεσσαράκοντα ἐτῶν³⁹. Ἐν τούτοις

33. Βλ. Ἀ. Χριστοφιλόπουλον... σελ. 143.

34. Βλ. Βαλαμῶνα ἐν Συντάγματι τ. Β' σελ. 255 καὶ τ. Δ' σελ. 477.

35. Ρωμ. ιστ' 1-2.

36. Πρβλ. Εὐαγγέλου Θεοδώρου: Ἡ χειροτονία ἢ χειροθεσία τῶν διακονισσῶν, ἐν Ἀθήναις 1954, σελ. 15.

37. Ἀποστ. Διαταγαί, βιβλ. ΣΤ', κεφ. XVII, στίχ. 4.

38. Α' Τιμ. ε, 9-10.

39. Καν. 15 Δ' Οἰκ. καὶ 14 Πενθέκτης.

καὶ εἰς μικροτέραν ἡλικίαν ἔχομεν παράδειγμα χειροτονίας γυναικὸς εἰς διάκονον, τῆς ἁγίας Ὀλυμπιάδος, τὴν ὁποίαν ὁ Ἅγιος Νεκτᾶριος, πατριάρχης Κων/λεως, λόγῳ τῆς μεγίστης φιλανθρωπικῆς δράσεώς της, ἐχειροτόνησεν εἰς ἡλικίαν μόλις τριάκοντα ἐτῶν. Αἱ προϋποθέσεις, λοιπόν, διὰ τὴν χειροτονίαν διακονισσῶν ἦσαν, ἐν συντομίᾳ, αἱ ἑξῆς:

- α) Ἡ συναίσθησις τοῦ ὕψους τῆς κλήσεως τοῦ «ἀξιώματος»,
- β) τὸ ἀνεπίληπτον τοῦ χαρακτήρος των καὶ ἡ ἐν Χριστῷ ἀναγέννησις («πιστὴ καὶ τιμία»),
- γ) ἡ καθαρότης σαρκὸς καὶ πνεύματος ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ, καὶ
- δ) ἡ διακονία «τῶν δεομένων».

Ἐχειροτονοῦντο ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ βήματος δι' εἰδικῆς χειροτονίας, διὰ προσευχῆς καὶ ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν. Σήμερον παρ' ἡμῖν λειτουργεῖ ἡ Σχολὴ τῶν Διακονισσῶν τῆς Ἀπ. Διακονίας, ἣτις σκοπὸν ἔχει νὰ καταρτίζη στελέχη, τὰ ὁποῖα θὰ βοηθήσουν τὸν ἐφημέριον εἰς τὸ φιλανθρωπικὸν καὶ κοινωνικὸν αὐτοῦ ἔργον.

4. Νὰ ἔχη στερεωθῆ εἰς τὴν ὀρθόδοξον πίστιν.

Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἀπαιτεῖται μεγίστη προσοχή, διότι ἐμφωλεύει πάντοτε ὁ κίνδυνος νὰ εἰσέλθῃ ἡ ἀπιστία ἐντὸς τῆς κυβερνώσης ἐκκλησίας. Ὁ 12ος κανὼν τῆς ἐν Λαοδικείᾳ Συνόδου γράφει διὰ τοὺς ἐπισκόπους, οἵτινες καταλαμβάνουν ἐκκλησιαστικὴν ἀρχήν, ὅτι πρέπει νὰ εἶναι «ἐκ πολλοῦ δεδοκιμασμένοι τῷ λόγῳ τῆς πίστεως.» Ἡ ὀρθὴ καὶ ὑγιὴς πίστις⁴⁰ εἶναι ἀπαραίτητον προσὸν διὰ τὸν ὑποψήφιον πρὸς ἀρχιερατείαν. Τῆς ἱερωσύνης ἀποκλείονται καὶ οἱ νεόφυτοι⁴¹. Ἀκριβὲς μέτρον ἀντιμετωπίσεως τούτων δὲν ἀναφέρεται ὑπὸ τῶν ἱερῶν κανόνων. Ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον γνωρίζομεν ἐκ τοῦ 80οῦ Ἀποστ.

40. Πρβλ. Β.Δ. 16/17 Δεκεμβρίου 1959, ἀρθρ. 10 § 1, ἐδ. γ'.

41. Α' Τιμ. γ', 6 «δεῖ οὖν τὸν ἐπίσκοπον... μὴ νεόφυτον, ἵνα μὴ τυφθεῖς εἰς κρίμα ἐμπέση τοῦ διαβόλου», Καν. 3 Λαοδ. «περὶ τοῦ μὴ δεῖν προσφάτως φωτισθέντα προσάγεσθαι ἐν τάγματι ἱερατικῷ», Καν. 2 Α' Οἰκ., 80 Ἀποστ.

κανόνος είναι, ότι «οὐ δίκαιον πάραυτα προχειρίζεσθαι ἐπίσκοπον». Ἐπομένως ἡ ἀντιμετώπισις μιᾶς ἐκάστης συγκεκριμένης περιπτώσεως νεοφύτου ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἐλλόγου κρίσεως τοῦ χειροτονοῦντος ἐπισκόπου. Ἐάν, παρὰ ταῦτα, χειροτονηθῆ νεόφυτος, δὲν καθαιρεῖται ἀμέσως, ἀλλὰ μόνον ἐάν διαπιστωθῆ, ὅτι μετὰ τὴν χειροτονίαν ὑπέπεσεν εἰς παραπτώματα καὶ ἐκ τῶν μὴ συνεπαγομένων καθαιρέσιν⁴².

Ἦσαύτως ἀπαγορεύεται ἡ χειροτονία εἰς τοὺς βαπτισθέντας ἐν ἀσθενείᾳ καὶ ἐκ φόβου ἐπικειμένου θανάτου, διότι «οὐκ ἐκ προαιρέσεως ἢ πίστις αὐτῶν, ἀλλ' ἐξ ἀνάγκης»⁴³. Ὁ Κανὼν οὗτος ἐφαρμόζεται εἰς τὸν ὑποψήφιον κληρικόν, ὅστις ἐκουσίως ἀνέβαλε τὸ βάπτισμα, καθ' ὃν χρόνον ἦτο ὑγιῆς καὶ ἐδέχθη τοῦτο ἐν καιρῷ ἀσθενείας ἕνεκα τοῦ φόβου τοῦ θανάτου. Ἐπομένως, ὁ κανὼν οὗτος δὲν ἐφαρμόζεται ἐπὶ νηπίων, ἅτινα ἐβαπτίσθησαν τυχὸν νοσοῦντα, διότι κατὰ τὸν χρόνον τῆς βαπτίσεώς των ἐστεροῦντο βουλευτικῆς ἱκανότητος⁴⁴.

Ἔτι αὐστηρότερον ὁ 36/43 κανὼν τῆς ἐν Καρθαγένῃ Συνόδου ἀποκλείει τῆς χειροτονίας τοὺς ἔχοντας συγγενεῖς ἢ ἄλλους συνοίκους ἀπίστους ἢ αἵρετικούς «πρὶν ἢ πάντες τοὺς ἐν τῷ οἴκῳ αὐτῶν χριστιανοὺς ὀρθοδόξους ποιήσωσιν». Τέλος, οἱ ἱεροὶ κανόνες ἀποκλείουν τῆς ἱερωσύνης τοὺς ἀρνούμενους τὴν πίστιν των εἰς τὸν Χριστὸν ἐν καιρῷ διωγμοῦ⁴⁵.

5. Νὰ ἔχη τὰ ἀναγκαῖα πνευματικὰ π̄ροσόντα.

Πρέπει νὰ ἔχη τὴν ἀπαιτουμένην θεολογικὴν μόρφωσιν⁴⁶, ἵνα ἐκπληρώσῃ τὴν ὑψηλὴν ἀποστολήν του. Τοιοῦτοτρόπως, διὰ τὴν χειροτονίαν εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ ἐπισκόπου ἀπαιτεῖται ἐκ τοῦ νόμου ἀνωτέρα θεολογικὴ μόρφωσις, πιστοποιουμένη διὰ πτυχίου Θεολογικῆς Σχολῆς Ἑλληνικοῦ Πανεπιστημίου ἢ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τῆς Χάλκης⁴⁷.

Ἡ ἀπαιτουμένη θεολογικὴ μόρφωσις διὰ τοὺς βαθμοὺς τοῦ πρεσβυτέρου καὶ διακόνου, κατὰ τὰς εἰδικωτέρας διατάξεις τοῦ νόμου, ἐξαρτᾶται βασικῶς ἐκ τοῦ τόπου ἔνθα πρόκειται νὰ

42. Βλ. Ἄ. Χριστοφιλόπουλον... σελ. 144.

43. Καν. 12 Νεοκαισ.

44. Πρβλ. Ἄ. Χριστοφιλόπουλον... σελ. 144.

45. Καν. 3 Ἀγκύρας, 10 Α' Οἴκ.

46. Καν. 2 Ζ' Οἴκ.

47. Β.Δ. 16/17 Δεκεμβρίου 1959, ἄρθρ. 10 § 1 ἐδ. δ'.

ἀναλάβη ὑπηρεσίαν ὁ ὑποψήφιος κληρικός. Ὁ κανονισμὸς ὑπ' ἀριθ. 2/20 Ἰουλίου 1969 καὶ δὴ τὰ ἄρθρα αὐτοῦ 34 καὶ 35 ἀναφέρουν λεπτομερῶς τὰ πνευματικὰ προσόντα τῶν ὑποψηφίων δι' ἐφημεριακὰς θέσεις ἱερέων. Οὕτω:

α) Εἰς πόλεις, ἐχούσας πληθυσμὸν ἄνω τῶν 40.000 κατοίκων, διορίζονται ἐφημέριοι οἱ πτυχιούχοι τῶν θεολογικῶν Σχολῶν Ἀθηνῶν καὶ Θεσσαλονίκης ἢ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Χάλκης, ἢ ἐτέρας ὁμοιοβάθμου Σχολῆς ἢ πτυχιούχοι οἰασθῆποτε Ἀνωτάτης Σχολῆς.

β) Εἰς πόλεις, ἐχούσας πληθυσμὸν μέχρι 40.000 κατοίκων, οἱ ἐγγεγραμμένοι εἰς τὴν Γ' τοῦλάχιστον τάξιν τῆς Θεολογικῆς ἢ ἄλλης Σχολῆς τοῦ Παν /μίου ἢ οἱ πτυχιούχοι Ἀνωτέρας Ἐκκλ. Σχολῆς.

γ) Εἰς κομποπόλεις, ἐχούσας πληθυσμὸν μέχρι 5.000 κατοίκων, οἱ ἀπόφοιτοι Μέσης Ἐκκλ. Σχολῆς, καὶ

δ) Εἰς κάμας, ἐχούσας πληθυσμὸν μέχρι 2.000 κατοίκων, οἱ ἔχοντες ἀπολυτήριον Κατωτέρας Ἐκκλ. Σχολῆς⁴⁸.

Τὰς ἄλλας εἰδικωτέρας διατάξεις τοῦ αὐτοῦ κανονισμοῦ δύναται τις νὰ ἀνεύρη μελετῶν μετὰ προσοχῆς τὸ Θ' κεφάλαιον «περὶ ἐφημερίων».

Διάκονοι ἐνορίας τινὸς δύνανται νὰ χειροτονηθοῦν φοιτηταὶ τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν, τῶν Ἀνωτέρων Ἐκκλ. Φροντιστηρίων, ὡς καὶ μαθηταὶ Σχολῶν, ἔχοντες ἐνδεικτικὸν προαγωγῆς ἐκ τῆς τετάρτης τάξεως⁴⁹.

Αἱ ἀνωτέρω διατάξεις περὶ μορφώσεως τῶν κληρικῶν ἀναφέρονται ῥητῶς εἰς τοὺς ἐφημερίους. Κατὰ συνέπειαν, δὲν ἔχουν ἐφαρμογὴν διὰ τοὺς ἱερομονάχους, οἵτινες διαβιοῦν ἐν τοῖς μοναστηρίοις.

(Συνεχίζεται)

Ἱεροδιάκονος ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΝΙΚΟΥ

48. Κανονισμὸς ὑπ' ἀριθ. 2, Περιοδικὸν «Ἐκκλησία» 20 Ἰουλίου 1969, ἄρθρ. 34 § 1, ἐδ. α', β', γ', δ' καὶ Α.Ν. 2200/40, ἄρθρ. 47 § 1, ἐδ. α', β', γ', δ'.

49. Κανονισμὸς ὑπ' ἀριθ. 2, Περιοδικὸν «Ἐκκλησία» 20 Ἰουλίου 1969, ἄρθρ. 52 § 23.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ, ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ

(Συνέχεια ἀπαντήσεως εἰς τὰς ὑπ' ἀριθ. 208 καὶ 209 ἐρωτήσεις).

Ἡ ἔξαρσις τοῦ εὐαγγελικοῦ ἀναγνώσματος ἐναντι τοῦ ἀποστολικοῦ, καθὼς καὶ τοῦ βιβλίου πού περιέχει τὶς ἀναγινωσκόμενες περικοπές, τοῦ «Εὐαγγελίου», ἐναντι τοῦ «Ἀποστόλου» δὲν γίνεται χωρὶς λόγο. Ἡ ὅλη παραδεδομένη τάξις τοῦ σημείου αὐτοῦ τῆς λειτουργίας μας εἶναι στηριγμένη σὲ ἰσχυρὰς θεολογικὰς βάσεις. Τὸ ἀποστολικὸ ἀνάγνωσμα καὶ ὁ «Ἀπόστολος» τίθενται ἠθελημένως σὲ δευτέρα θέσι ἐναντι τοῦ εὐαγγελικοῦ ἀναγνώσματος καὶ τοῦ «Εὐαγγελίου». Αὐτὸ δὲν σημαίνει ὅτι δὲν εἶναι καὶ τὰ δύο βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης καὶ ἐξ ἴσου θεόπνευστα. Ἄς μὴ συγχέωμε τὰ πράγματα· οἱ Πατέρες πού διερρῦθμισαν τὰ τῆς λατρείας μας δὲν ἦσαν ὀλιγώτερο ὀρθόδοξοι ἀπὸ ἡμᾶς. Τὸ ἰδικὸ μας χρέος εἶναι νὰ διαπιστώσωμε ἀπὸ τὴν λειτουργικὴν παράδοσι τῆς Ἐκκλησίας μας πὼς ἔχουν τὰ πράγματα καὶ γιὰ τὴν ἔτσι. Στὰ δύο αὐτὰ ἐρωτήματα θὰ στραφῆ ἡ ἀναζήτησίς μας.

Ἐν πρώτοις τὸ ἀποστολικὸ ἀνάγνωσμα προτάσσεται τοῦ εὐαγγελικοῦ σ' ὅλους τοὺς λειτουργικοὺς τύπους. Αὐτὸ μᾶς φαίνεται ἱστορικῶς ἀνακόλουθο καὶ γιὰ τὴν παραδεδομένην σειράν τῶν βιβλίων τῆς Καινῆς Διαθήκης προτάσσονται τὰ Εὐαγγέλια καὶ γιὰ τὴν πρῶτα ἐκήρυξε ὁ Χριστὸς καὶ κατόπιν οἱ ἀπόστολοι. Ἐκτὸς ὅμως τοῦ ὅτι καὶ ἱστορικῶς ἀρχαιότερα βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης εἶναι οἱ Ἐπιστολὲς τῶν ἀποστόλων καὶ τὴν θείαν λατρεία πρῶτα εἰσῆλθε ἡ ἀνάγνωσις τῶν Ἐπιστολῶν καὶ κατόπιν τῶν Εὐαγγελίων, ὁ Ἀπόστολος ἀναγινώσκειται πρὸ τοῦ Εὐαγγελίου γιὰ νὰ ἐξαρθῆ ἡ σπουδαιότης τοῦ δευτέρου. Στὴν ἀρχαία Ἐκκλησία ἀνεγινώσκετο κατὰ τὴν θείαν λειτουργίαν καὶ περικοπὴ ἢ περικοπὲς ἀπὸ τὴν Παλαιὰν Διαθήκην, ὅπως γίνεται καὶ τὴν λειτουργίαν μας κατὰ τὶς παραμονὰς τῶν μεγάλων ἑορτῶν καὶ σὲ ὀρισμέναις ἄλλαις περιπτώσεσι. Αὐτὲς προηγούντο τῶν ἀναγνώσμάτων τῆς Καινῆς. Εἴχαμε, δηλαδὴ, καὶ ἔχομε μίαν ἀνιούσαν κλίμακα: Παλαιὰ Διαθήκη — Ἐπιστολαὶ — Εὐαγγέλιον. Ὅπως ὁ Χριστὸς ἔστειλε τοὺς ἀποστόλους «πρὸ προσώπου αὐτοῦ» (Λουκᾶ 10,1), ἔτσι καὶ τὸ ἀποστολικὸ ἀνάγνωσμα γίνεται «πρὸ προσώπου» τοῦ Εὐαγγελίου. Καὶ ὅπως ἀκριβῶς στίς ἐκκλησιαστικὰς πομπὰς προηγούνται οἱ ἔχοντες τοὺς κατωτέρους βαθμοὺς καὶ

ἔπονται οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ ἀρχιερεῖς, ἔτσι καὶ τὸ εὐαγγελικὸ ἀνάγνωσμα ἔρχεται τελευταῖο στὴ σειρὰ τῶν ἀναγνωσμάτων.

Τὸ Εὐαγγέλιο ἀνεγινώσκετο ἀπὸ τὸν διάκονο ἢ, ἐλλείψει τούτου, ἀπὸ τὸν ἱερέα, σὲ ὠρισμένες δὲ περιπτώσεις ἀπὸ μόνο τὸν ἱερέα ἢ καὶ τὸν ἀρχιερέα. Ὁ Ἀπόστολος πάντοτε ἀπὸ κατώτερο κληρικό, τὸν ἀναγνώστη, καὶ σήμερα ἀπὸ τὸν ψάλτη ἢ καὶ ἀπὸ οἰοδήποτε ἄλλο πρόσωπο. Τοῦ Εὐαγγελίου πάντοτε προηγούντο λαμπάδες καὶ κατὰ τὴν ἀνάγνωσί του ἠνάπτοντο φῶτα καὶ κηρία ἀπὸ τὸν λαὸ εἰς ἔνδειξιν τιμῆς, ἀλλὰ καὶ χαρᾶς καὶ πρὸς συμβολισμόν τοῦ φωτισμοῦ τοῦ Χριστοῦ διὰ τοῦ Εὐαγγελίου. Πρὸ τῆς ἀναγνώσεώς του προσεφέρετο θυμίαμα, καθ' ὃν χρόνον ἐψάλλετο ὁ θεϊκὸς ὕμνος, τὸ «Ἀλληλούϊα». Εἰδικὴ εὐχὴ σ' ὅλες τῖς λειτουργίας ἀναγινώσκεται πρὸ τοῦ Εὐαγγελίου, σὲ μερικὲς δὲ καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτό. Ὁ διάκονος πρὸ τῆς ἀναγνώσεώς του ἐλάμβανε εἰδικὴ εὐλογία («Ὁ Θεὸς διὰ πρεσβειῶν... δῶή σοι ρῆμα τῶ εὐαγγελιζομένῳ...»). Τῆς ἀναγνώσεως προηγούντο καὶ ἀκολουθοῦσαν δοξολογικὲς ἐπευφημίαι τοῦ λαοῦ («Δόξα σοι, Κύριε, δόξα σοι», «Ὁ Θεὸς ὁμιλεῖ», «Αἴνος σοι, Χριστέ» κλπ.). Κατὰ τὴν ἀνάγνωσι τοῦ Εὐαγγελίου ὅλοι ἴσταντο, ἢ καὶ προσέπιπταν γιὰ νὰ ἐκφράσουν τὰ αἰσθήματα δουλείας καὶ ἄκρου σεβασμοῦ. Στὴν ἀνάγνωσι καὶ στὴν ἀκρόασι τοῦ Εὐαγγελίου ἀπεδίδετο καθαρτικὸς καὶ ἁγιαστικὸς χαρακτήρ· αὐτὸ σαφῶς διδάσκεται ἀπὸ τοὺς Πατέρας καὶ ἀπὸ πολλὰς εὐχάς, πού ἀναφέρονται στὴν ἀκρόασι τοῦ Εὐαγγελίου, τῶν διαφόρων λειτουργιῶν. Στὰ σκευοφυλάκια τῶν μονῶν ὅλου τοῦ κόσμου φυλάσσονται χειρόγραφα Εὐαγγέλια, ἀριστουργήματα γραφῆς καὶ διακοσμῆσεως, μὲ θαυμάσια καὶ πολυτελεῖ καλύμματα. Τὸ Εὐαγγέλιο ἐτίθετο μόνο ἀπὸ τὰ λειτουργικὰ βιβλία ἐπὶ τῆς ἁγίας Τραπέζης — τὸν τάφο καὶ τὸν θρόνο τοῦ Χριστοῦ — καὶ στὸ ἱερὸ σύνθρονο, ἐλιτανεύετο κατὰ τὰς λιτανείας, ἐδέχετο τοὺς ἀσπασμούς καὶ τὰ προσκυνήματα τῶν πιστῶν καὶ ἐκρατεῖτο ὄχι μὲ γυμνὸ χέρι, ἀλλὰ μὲ τὰ ἄμφια ἢ μὲ εἰδικὰ ὑφάσματα. Τίποτε ἀπὸ ὅλα τὰ ἀνωτέρω δὲν ἐγίνετο κατὰ τὴν ἀνάγνωσι τοῦ ἀποστόλου, οὔτε ἀνάλογες τιμὲς ἀπεδίδοντο στὸ βιβλίον τῶν περικοπῶν του, τὸν «Ἀπόστολον».

Καὶ ὅλα αὐτὰ γιὰ τὸ Εὐαγγέλιο εἶναι τὸ σύμβολο τοῦ Χριστοῦ καὶ κατὰ τὴν ἀνάγνωσί του αὐτὸς ὁ Χριστὸς ὁμιλεῖ· γι' αὐτὸ καὶ οἱ περικοπὲς του ἀρχίζουν μὲ τὸ «Εἶπεν ὁ Κύριος». Ἀντιθέτως στὸν ἀπόστολο ὁμιλεῖ ὁ «ἀδελφός» καὶ κηρύσσει, νουθετεῖ, παρακαλεῖ, διδάσκει τοὺς ἀδελφούς του· γι' αὐτὸ καὶ ἀρχίζει μὲ τὴν λέξι «Ἀδελφοί». Σταχυολογοῦμε μερικὲς γνώμες Πατέρων, πού ὑπομνηματίζουν τὴν θεία λειτουργία καὶ εἰδικὰ ἀναφέρονται

στὸν λόγο τῆς λειτουργικῆς αὐτῆς διαφοροποιήσεως τοῦ ἀποστολικοῦ ἀπὸ τὸ εὐαγγελικὸ ἀνάγνωσμα καὶ ἐρμηνεύουν τὴν ἐπὶ τοῦ σημείου αὐτοῦ ὑφισταμένη πρᾶξι τῆς Ἐκκλησίας. Καὶ πρῶτα γιὰ τὸν Ἀπόστολο: «Ἡ τῶν ἀποστόλων κληῖσις καὶ ἀνάδειξις αὐτῶν ἀναφαίνεται διὰ τῆς τῶν Πράξεων αὐτῶν ἢ τῶν Ἐπιστολῶν ἀναγνώσεως» (Γερμανοῦ Κωνσταντινοῦ πόλεως, Ἱστορία ἐκκλησιαστικὴ καὶ μυστικὴ θεωρία). «Μετὰ ταῦτα ἀνέρχεται ὁ Παῦλος, ὡσπερ τις στρατιώτης καὶ τὴν οἰκίαν διδασκαλίαν τῷ πλήθει διατρανοῖ» (Σωφρονίου, Λόγος περιέχων τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἅπασαν ἱστορίαν, 17). «Καὶ εὐθὺς τοῦ Ἀποστόλου ἡ θεία ἀνάγνωσις, ὅτι ἀνελθὼν Χριστός, τοὺς μαθητὰς ἀπέστειλε κηρύξαι τῷ κόσμῳ παντὶ τὸν Κύριον» (Συμεῶν Θεσσαλονίκης, Διάλογος..., κεφ. 98). «Εἶτα τῶν ἀποστολικῶν ἢ ἀνάγνωσις λόγων, ὃ δηλοῖ τὴν τῶν ἀποστόλων εἰς τὰ ἔθνη ἀποστολήν» (Συμεῶν Θεσσαλονίκης, Ἐρμηνεία... 64). Καὶ γιὰ τὸ Εὐαγγέλιο: «Τὸ εὐαγγέλιόν ἐστὶν ἡ παρουσία τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, καθ' ἣν ὠράθη ἡμῖν οὐκέτι διὰ νεφελῶν καὶ αἰνιγμάτων λαλῶν ὡς ποτε τῷ Μωσῆ... ἀλλ' ἐμφανῶς ἡμῖν ὡς ἀνθρώπος ἀληθῶς ἐφάνη καὶ ὠράθη ἡμῖν ὡς πραῦς καὶ ἡσυχος βασιλεύς, ὃ πρὶν καταβάς ὡς ὑετὸς ἐπὶ πόκον ἀψοφητῆ» (Γερμανοῦ, ἔνθ' ἄνωτ.). «Ἡ δὲ τῶν σεπτῶν καὶ θείων Εὐαγγελίων ἐκφώνησις αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν δηλοῖ τοὺς λόγους, τὰς ἐντολάς, τοὺς νόμους αὐτούς, οὓς ἡμῖν ἔθετο, τὰ πάθη, τὴν ταφήν, τὴν ἀνάστασιν καὶ τὴν ἀνάληψιν» (Θεοδώρου Ἀνδίδων, Προθεωρία κεφαλαιώδης, 17). «Τὸ Εὐαγγέλιόν ἐστὶ μνηστικὸν τῆς παρουσίας Χριστοῦ, Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, καθ' ἣν ὠράθη ἡμῖν οὐ δι' αἰνιγμάτων, ἀλλ' ἐμφανῶς» (Σωφρονίου, ἔνθ' ἄνωτ., 18). «Πρὸ τοῦ Εὐαγγελίου δὲ τὸ «Ἀλληλούϊα» ὕμνος· ὃ δὴ αἶνον Θεοῦ καὶ ἐπιδημίαν δηλοῖ θείας χάριτος, ἣτις ἐστὶν ἡ τοῦ Εὐαγγελίου ἀνάγνωσις. Αὕτη δὲ ἡ ἀνάγνωσις τὸ ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ τοῦ Εὐαγγελίου κήρυγμα φαίνει, μετὰ τὴν ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου ὑπὸ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ γεγονός. Διὸ καὶ πρῶτον μὲν ὁ Ἀπόστολος, ἔπειτα δὲ τὸ Εὐαγγέλιον κηρύσσεται. Ὅτι πρῶτον μὲν ἐνισχυθέντες ἐξαπεστάλησαν οἱ μαθηταί· εἶτα τὴν οἰκουμένην περιδραμόντες, τὸ Εὐαγγέλιον ἐκήρυξαν... Ἐκεῖνος (ὁ Χριστός) διὰ τοῦ Εὐαγγελίου ὁράται φθεγγόμενος» (Συμεῶν, Ἐρμηνεία... 66, 67, 69). «Ταῦτα δὲ (τὰ ἀναγνώσματα) τῆς φανερώσεώς ἐστι σημαντικὰ τῆς τελεωτέρας, καθ' ἣν δημοσίᾳ πᾶσιν ὠμίλει καὶ ἐαυτὸν ἐδίδασκεν, οὐ μόνον ἐξ ὧν ἔλεγεν αὐτὸς (δηλ. ὁ Χριστός), ἀλλὰ καὶ ὧν ἀποστόλους ἐδίδασκε λέγειν, πέμπων αὐτούς «εἰς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραὴλ». Διὰ τοῦτο ἀναγινώσκειται μὲν γράμματα ἀποστολικά, ἀναγινώσκειται δὲ αὐτὸ τὸ Εὐαγγέλιον.

Τί οὖν μὴ πρῶτον τὸ Εὐαγγέλιον; "Ὅτι τελεωτέρας ἐστὶ φανερώσεως σημαίνειν τὰ δι' αὐτοῦ τοῦ Κυρίου, ἢ τὰ διὰ τῶν ἀποστόλων λεγόμενα... Τοῦτου χάριν τὴν ἀνάδειξιν αὐτοῦ κατὰ μικρὸν γενομένην δεικνύουσι βουλομένοις, τὰ ἀποστολικά πρὸ τῶν Εὐαγγελίων ἀναγινώσκουσι εἰκός. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ τὰ τῆς τελείας ἀναδείξεως αὐτοῦ σημαντικὰ τελευταῖα φυλάττεται» (Νικολάου Καβάσιλα, Ἑρμηνεῖα τῆς θείας λειτουργίας, 22, 4-5).

Ἡ προβολὴ καὶ ἡ ἀξιοποίησις τοῦ ἀποστολικοῦ ἀναγνώσματος ἐπιβάλλεται νὰ γίνῃ, ἀλλὰ μέσα στὰ ὑπὸ τῆς λειτουργικῆς παραδόσεως προβλεπόμενα καὶ καθοριζόμενα ὅρια. Σοβαρὸς δὲ τρόπος ἀντιμετωπίσεως τοῦ αἰτήματος θὰ ἦταν νὰ ἐπιδιώξωμε τὴν βελτίωσιν τοῦ τρόπου ἀναγνώσεως, καθὼς καὶ τὴν ἐρμηνεῖα τῶν κειμένων αὐτῶν. "Ὅταν δηλαδὴ ἡ ἀνάγνωσις γίνεται ἀπὸ κατάλληλα πρόσωπα ἐμμελῶς μὲν, κατὰ τὸν παραδεδομένον τρόπο, ἀλλὰ καθαρὰ καὶ κατὰ νόημα, χωρὶς ἀναγνωστικὰ σφάλματα καὶ φωνητικὰς ἐπιδείξεις, ποὺ μεταβάλλουσι τὸ «ἀνάγνωσμα» σὲ νωχελῆ ψαλμωδία. Καὶ ὅταν τὸ κήρυγμα ἀφήσῃ γιὰ λίγο τὴν εὐκόλην ὁδὸν τῶν εὐαγγελικῶν ἀναγνωσμάτων καὶ στραφῇ πρὸς τὸν συστηματικὸν ὁμιλητικὸν ὑπομνηματισμὸν τῶν ἀποστολικῶν περικοπῶν, ποὺ εἶναι δύσκολες μὲν ἀλλὰ τόσο γόνιμες σὲ διδάγματα. Τὸ ἔργον αὐτὸ εἶναι ἐξαιρετικῶς σοβαρὸν καὶ ἐπεῖγον, γιατί, ἄς μὴ ἀπατώμεθα, ἐλάχιστοι ἀπὸ τὸν λαὸν κατανοοῦν ἔστω καὶ ἐν μέρει τὰ ἀποστολικά κείμενα. Πρὸς τὴν κατεύθυνσιν αὐτὴν ἔγινε κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος μία συστηματικὴ, κατὰ τὸ δυνατόν, προσπάθεια στὴν ἐκκλησίαν τῆς Θεσσαλονίκης. Τὸ κήρυγμα εἶχε ἀποκλειστικὸν θέμα τὶς ἀποστολικὰς περικοπὰς, ποὺ συνεστήθη μάλιστα νὰ διαβάζωνται στὸν ναὸν ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν ἱεροκέρυκα.

Φ.

Δι' ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς τὸν «Ἐφημέριον» ἀπευθυντέον:
Πρὸς τὴν Διεύθυνσιν τοῦ περιοδικοῦ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»,
Ὁδὸς Ἰωάννου Γενναδίου 14, Ἀθήναι (140).

Στὸ περιθώριο τῆς Ἁγίας Γραφῆς

«...ΠΑΝΤΩΝ ἘΝΕΚΕΝ»

Πρόκειται γιὰ τὴν ἀγαπημένη φράση τοῦ Ἁγίου Ἰωάννη τοῦ Χρυσοστόμου. Ὁ ἱερός Πατήρ συνήθιζε νὰ τὴν προφέρει σὲ κάθε περίστασι, πρὸ παντὸς στὶς ὀδυνηρὰς γι' αὐτὸν περιστάσεις: «Δόξα τῷ Θεῷ πάντων ἕνεκεν!». Ἄς εἶναι δοξασιμένο τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ γιὰ ὅσα ὅσα μᾶς συμβαίνουν, εἴτε εὐχάριστα εἴτε δυσάρεστα. Αὐτὴ ἢ χωρὶς διάκριση στὰ κίνητρά της δοξολογία τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀπαύγασμα τῆς ἀληθινῆς ἀναγεννημένης ψυχῆς. Δείχνει φωτισμένη θρησκευτικότητα, γνήσιο εὐαγγελικὸ πνεῦμα, βαθὺ καὶ καθαρὸ χριστιανικὸ βίωμα.

Πρότυπό της, στὴν Παλαιὰ Διαθήκη, εἶναι ὁ πολὺαθλος Ἰώβ. Ἐνῶ τὸν εἶχαν βρεῖ τόσα δεινά, ἀναφωνεῖ: «Ὁ Κύριος ἔδωκεν, ὁ Κύριος ἀφείλετο... Εἶη τὸ ὄνομα Κυρίου εὐλογημένον εἰς τοὺς αἰῶνας!» (Ἰώβ α' 21).

Τὰ ἀγαθὰ ποὺ ἔχουμε εἶναι τοῦ Θεοῦ. Αὐτὸς μᾶς τὰ ἔδωσε. Ὅταν στερηθοῦμε κάτι ἀπ' αὐτά, πρέπει νὰ μὴ βαρυκομήσουμε. Ὁ Κύριος ἔδωσε, ὁ Κύριος πῆρε πίσω. Ἀλλὰ τί πρέπει νὰ κάνουμε; Νὰ δοξολογήσουμε τὸν Θεό, δείχνοντας ὅτι τοῦ ἀναγνωρίζουμε τὸ δικαίωμα διαθέσεως τῶν ὧσων τοῦ ἀνήκουν. Καὶ ξέροντας ὅτι, σὲ κάθε περίστασι, ὁ Θεὸς ἐνεργεῖ ἀπὸ ἀγάπη γιὰ μᾶς.

Ὅταν, λοιπόν, ἐπιτρέπη νὰ μᾶς βροῦν θλίψεις, τὸ κάνει γιὰ τὸ καλὸ μας. Τὸ κάνει γιὰ νὰ μᾶς δοκιμάσῃ καὶ νὰ μᾶς ἀναδείξῃ τὴν ἀρετὴ, ὅπως συνέβη καὶ μὲ τὸν δίκαιο Ἰώβ. Ὅλα τὰ χαλεπὰ ποὺ τὸν βρῆκαν συνέβαλαν ὥστε νὰ λάμψῃ ἡ καρτερία του καὶ νὰ δοξασθῇ σὰν ἀληθινὸ παιδί τοῦ Θεοῦ. Διακρίθηκε σὰν πρωταθλητῆς τῆς ὑπομονῆς καὶ κέρδισε τὸν ἀμάραντο στέφανο.

Ὁ Ἰώβ δὲν περιορίσθηκε στὸ νὰ ὑποταγῇ στὸ θεῖο θέλημα. Ἀλλὰ κάτω ἀπὸ τὸν ὀγκόλιθο τῶν δοκιμασιῶν, ποὺ τοῦ ἔλαχαν, ἡ καρδιά του ἐξεπήγασε τὴν εὐλογία, τὴ δοξολογία τοῦ Κυρίου, ποὺ μέσα στὸ κύλημα τῶν αἰῶνων δὲν μένει φωνὴ ἐνὸς ἀνθρώπου, ἀλλὰ γίνεται μιὰ συμφωνία. Γιατὶ ὅλοι οἱ Ἅγιοι, μὲς ἀπὸ τὴ δική του ὁ καθένας κακοπάθεια, δοξάζουν καὶ αὐτοὶ τὸν Κύριο.

Αὐτὸ κάνουν οἱ Τρεῖς Παῖδες μέσα στὴν κάμινο. Ὁ Παῦλος καὶ ὁ Σίλας μέσα στὴ φυλακή. Οἱ μάρτυρες μέσα στὰ ἀμφιθέα-

τρα. Οί άσκηται στις έρημιές τους. Ὁ Χρυσόστομος στην έξο-
ρία. Ὁ κάθε ακίβδηλος χριστιανός μες από τις θλίψεις του.

Ἡ ύπομονή δὲν εἶναι μιὰ παθητική, μιὰ στατική ἀρετή. Δὲν εἶναι ἀπλῶς τὸ νὰ δεχώμαστε τις στενοχωρίες, τὸν κατα-
τρεγμό, τὴν ἀρρώστεια, τὴ στέρηση προσφιλῶν προσώπων, τὴν
πενία καὶ ὅποιαδήποτε ἄλλη μάστιγα. Ἀλλὰ νὰ τὰ δεχώμαστε
ὅλα αὐτὰ σὰν εὐκαιρίες γιὰ νὰ δοξάσουμε τὸν Θεὸ μες ἀπὸ τὰ
βάθη τῆς καρδιάς μας. Νὰ τὰ βλέπουμε καὶ νὰ τὰ ἀποτιμᾶμε σὰν
«παιδεῖα Κυρίου», σὰν δείγματα τῆς συγκεντρωτικῆς φροντί-
δας του πάνω μας, πὺ σκοπός της εἶναι νὰ γίνουμε καλύτεροι
χριστιανοὶ ἀπὸ ὅ,τι εἴμαστε. «Ὁν ἀγαπᾷ Κύριος παιδεύει» —
λέγει ἡ Γραφή —, «μαστιγοῖ δὲ πάντα υἱὸν ὃν παραδέχεται»
(Ἐβρ. ιβ' 6).

Γιὰ νὰ λαγαρίση τὸ χρυσάφι, πρέπει νὰ περάση ἀπὸ τὴ φω-
τιά. Γιὰ νὰ γίνῃ στέρεο τὸ πῆλινο σκευός, πρέπει νὰ ψηθῆ. Γιὰ
νὰ καθαρῖση ἡ ψυχὴ μας καὶ γιὰ νὰ στερεωθοῦμε στὴν ἀρετή,
εἶναι ἀπαραίτητες οἱ θλίψεις.

Δοξάζουμε αὐθόρμητα τὸν Θεὸ ὅταν βγαίνουμε ἀπὸ κάποια
δυσκολία. Ὁ λόγος μας, τότε, εἶναι ἡ ἔκφραση ἑνὸς αἰσθήματος
ἀνακουφίσεως. Κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο ὁ εὐσεβῆς ἄνθρωπος νοιώ-
θει ἕνα εἶδος ἀνακουφίσεως ὅταν πέση σὲ μιὰ θλίψη καὶ αὐτὴ
τὴν ἀνακούφιση ἐκδηλώνει μὲ τὸ «Δόξα τῷ Θεῷ», πὺ ἀνεβαίνει
στά χεῖλη του. Δόξα στὸν Θεό, — εἶναι σὰν νὰ λέγῃ — γιὰτι μ'
αὐτὴ τὴ θλίψη μου ἀποδείχτει ὅτι μὲ ἀγαπᾷ καὶ ὅτι θέλει νὰ γίνω
πὺ δικός του, νὰ προχωρήσω στὸν δρόμο τῆς εὐαγγελικῆς τε-
λειότητος, νὰ πάρω μιὰ καλὴ θέση στὴ βασιλεία του. Δόξα στὸν
Θεό, γιὰτι ἔτσι μου φανερώνει ὅτι μὲ παραδέχεται σὰν παιδί του.

Ἐπάρχουν δυὸ λογίων θλίψεις. Αὐτὲς πὺ προκαλεῖ κανεὶς
ὁ ἴδιος καὶ εἶναι συνέπειες τοῦ εἶδους ζωῆς πὺ κάνει. Καὶ αὐτὲς
πὺ τὸν βρίσκουν χωρὶς δικὴ του ὑπαιτιότητα. Καὶ στις δυὸ
κατηγορίες θλίψεων, πρέπει νὰ δοξάζουμε τὸν Θεό. Στὴν πρώτη
γιὰτι μᾶς δίνει τὴν εὐκαιρία νὰ μετανοήσουμε καὶ νὰ διορθω-
θοῦμε. Στὴ δεύτερη, γιὰτι καὶ οἱ δικές της θλίψεις συντελοῦν
στὸ νὰ γίνουμε καλύτεροι χριστιανοί. Καὶ οἱ δυὸ κατηγορίες
εἶναι δείγμα τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ. Εἶναι ἔδαφος καὶ προϋπό-
θεση γιὰ νὰ προχωρήσῃ κανεὶς στὸν δρόμο τῆς τελειότητος.
Εἶναι «παιδεῖα Κυρίου».

Ὁ,τι καὶ ἂν μᾶς συμβῆ, καθὼς ζοῦμε σ' αὐτὸν ἐδῶ τὸν
κόσμο, εἶναι οἰκονομημένο ἀπὸ τὸν Θεὸ γιὰ νὰ ἀποβῆ σὲ καλὸ
μας. Εἶναι πρὸς τὸ αἰώνιο συμφέρον τῆς ψυχῆς μας. Εἶναι ἕνα

ἀκόμη πάτημα, ἀρκεῖ νὰ τὸ χρησιμοποιοῦσμε χριστιανικά, γιὰ νὰ ἔλθουμε πιὸ κοντὰ καὶ πιὸ σίγουρα στὸν Παράδεισο. Εἶναι λόγος καὶ αἰτία γιὰ νὰ δοξάσουμε τὸν Κύριο ἀπὸ τὰ βάθη τοῦ εἶναι μας. Γιὰ νὰ τοῦ ἐκφράσουμε τὴν εὐγνωμοσύνη μας. Γιὰ νὰ τοῦ ποῦμε τὸ δοξαστικὸ εὐχαριστῶ μας.

Πραγματικά, λοιπόν, μαζί με τὸν Ἅγιο Ἰωάννη τὸν Χρυσόστομο, πρέπει νὰ δοξάζουμε τὸν Θεὸ γιὰ ὅλα ὅσα μᾶς συμβαίνουν στὴ ζωὴ, εἴτε εὐχάριστα εἴτε ὀδυνηρά. Αὐτὴ ἡ «ἀδιάκριτη» δοξολογία εἶναι ἡ σφραγίδα τῆς ἀληθινῆς ἀναγεννημένης ψυχῆς, ἡ ἀπόδειξη ὅτι εἶναι κανεὶς γνήσιος χριστιανός.

Ἄλλὰ ἔχουμε καὶ ἄλλο λόγο νὰ δοξάζουμε τὸν Θεὸ «πάντων ἕνεκεν». Τὸν δοξάζουμε ἀπὸ ἀγάπη. Ἡ ἀγάπη — λέγει ὁ θεῖος Παῦλος — «οὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς» (Α΄ Κορ. ιγ' 5). Δὲν ἐνδιαφέρεται γιὰ τὸ ὑποκειμενικὸ καλὸ, ἀλλὰ γιὰ τὸ καλὸ τοῦ ἀντικειμένου της.

ΒΑΣ. ΜΟΥΣΤΑΚΗΣ

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Κωνστ. Γ. Μπόνη, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Συμπόσιον Πατέρων. Κλήμεντος πρὸς Κορινθίους Α΄. — **Ἐπίκαιρα**. — **Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου**, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Ἡ αἰσθητικὴ τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν. — **Μητροπολίτου Δράμας Διονυσίου**, Ὁ Ἥλιος τῆς Δικαιοσύνης. — **Ἐπισκόπου Ἀχελφύου Εὐθυμίου**, Θεοφάνεια: Ἡ ἀπάντησις στὸ πρόβλημα τοῦ Θεοῦ — **Αἶδης Δρος Ἀ. Ἀλεβιζοπούλου**, Ἐνοριακὰ - Τὸ πρῶτον Ἐνοριακὸν Κέντρον Νεότητος τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν. — **Ἀρχιμ. Χριστοδούλου Παρασκευαΐδη**, Γνωριμία μετὰ τὸν Ὁρθόδοξον Μοναχισμόν. — **Ἀρχιμ. Καλλινίκου Καρούσου**, Σχεδιάγραμμα ὁμιλίας διὰ μαθητὰς Γυμνασίου. Παρακλήσεις πρὸς παρακολούθησιν τῶν Κατηχητικῶν Σχολείων. — **Ἱεροδιακόνου Δημητρίου Νίκου**, Ἡ κτῆσις τῆς ιδιότητος τοῦ Κληρικοῦ. — **Φ.**, Ἀπαντήσεις σὲ λειτουργικὰς, κανονικὰς καὶ ἄλλας ἀπορίες. — **Βασ. Μουστάκη**, «...Πάντων ἕνεκεν».

Ἐκ τοῦ Τυπογραφείου τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, Ἰασιῶν 1, Ἀθῆναι 140.